

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКИХ
ПОЛІТИЧНИХ ТЕРМІНІВ ТА ЇХ ЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ
ПЕРЕКЛАДІ**

Виконав	студент групи ГФ-311м Кононенко Анна Юріївна
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), основна мова – англійська
Керівник	професор В. І. Волошук

Запоріжжя – 2022

Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет гуманітарний
Кафедра теорії та практики перекладу
Ступінь вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно)), перша – англійська

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
проф. Приходько А. М.
« ____ » грудня 2022 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Кононенко Анни Юріївни

1. Тема кваліфікаційної роботи: **СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ТЕРМІНІВ ТА ЇХ ЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ.**

керівник кваліфікаційної роботи Волошук Вікторія Іванівна, професор
затверджені наказом закладу вищої освіти від «04» листопада 2022 р. № 360

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи: 16 грудня 2022 р.

3. Вихідні дані до проєкту (роботи): критичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених: О. С. Мельничук, А. А. Бурячок, І. Р. Гальперін, К. Рейсс, Г. О. Винокур та Ю. А. Левенець.

4. ЗМІСТ розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їй належить розробити): ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ. Сутність терміну, його визначення та характерні особливості. Класифікація німецьких термінів у галузі політики. СЕМАНТИЧНІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ. Семантичні відносини в німецькій політичній терміносистемі. Лексико-семантичні групи німецьких політичних термінів. Явища синонімії, антонімії та полісемії в промовах німецьких політиків. Процеси метафоризації, метонімії. Словотворчі особливості формування політичних термінів. Словоскладання як спосіб творення німецької суспільно-політичної термінології. Префіксально-суфіксальні способи утворення політичних термінів. Скорочення. СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ. Способи перекладу політичних термінів. Перекладацькі трансформації.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I	Волошук В. І., професор		
II	Волошук В. І., професор		
III	Волошук В. І., професор		
Нормоконт роль	Підгорна А. Б., к. філол. н., доцент		

7. Дата видачі завдання «08» вересня 2022 року.

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	вересень 2022	виконано
2.	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу	вересень 2022	виконано
3.	Складання календарного плану кваліфікаційної роботи	вересень 2022	виконано
4.	Збирання матеріалу для написання розділів кваліфікаційної роботи	вересень – жовтень 2022	виконано
5.	Підготовка розділу 1	жовтень 2022	виконано
6.	Підготовка розділу 2 та 3	листопад 2022	виконано
7.	Написання вступу і загальних висновків роботи та оформлення роботи	грудень 2022	виконано
8.	Нормоконтроль	1-10 грудня 2022	виконано
9.	Рецензування кваліфікаційної роботи	10-12 грудня 2022	виконано
10.	Захист кваліфікаційної роботи	грудень 2022	виконано

Студентка

_____ Кононенко А. Ю.

Керівник проекту (роботи)

_____ Волошук В. І.

РЕФЕРАТ

ДР: 139 с., 4 рис., 1 табл., 5 додатків, 72 джерел.

Об'єкт дослідження – терміни у галузі політики німецької мови.

Мета роботи – визначення специфіки семантичних відносин та головних словотворчих особливостей формування термінів в політичній терміносистемі та способів їх перекладу українською мовою.

Методи дослідження – системно-функціональний метод; метод компонентного аналізу; компаративний метод; зіставний метод; метод аналізу лексикографічних джерел; елементи статистичних підрахунків.

В першому розділі дипломної роботи окреслено особливості сучасної німецької суспільно-політичної термінології, а саме: сутність терміну, його визначення та характерні особливості та наведено класифікацію німецьких термінів у галузі політики. В другому розділі досліджували лексико-семантичні групи німецьких політичних термінів, явища синонімії, антонімії, полісемії, метафоризації та метонімізації в промовах німецьких політиків, словотворчі особливості формування термінів, словоскладання, префіксально-суфіксальні способи утворення політичних термінів та скорочення. Третій розділ роботи містить специфіку перекладу німецької політичної термінології, тобто порівняльний аналіз німецькомовних статей з їх перекладом та визначені головні способи перекладу та перекладацькі трансформації. В додатках надано глосарій найчастіше вживаних термінів обох мов, досліджувані статті та їх переклад, діаграми та тези з наукових робіт.

ТЕРМІНОЛОГІЯ, ПОЛІТИЧНІ ТЕРМІНИ, СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА, ЛЕКСИЧНІ ГРУПИ, СЛОВОТВОРЕННЯ, СКОРОЧЕННЯ, ТРАНСКОДУВАННЯ, КАЛЬКУВАННЯ, ОПИСОВИЙ ПЕРЕКЛАД.

ЗМІСТ

Завдання на роботу	
Реферат	
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	10
1.1. Сутність терміну, його визначення та характерні особливості.....	10
1.2. Класифікація німецьких термінів у галузі політики.....	13
РОЗДІЛ 2. СЕМАНТИЧНІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	20
2.1. Семантичні відносини в німецькій політичній терміносистемі	20
2.1.1. Лексико-семантичні групи німецьких політичних термінів.....	20
2.1.2. Явища синонімії, антонімії та полісемії в промовах німецьких політиків.....	26
2.1.3. Процеси метафоризації, метонімізації політичної термінології.....	35
2.2. Словотворчі особливості формування політичних термінів.....	41
2.2.1. Словоскладання як спосіб творення німецької суспільно-політичної термінології.....	41
2.2.2. Префіксально-суфіксальні способи утворення політичних термінів.....	49
2.2.3. Скорочення.....	53
РОЗДІЛ 3. СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	58
3.1. Способи перекладу політичних термінів.....	58

3.2. Перекладацькі трансформації.....	61
ВИСНОВКИ.....	70
ZUSAMMENFASSUNG.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
ДОДАТКИ.....	86
Додаток А. Словник термінів політичної терміносистеми.....	86
Додаток Б. Текст оригіналу.....	105
Додаток В. Текст перекладу.....	116
Додаток Г. Діаграми.....	129
Додаток Д. Тези.....	132

ВСТУП

Суспільно-політичну лексику будь-якої мови, формування її соціально-історичної бази, розвиток і вживання у мові даної лексики слід розглядати в тісному зв'язку з громадськими, економічними, політичними, культурними особливостями та історичними подіями свого часу.

В ході останніх подій політична лексика дуже змінилась. Сучасна німецька політична мова являє собою складне багатовимірне явище, науковий аналіз якого неминуче викликає сполучення різних областей гуманітарних знань (лінгвістики, політології, історії, соціології). Дослідженням німецької політичної лексики завжди надавалось особливе значення, в силу її точності, офіційності та правдивості. Розвиток даного напрямку зумовило появу в німецькій лінгвістиці спеціальної наукової дисципліни політолінгвістики. Багатогранність феномена політичної мови породжує і неоднозначність його трактування.

Політична лексика вже ставала предметом досліджень вітчизняних та зарубіжних лінгвістів. Л. П. Нагорна, А. А. Бурячок, Ю. Г. Стежко, Т. Р. Кияк, Ю. А. Левенець, [32; 2; 44; 18; 27], займались дослідженням політичного дискурсу, а саме виявлення особливих характеристик політичної термінології.

Відсутність комплексного дослідження сучасної політичної термінсистеми на прикладі промов політиків, статей з газет та журналів та Інтернет джерел на тлі все більш зростаючого інтересу до її різних аспектів і обумовили **актуальність даної роботи.**

Зв'язок роботи з науковими темами: Дипломну роботу виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри теорії та практики перекладу Національного університету «Запорізька політехніка» № 61118 «Система й структура германських мов у когнітивно-комунікативній парадигмі знання». Тема роботи затверджена наказом ректора № 360 від 4 листопада 2022 року.

Об'єктом дослідження в роботі є терміни у галузі політики німецької мови.

Предметом аналізу виступають семантичні та структурні особливості німецьких політичних термінів та способи їх перекладу.

Метою роботи є визначення специфіки семантичних відносин та головних словотворчих особливостей формування термінів в політичній терміносистемі та способів їх перекладу українською мовою.

Мета передбачає вирішення таких завдань:

- визначити поняття «термін», «термінологія» та «терміносистема»;
- визначити місце політичної термінології в структурі сучасної німецької мови;
- виділити головні лексико-семантичні групи політичних термінів;
- дослідити явища синонімії, антонімії, полісемії, метафори та метонімії в промовах німецьких політиків;
- встановити структурні моделі та словотворчі особливості німецьких суспільно-політичних термінів;
- розглянути способи перекладу політичних термінів та перекладацькі трансформації використані в політичних статтях.

Матеріалом роботи є промови Ангели Меркель, Франка-Вальтера Штайнмайера, Йоахима Гаука, Крістіана Вульфа, Хорста Келера та Олафа Шольца на сайтах «der Bundespräsident», «die Bundeskanzlerin», «die Bundesregierung», «der Bundeskanzler» та статті з німецькомовних політичних газет «Frankfurter Allgemeine Zeitung», «Die Welt», «Bild», «Der Spiegel», «Focus».

У процесі аналізу було застосовано такі **методи дослідження**: *системно-функціональний метод*, який використовувався для виокремлення кожного елемента в терміносистемі та надання характерної функціональної ознаки; *метод компонентного аналізу*, для розкладання значення терміну на окремі елементи, щоб чітко встановити його точну дефініцію;

компаративний метод, який дозволив порівняти текст оригіналу і текст перекладу та визначити характерні особливості перекладу; *зіставний метод*, завдяки якому вдалось виявити спільні та відмінні риси в порівнюваних мовах; *елементи статистичних підрахунків*, які дали змогу підрахувати частотність використання тих чи інших словотворчих особливостей формування політичних термінів.

Теоретичне значення даної роботи визначається глибоким теоретичним дослідженням лексико-семантичних та структурних особливостей німецьких політичних термінів у контексті засобів мовної комунікації, визначенням способів їх перекладу. Результати роботи сприятимуть подальшому вивченню німецькомовної суспільно-політичної термінології.

Практичне значення дослідження полягає, перш за все, в можливості використання результатів нашого дослідження для укладання двомовного словника політичних термінів, для проведення подальших досліджень галузевих терміносистем, а також в можливості використання матеріалів в курсі практики перекладу з німецької мови та термінології.

Апробація роботи. Робота була апробована на щорічній науково-практичній конференції «Тиждень науки – 2022» та «Актуальні проблеми перекладознавства, текстології і дискурсології» (2022). За результатами конференцій було опубліковано тези доповіді [6; 5].

Структуру дипломної роботи зумовлено науковою логікою дослідження, його метою та поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (72 найменувань) та додатків. Загальний обсяг роботи – 139 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

1.1. Сутність терміну, його визначення та характерні особливості

В середньовіччі слово «термін», набуло значення «визначення», «позначення», у старофранцузькій мові знаходять навіть номінацію *terme* – «слово» [30, с. 27]. В Україні ця назва поширюється вже у XVIII ст. Від слова *термін* утворено слово *термінологія*, яке означає сукупність термінів з усіх галузей знання (або однієї галузі знання). Науку, що вивчає українську термінологію, називають *термінознавством*.

Зачинателями в дослідженні термінології були такі вітчизняні вчені як: І. М. Кочан, І. І. Огієнко, В. Я. Юкало, Н. Б. Іваницька, Т. І. Панько, К. І. Мізін, Ю. І. Ковалів, Т. Р. Кияк [23; 33; 49; 12; 35; 30; 21; 18]. Саме завдяки їхнім працям була утворена фахова термінологія з різноманітних наукових аспектів. Їх головною ідеєю та бажанням було те, щоб термінологія поєднувала два головних аспекти: національне та міжнародне [47, с. 102].

Термін – слово або словосполучення, що виступає в ролі поняття, яке вживається в певній галузі знань, або суспільно-політичного життя. Іменник «термін» був на вустах ще з давнини. У латинській мові дане слово означало «кінець», «кордон», «межу» [9, с. 201].

Мовознавці Т. І. Панько та І. М. Кочерган розкривають поняття терміну як: «елемент загальнолексичної системи, в якій він народився або якою засвоївся, та виходить на стандарт у результаті частоти вживання у певній фаховій сфері, основним критерієм якого є зручність термінологічної моделі та словотворча гнучкість» [35, с. 149].

У словнику української мови було надано наступну дефініцію терміну: «Термін – слово або словосполучення спеціальної (наукової, технічної і т.п.)

мови, створене для точного поняття та позначення спеціальних предметів» [61, с. 408].

Науковець Т. В. Добко вважає, що: «Термінологія, яка входить до складу спеціальної лексики, є найбільш динамічною частиною лексико-семантичної системи мови, у якій найяскравіше проявляється специфіка словникового запасу людей, що належать до однієї професійної групи, адже терміносистема – це природно-штучні, відкриті, динамічні системи, що розвиваються одночасно з наукою» [7, с. 10]

Український мовознавець М. А. Жовтобрюх представляє свої думки, щодо визначення поняття терміну: «Воно включає в себе потребу називати нові предмети, поняття, явища, якості, властивості, дії, а іноді для заміни вже існуючих назв іншою, точнішою і зручнішою для фахового спілкування» [10, с. 212]

Науковець Г. С. Кияк вважає, що: «Терміни позначають глибокі наукові поняття, на відміну від звичайних слів, які позначають повсякденні, примітивні поняття» [17, с. 481].

У нашій роботі ми приймаємо за робочу дефініцію визначення М. А. Жовтобрюха. Погоджуємося з тим, що термінологія має на меті номінацію певних понять та явищ. Солідарні з думкою науковця, що термін іноді використовується навіть для заміни вже існуючої назви на нову, задля зручнішого спілкування в певному колі, адже на нашу думку важливо не тільки використовувати перше значення терміну, але в певній ситуації замінити його на більш кращий відповідник.

Предметом даного дослідження є суспільно-політична термінологія. За А. А. Бурячком, «суспільно-політична термінологія – це особливий шар термінологічної лексики, що посідає проміжне місце між функціонально обмеженими терміносистемами, позбавленими емоційно-експресивного забарвлення, і загальноживаною літературною лексикою, з якою постійно інтерферує, що робить диференційну межу між ними мінливою та рухливою» [2, с. 198]. Ми погоджуємось із визначенням А. А. Бурячка, тому що також

вважаємо, що політична термінологія посідає проміжну ланку між належністю до певної терміносистеми та загальноживаною лексикою. Ми згодні з його думкою про те, що ця межа постійно змінюється і коливається.

А от О. П. Карабута більше схиляється на «лабільність та хисткість меж соціально-політичної термінології» [15, с. 34].

За думкою Е. Ф. Скороходька, усі терміни мають низку характерних ознак, до яких належать:

- належність до певної термінологічної системи (зв'язок з іншими термінами даної предметної сфери);
- наявність дефініції (визначення) в більшості термінів;
- однозначність в межах однієї терміносистеми; в межах однієї предметної галузі [41, с. 88].

Отже, згідно наведених визначень поняття терміну, можна зробити висновок, що термін повинен входити до певної терміносистеми, у якій має термінологічне значення. За межами своєї терміносистеми термін може мати зовсім інше значення.

Також він має бути точним. Точність терміну передбачає правильне або принаймні не викривлене (нейтральне) лексичне відображення ознак, які характеризують поняття, що термінується, тобто завдання терміну якнайповніше й найточніше передавати суть поняття.

Термін має бути однозначним в межах своєї терміносистеми. Він повинен мати дефініцію, яка чітко окреслює та обмежує його значення. Але, за умови прискореного розвитку галузей науки чи техніки починається активний перехід окремих термінів зі спеціального використання в загальне, у зв'язку з чим терміни поступово втрачають наукову точність.

Найбільш даним параметрам відповідає дефініція Бурячка, який кваліфікує термін як спеціальне слово, яке має дефініцію. Конкретний зміст поняття, визначеного терміном, стає зрозумілим лише завдяки цій дефініції. Дане визначення буде в подальшому робочим в нашому дослідженні.

1.2. Класифікація німецьких термінів у галузі політики

Політична (суспільно-політична) мова є складною та динамічною системою, оскільки перебуває в постійному русі, розвиваючись і удосконалюючись.

Даний різновид мови використовується в політичній комунікації, а саме для нав'язування певних ідей та створення емоційного впливу на слухачів або читачів. В такому разі суспільно-політична мова чітко відображає умови політичної дійсності та показує всі політичні зміни в суспільстві. Найяскравіше суспільно-політична лексика зображується саме в промовах [55, с. 109].

Одними з найголовніших ознак політичної мови є публічні виступи політичних діячів. Підвидом до політичної мови є парламентська мова або по-іншому її ще називають «мова парламентських дебатів» [32, с. 332]. Під дану категорію підпадає мова політичної пропаганди та суспільно-політичної реклами. Специфічною ознакою політичної мови є приналежність різнопланових політичних документів, наприклад договорів, угод та законів. Додатковим вираженням політичної мови є передачі на суспільно-політичні теми, блоки політичних новин на радіо та телебаченні, статті, в яких наводиться інформація про політичні події, тощо [36, с. 15].

За думкою І. А. Коршунової: «Політична промова – це заздалегідь підготовлений гострополітичний виступ, що містить позитивні чи негативні оцінки суспільних тенденцій та явищ, обґрунтування певних політичних поглядів чи рішень, коментарі конкретних фактів, окреслення стратегічних планів й перспектив політичних змін» [22, с. 56].

Німецький лінгвіст Катаріна Джейкоб вважає, що «політичною промовою може бути парламентський виступ як публічна спроба переконати аудиторію в доцільності застосування певної ідеї, вжиття заходів та дій [53, с. 289].

Доктор філологічних наук М. І. Навальна вважає, що «майже всі галузеві терміносистеми взаємодіють одна з одною і мають частину спільного термінологічного фонду» [31, с. 148]. Як відомо, політичний термін, разом із поняттям, до якого він відноситься, завжди закріплений у відповідній політичній системі будь-якої держави.

Політолог Ю. А. Левенець стверджує: «Термінам політичної сфери притаманні такі характеристики: точність і наявність дефініції; системність; тенденція до однозначності; вживання слів і виразів у вузькому або спеціальному значенні порівняно з їх значенням при використанні загальнолітературної мови; стислість (лаконічність) і економічність; дериваційна здатність; мовна правильність; нейтральність; стабільність і стійкість термінології» [27, с. 114].

За класифікацією А. Я. Коваленка, «всі терміни за своєю будовою поділяються на прості, складні та терміни словосполучення» [20, с. 241]:

1. Прості, які складаються із одного слова:

die Wahlen;

die Demokratie;

die Reform.

2. Складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс:

der Regierungssprecher;

die Zivilgesellschaft;

der Bundespräsident.

3. Терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів:

der politischen Kontakte;

die gesetzgebende Gewalt;

die parlamentarische Demokratie.

Терміни-словосполучення поділяються на три типи [17, с. 241].

До першого типу належать терміни-словосполучення, компонентами яких є самостійні слова, які можуть вживатися окремо і які зберігають своє значення, наприклад:

- Deutsche Demokratische Republik (Deutsche – Німецька, Demokratische – Демократична, Republik – Республіка);
- Europäische Union (Europäische – Європейський, Union – Союз);
- Organisation der Vereinten Nationen (Organisation – Організація, Vereinten – Об'єднаних, Nationen – Націй).

До другого типу відносяться такі терміни-словосполучення, які мають один із компонентів технічний термін, а другий – загальноживаної лексики. Компонентами такого типу можуть бути два іменники, або іменник і прикметник, наприклад:

- Europäisches Parlament (Europäisches – Європейський, Parlament – парламент);
- das unabhängiges Gericht (unabhängiges – незалежний, das Gericht – суд);
- die vollziehende Gewalt (vollziehende – виконавча, die Gewalt – влада).

До третього типу відносяться терміни-словосполучення, обидва компоненти яких являються собою слова загальноживаної лексики і тільки сполучення цих слів є терміном, наприклад:

- die ausführende Gewalt – виконавча влада (ausführende – здійснювати, die Gewalt – насильство, сила);
- die vertrauliche Angaben – секретні дані (vertrauliche – приватний, близький, die Angabe – інформація, вказівка);
- die körperliche Unversehrtheit – фізична недоторканність (körperliche – матеріальний, die Unversehrtheit – неушкодженість).

Усі терміни об'єднуються в термінологічні системи, які виражають поняття однієї галузі знань. У всі терміносистеми входять певні групи, в яких є одна конкретна риса, а саме приналежність до класу предметів [14, с. 24].

А. О. Бондаренко класифікує суспільно-політичні терміни за функціонуванням в політичній сфері [1, с. 10]:

- сфера суспільного життя (економічна, соціальна, культурна, національна, військова політика тощо):

der Wahlprozess – виборчий процес; *die Wählerin* – виборець; *die Korruption* – корупція; *die Zivilgesellschaft* – громадянське суспільство.

- за орієнтацією (внутрішня, зовнішня):

die Außenpolitik – зовнішня політика; *die Innenpolitik* – внутрішня політика.

- масштаби (міжнародна, світова, національна, локальна, міжрегіональна, регіональна):

Nordatlantikpaktorganisation – Організація Північноатлантичного договору; *die vollziehende Gewalt* – виконавча влада; *die Vereinten Nationen* – Організація Об'єднаних Націй.

- носіями й суб'єктами (політика держави, партії, особи):

das Verfassungsorgan – конституційні органи; *der Gemeinderat* – рада місцевого самоврядування; *das Bundeskabinett* – федеральний уряд.

О. П. Карабута класифікує політичні терміни за суб'єктами діяльності держави [15, с. 42]:

- загальнодержавні функції:

das Menschenrecht – права людини; *die Ebenbürtigkeit* – рівноправність; *die freie Meinungsäußerung* – свобода слова.

- функції суб'єктів федерації:

Land Rheinland-Pfalz – Рейнланд-Пфальц; *Saarland* – Саар; *Land Niedersachsen* – Нижня Саксонія.

- функції органів державної влади:

Erlaß eines Gesetzes – видання законів; *Schutz der Bürger* – захист громадян.

О. В. Онуфрієнко класифікує суспільно-політичні терміни за формами прояву політичної влади [34, с. 28]:

- державна влада:

der Bundespräsident – Федеральний президент Німеччини;
der Außenminister – міністр закордонних справ; *die Bundesregierung* –
 федеральний уряд; *der Finanzminister* – міністр фінансів.

- партійна влада:

die Partei – партія; *der Bundeswahlleiter* – голова федеральної виборчої
 комісії; *das Parteiprogramm* – програма партії; *die Fraktion* – фракція.

- влада громадських організацій:

der Wahlhelfern – агітатор; *die Gewerkschaft* – профспілка;
die Versammlungsfreiheit – свобода зібрань.

- інформаційна влада:

die Meinungsfreiheit – свобода слова; *die Informationsfreiheit* – свобода
 інформації.

О. Г. Волков класифікує політичні терміни [4, с. 281]:

- за категоріями структури:

а) політична система:

die Demokratie – демократія; *das Menschenrecht* – права людини;
der Gewaltstaat – диктатура.

б) політична організація:

die Gewerkschaft – профспілка; *Revolutionär Sozialistischer Bund* –
 Революційна соціалістична ліга; *Freie Arbeiter Union Deutschlands* – Союз
 вільних робітників Німеччини.

в) держава:

die Bundesregierung – федеральний уряд; *das Parlament* – парламент;
Mitglied einer Abordnung – депутат.

г) політична партія:

die Partei – партія; *Sozialdemokratische Partei Deutschlands* – соціал-
 демократична партія Німеччини; *Freie Demokratische Partei* – вільна
 демократична партія.

д) громадсько-політичний рух:

der Wahlhelfer – агітатор; *die Petition* – петиція; *die Koalition* – коаліція.

- за категоріями функціонування:

а) політична діяльність:

der Meinungsstreit – дебати; *die Wahlen* – вибори.

б) політичний процес:

der politischen Kontakte – політичні контакти; *die Außenpolitik* – зовнішня політика; *die Exekutive* – виконавча влада.

в) політичний конфлікт:

die Debatte – дебати; *die Gewaltenteilung* – поділ влади; *der Wahlkampf* – виборча боротьба.

г) політична боротьба:

der Streik – страйк; *ein bewaffneter Aufstand* – збройне повстання; *der Bürgerkrieg* – громадянська війна; *die Militärrevolte* – військовий заколот; *die Kundgebung* – мітинг.

Ю. А. Левенець поділяє політичні терміни на дві групи за ознакою «зрозумілості» [27, с. 799]:

- загальнозначущі терміни, головною ознакою яких є використання в повсякденному житті і зрозумілість для осіб, які володіють певною мовою:

die Wahlen – вибори; *der Wahlhelfern* – агітатор; *die Reform* – реформа; *die Korruption* – корупція;

- спеціальні політичні терміни. Вони мають особливе політичне значення і зрозумілі лише для урядовців:

die Informationsfreiheit – свобода інформації; *die Zweitstimme* – другий голос; *der Binnenmarkt* – внутрішній ринок.

Отже, згідно п'яти класифікацій суспільно-політичної термінології, а саме: А. Я. Коваленко, яка поділяє терміни на прості, складні та терміни словосполучення, А. О. Бондаренко, що класифікує суспільно-політичні терміни за функціонуванням політики, О. П. Карабута, яка поділяє політичні терміни за суб'єктами діяльності держави, О. В. Онуфрієнко за формами

прояву політичної влади, О. Г. Волков за категоріями структури та функціонування, Ю. А. Левенець за ознакою «зрозумілості», було доведено, що суспільно-політична термінологія містить в собі різнопланові та багатогранні явища, яким притаманна як строгість та чіткість, але в той же час і експресивність та емоційність, що і робить дану термінологію цікавою для дослідження.

В роботі будемо використовувати класифікацію суспільно-політичних термінів запропоновану А. О. Бондаренко. Дана класифікація повністю розкриває всі аспекти політичної лексики та їх функціонування у політиці, має структурований характер та виділяє головні ознаки функціонування лексем суспільно-політичної сфери.

РОЗДІЛ 2

СЕМАНТИЧНІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

2.1. Семантичні відносини в німецькій політичній терміносистемі

2.1.1. Лексико-семантичні групи німецьких політичних термінів

Спираючись на класифікацію А. О. Бондаренко, для аналізу лексико-семантичної структури, політичні терміни німецької мови були поділені на 5 груп термінів, що формують семантичне поле в галузі політики [1, с. 12]:

1. Адміністративно-політична лексика, куди входить:

а) номенклатурне найменування осіб, посад, статусів:

der Parlamentarier – член парламенту; *der Bundespräsident* – Федеральний президент Німеччини; *der Bundeswahlleiter* – голова федеральної виборчої комісії; *der Außenminister* – міністр закордонних справ; *der Finanzminister* – міністр фінансів; *der Landtagsabgeordnete* – депутат ландтагу; *der Kanzler* – начальник державної канцелярії.

В статті сайту *der Bundespräsident* «Völkerrechtliche Vertretung» зустрічається адміністративно-політичної лексика, наприклад:

Dass der Bundespräsident die Bundesrepublik völkerrechtlich vertritt, entspricht der deutschen Verfassungstradition und der internationalen Staatspraxis, nach der meist das Staatsoberhaupt die völkerrechtliche Vertretungsbefugnis besitzt. – Те, що Федеральний президент Німеччини представляє Федеративну Республіку за міжнародним правом, відповідає німецькій конституційній традиції та міжнародній державній практиці, згідно з якою керівник держави зазвичай має представницькі повноваження відповідно до міжнародного права [65].

В даному реченні можна виділити такі номенклатурні найменування як «*der Bundespräsident*» – Федеральний президент Німеччини, «*das Staatsoberhaupt*» – керівник держави.

В статті сайту die Bundeskanzlerin «*Deutschland ist nicht neutral, wenn es um die Fragen der Sicherheit Israels geht*» також зустрічається адміністративно-політична лексика, наприклад:

*Zu Beginn ihres Israel-Besuchs hat Kanzlerin Merkel **Ministerpräsident** Naftali Bennett getroffen.* – На початку свого візиту до Ізраїлю канцлер Меркель зустрілася з **прем'єр-міністром** Нафталі Беннеттом [63].

В даному реченні можна побачити таке номенклатурне найменування, як «*der Ministerpräsident*» – прем'єр-міністр.

б) назви відомств, органів, установ, територій, найменування політичних партій, рухів:

Werchowna Rada der Ukraine – Верховна Рада України; *das Ministerium des Inneren* – міністерство внутрішніх справ; *UNO-Vollversammlung* – Генеральна асамблея ООН; *Freie Demokratische Partei* – Вільна демократична партія Німеччини; *der Magistrat* – муніципальна рада; *das Bundeskabinett* – федеральний уряд; *der Binnenmarkt* – Єдиний європейський ринок; *das Bundesverfassungsgericht* – Федеральний конституційний суд.

В статтях на сайті die Bundesregierung можна побачити низку державних органів, наприклад:

*Auch die Mitglieder des **Bundeskabinetts** sind verpflichtet, die Geschäfte auf Ersuchen der Bundeskanzlerin oder des Bundespräsidenten weiterzuführen.* – Члени **Федерального кабінету міністрів** зобов'язані продовжувати робочий процес за вимогою федерального канцлера або федерального президента Німеччини [66].

В даному прикладі державним органом виступає термін «*das Bundeskabinett*», який відтворюється як «федеральний кабінет міністрів».

*Bundeskanzlerin Merkel nach der G20-Videokonferenz (Gruppe der Zwanzig): Alle **Organisationen der Vereinten Nationen** müssen Zugang für*

humanitäre Hilfe in Afghanistan haben. – Федеральний канцлер Меркель після відеоконференції G20 (Група двадцяти): Усі організації **ООН** повинні мати доступ до гуманітарної допомоги в Афганістані [63].

В даному прикладі можна побачити, що організацією виступає «Organisationen der Vereinten Nationen» – Організація Об'єднаних Націй.

2. Номінації державно-територіального устрою, знаків і символів країни, форм державної влади та форм правління та політичні режими:

das Staatswesen – держава; *der Absolutismus* – монархія; *der Gewaltstaat* – диктатура; *die Wahlmonarchie* – виборна монархія; *das autoritäre Regime* – авторитарний режим; *das totalitäre Regime* – тоталітарний режим; *der Faschismus* – фашизм.

В статті сайту der Bundespräsident «Staatsbankett in Irland» представлені політичні режими, наприклад:

*Aber ich glaube: Wenn es um die Zukunft der **Demokratie** geht, um ihre Erneuerung und Selbstbehauptung in dieser rasant sich wandelnden Welt... – Але я вірю: коли йдеться про майбутнє **демократії**, її оновлення та самоствердження у цьому світі, що швидко змінюється... [65].*

В наведеному прикладі політичним режимом виступає лексема «*die Demokratie*» – демократія. Зазначений термін має чітко встановлені відповідники в інших мовах, адже вони стосуються державного управління на найвищому рівні та найменше відхилення від семантичного значення є недопустимими.

3. Реалії і поняття, пов'язані з державними перетвореннями, зумовленими змінами в суспільному ладі:

die Selbstständigkeit – незалежність; *die Demokratisierung* – демократизація; *die Annexion* – анексія; *die staatliche Souveränität* – державний суверенітет; *der Staatsterrorismus* – державний тероризм; *die politische Repression* – політичні репресії; *die Wende* – перебудова.

В статті сайту der Bundespräsident «Staatsoberhäupter der baltischen Staaten zu Gast», знаходиться реалія, пов'язана з державними перетвореннями:

*Der heutige Anlass ist ein doppelter und ein besonders freudiger dazu: Wir feiern den hundertsten Jahrestag der Aufnahme diplomatischer Beziehungen zwischen unseren Ländern und damit die Erringung ihrer Staatlichkeit, und wir feiern die Wiederaufnahme der diplomatischen Beziehungen, Ihre wiedergewonnene **Unabhängigkeit** vor dreißig Jahren. – Сьогоднішній випадок подвійний і особливо радісний: ми святкуємо сторіччя встановлення дипломатичних відносин між нашими країнами, а отже, і становлення їхньої державності, і ми святкуємо відновлення дипломатичних відносин і відновлення ними **незалежності** тридцять років тому [65].*

В даному прикладі термін «*die Unabhängigkeit*» – незалежність, відтворює реалію, пов'язану з державними перетвореннями, зумовленими змінами в суспільному ладі.

4. Тематично до суспільно-політичної групи примикає ряд філософських, культурологічних, соціологічних термінів, що позначають реалії, які мають велику суспільну значимість:

die Judenverfolgung – переслідування євреїв; *UN-Behindertenrechtskonvention* – Конвенція ООН про права людей з обмеженими можливостями; *das Frauenwahlrecht* – виборче право для жінок; *die Rassenverfolgung* – расова дискримінація; *das Wahlrecht* – виборче право; *die freie Meinungsäußerung* – свобода слова; *das Widerstandsrecht* – право на опір; *die Religionsfreiheit* – свобода віросповідання.

В статті сайту Die Bundesregierung «Mehr Frauen auf Vorstandsebene», представлено поняття, яке має велику суспільну значимість, наприклад:

Das Ziel einer gleichberechtigten Vertretung von Frauen und Männern auf Leitungs- und Führungsebene in der Bundesverwaltung bis 2025 soll nach den Vorgaben des Bundesgleichstellungsgesetzes gesetzlich verankert werden. – Мета забезпечення рівного представництва жінок і чоловіків на рівні керівництва

та виконавчої влади у федеральній адміністрації до 2025 року має бути закріплена в законі відповідно до положень Федерального закону **про гендерну рівність** [66].

В даному прикладі реалія «*die Gleichstellungsgesetzes*» – закон про гендерну рівність, має велику значимість для підтримки соціального становища жінок в сучасному суспільстві.

5. Назви етнічних спільнот, станів:

die Volksgruppe – етнічна група; *die Krimtataren* – кримські татари; *der Uigure* – уйгур; *der Ukrainer* – українець; *die Christlichkeit* – християнство; *der Volksstamm* – плем'я; *der Jakute* – якут.

В статті сайту der Bundespräsident «Interview für den Verein 321-2021: 1700 Jahre jüdisches Leben in Deutschland e.V.» є приклад подібного терміну:

*Für eine lebendige Gesellschaft, für ein gutes Miteinander ist es sehr wichtig, dass die Menschen in unserem Land, jüdisch und nicht **jüdisch**, aufeinander zugehen, sich austauschen und kennen.* – Для живого суспільства, для гарного співіснування дуже важливо, щоб люди в нашій країні, **євреї** та неєвреї, підходили один до одного, обмінювалися ідеями та знали одне одного [65].

В даному прикладі можна побачити прикметник «*jüdisch*» – єврейський, який влучно підходить під наведену категорію.

В статті сайту der Bundespräsident «Antrittsbesuch in Schleswig-Holstein: Kongress des Schleswig-Holsteinischen Gemeindetages», зустрічаються назви етнічних спільнот, наприклад:

*Nirgendwo sonst in der Bundesrepublik leben zwei nationale Minderheiten und eine Volksgruppe mit der Mehrheitsbevölkerung so friedlich, in so engem Einvernehmen, Seite an Seite wie hier in Schleswig-Holstein: die **dänische Minderheit** mit deutscher Staatsangehörigkeit diesseits der Grenze, die deutsche, in Nordschleswig, im Königreich Dänemark, **die friesische Volksgruppe** im Kreis Nordfriesland, auf Helgoland, im ganzen Land Schleswig-Holstein dann auch **die Gruppe der Sinti und Roma** mit deutscher Staatsangehörigkeit.* – Нідє більше у

Федеративній Республіці Німеччина дві національні меншини та етнічна група з більшістю населення не живуть так мирно, у такій тісній згоді, пліч-о-пліч, як тут, у Шлезвіг-Гольштейні: **данська меншина** з німецьким громадянством по цей бік кордон, німці на півночі Шлезвіг-Гольштейн, Королівство Данії, **фризька етнічна група** в окрузі Північна Фрісландія, на Геліголанді, у всій землі Шлезвіг-Гольштейн, потім також **група сінті та ромів** з німецьким громадянством [65].

В даному прикладі словосполучення «*die dänische Minderheit*» – данська меншина, «*die friesische Volksgruppe*» – фризська етнічна група, «*die Gruppe der Sinti und Roma*» – група сінті та ромів, влучно відтворюють назви етнічних спільнот.

Отже, під час аналізу лексико-семантичної структури, політичні терміни німецької мови були поділені на 5 груп, що формують семантичне поле в галузі політики. Таким чином, ми виділили: Адміністративно-політичну лексику, куди входить: номенклатурне найменування осіб, посад, статусів, назви відомств, органів, установ, територій, найменування політичних партій, рухів; номінації державно-територіального устрою, знаків і символів країни, форм державної влади, форм правління та політичні режими; реалії і поняття, пов'язані з державними перетвореннями, зумовленими змінами в суспільному ладі; ряд філософських, культурологічних, соціологічних термінів, що позначають реалії, які мають велику суспільну значимість; та назви етнічних спільнот і станів.

Після виконаного аналізу можна зробити висновок, що найчастіше в аналізованому матеріалі представлена адміністративно-політична лексика, а саме найменування осіб, посад, статусів, назви відомств, органів, установ, територій, найменування політичних партій, рухів. Саме ця лексика найчастіше використовується в промовах німецьких політиків та політичних статтях.

2.1.2. Явища синонімії, антонімії та полісемії в промовах німецьких політиків

Синонімія – явище, притаманне як для загальнолітературної, так і для спеціальної (термінологічної) лексики. Н. А. Цимбал зазначила, що, «незважаючи на значні досягнення у дослідженні проблеми синонімії в сучасній лінгвістиці, немає єдиного загальноприйнятого визначення і розуміння цього явища. Синоніми визначаються як слова, які мають тотожне значення, і як слова, які мають близьке значення... Ідеальні синоніми повинні мати ідентичний семний склад та бути повністю взаємозамінюваними в контексті» [47, с. 117].

У словнику української мови під синонімією розуміють «подібність слів, морфем, фразеологічних одиниць і т. ін. за значенням при відмінності їх звукової форми» [61, с. 231].

Основними критеріями виділення синонімів є тотожність чи близькість семного складу, а також здатність чи нездатність до взаємозамінності в певних контекстах. Ідеальні синоніми повинні мати ідентичний семний склад та бути повністю взаємозамінюваними в контексті [47, с. 56].

Синонімія в термінології має риси, які відрізняють її від синонімії в загальноживаній лексиці. Насамперед, це відсутність експресивних конотацій, стилістична диференціація в межах наукового стилю (власне академічний, науково-популярний), диференціація за сферами використання (різні ступені освіти: від початкової до академічної тощо) [47, с. 58].

Незважаючи на те, що синонімія є природним виявом законів розвитку мови, в термінології вона вважається явищем небажаним, адже термін повинен бути симетричним у плані співвідношення знаку та значення. У процесі роботи з термінологією (укладання словників, стандартів, редагування текстів) дуже часто виникають проблеми з вибором одного терміну з двох або кількох можливих відповідників. Специфіка галузі і загальні вимоги до терміну визначають, якому термінові віддати перевагу.

Вибраний термін повинен найточніше, найповніше характеризувати поняття, адже він, крім номінативної, виконує ще й дефінітивну функцію [47, с. 59].

Розглянемо явище синонімії на прикладах з промов німецьких політиків.

Уривок з промови Йоахіма Гаука в статті сайту der Bundespräsident «Rede zum Ende der Amtszeit zu der Frage "Wie soll es aussehen, unser Land?" aus der Antrittsrede vom 23. März 2012»:

*Zwar gibt es einerseits bei uns die vielen Ehrenamtlichen und Engagierten, die unserem **Land** eine innere Verfasstheit von Zusammenhalt und Solidarität geben. Aber andererseits existiert in Teilen der Gesellschaft ein Anspruchsdenken, das den **Staat** allein als Dienstleister sieht, von dem sie wie Kunden erwarten, dass er ihre Erwartungen und Wünsche möglichst umfassend befriedigt. – З одного боку, ми маємо велику кількість добровольців і відданих своїй справі людей, які надають нашій **країні** внутрішню структуру згуртованості та солідарності. Але з іншого боку, серед частин суспільства існує почуття причетності, і деякі люди розглядають **державу** просто як постачальника послуг, який, як вони, як і клієнти, вважають, повинен відповідати їхнім очікуванням та виконувати їхні бажання максимально можливою мірою [65].*

В даних прикладах синонімами виступають слова «*das Land*» – країна та «*der Staat*» – держава. Вони є синонімами, тому що обоє реалізують свої повноваження на певній території через систему спеціально створених організацій, за допомогою яких здійснюється управління суспільством.

Уривок з промови Франк-Вальтера Штайнмайера в статті сайту der Bundespräsident «Die Zukunft der Demokratie»:

*Dass Amtsträger sich als Anwalt des gesamten **Volkes** verstehen, dass die Mehrheit die berechtigten Interessen der Minderheiten nicht ignoriert, dass die staatlichen Institutionen funktionieren, nichtdemokratischer Einfluss ausgeschlossen und Korruption bekämpft wird, dass Rechtsstaatlichkeit gewahrt ist. – Щоб державні службовці бачили себе захисниками всього **народу**,*

більшість не ігнорувала законні інтереси меншин, державні інституції функціонували, недемократичний вплив був виключений та боровся з корупцією, щоб підтримувалося верховенство права.

*Zum einen uns die Überzeugung, dass die demokratische Verfasstheit unserer **Gesellschaften** der beste Weg ist, um die vielfältigen Hoffnungen, Erwartungen und Fähigkeiten unserer Bürger friedlich zur größtmöglichen Entfaltung zu bringen.* – З одного боку, нас об'єднує переконання, що демократична конституція наших **суспільств** є найкращим способом максимально мирно розкрити різноманітні надії, очікування та можливості наших громадян [65].

В цьому прикладі можна побачити контекстуальні синоніми «*das Volk*» – народ та «*die Gesellschaft*» – суспільство. Їх можна вважати синонімами, тому що це сукупність людей, які об'єднані характерними для них відносинами.

Уривок з промови Крістіана Вільфа в статті сайту der Bundespräsident «Bundespräsident Christian Wulff anlässlich seines Antrittsbesuchs in Bayern»:

*Überzeugt haben mich auch die Arbeitsbedingungen Ihres **Parlaments**.* – Мене також вразили умови роботи у вашому **парламенті**.

*Damit hat Ihr **Landtag** Vorteile gegenüber manch anderem Landtag, in dem ich sprechen durfte.* – Таким чином ваш **ландтаг** має переваги перед багатьма іншими ландтагами, в яких мені було дозволено виступати [65].

В наведеному прикладі можна побачити контекстуальні синоніми «*das Parlament*» – парламент та «*der Landtag*» – ландтаг, тобто земельний парламентамент. Ці терміни є влучним проявом синонімії, тому що обое здійснюють загальне керівництво політикою держави.

Уривок з промови Йоахіма Гаука в статті сайту der Bundespräsident «Podiumsdiskussion «Vereint und doch getrennt? Die Einheit Europas und das Erbe der Geschichte» im Rahmen der Veranstaltungsreihe «Vergangenheit erinnern – Demokratie gestalten»:

*Der Widerstand gegen **Totalitarismus** und Gewaltherrschaft und das Bekenntnis zu Freiheit, Demokratie und Rechtsstaatlichkeit, das sind unsere gemeinsamen Fundamente. – Онір **тоталітаризму** і тиранії та відданість свободі, демократії та верховенству закону – це наші спільні засади.*

*Ich begrüße Sie zu einer weiteren Veranstaltung gemeinsam mit der Stiftung Aufarbeitung der **SED-Diktatur**. – Я хотів би привітати вас на наступному заході разом із Фондом, щоб примиритися з **диктатурою СЕПН** (Социалистическая единая партия Германии) [65].*

В даному прикладі терміни «*der Totalitarismus*» – тоталітаризм та «*die Diktatur*» – диктатура є влучним проявом синонімії, тому що вони обоє означають систему державно-політичної влади, яка характерна жорстокістю до своїх громадян та застосуванням насильства.

Уривок з промови Крістіана Вульфа в статті сайту der Bundespräsident «Andenken und Mahnung lebendig erhalten»:

*Die meisten jedoch erlebten die unmenschlichen Auswirkungen der **Rassenideologie** und blinden Wahns und Hasses. – Більшість, однак, відчули нелюдські наслідки **расової ідеології**, сліпого божевілля та ненависті.*

*Wir müssen zukünftigen Generationen vermitteln, dass von Beginn an die **rassenpolitischen Überlegungen** den Umgang mit den Zwangsarbeitern im Herrschaftsbereich der Nationalsozialisten bestimmten. – Ми повинні донести до майбутніх поколінь, що з самого початку **расовополітичні міркування** визначали те, як поводитися з примусовими робітниками в нацистській області [65].*

В даному прикладі синонімами виступають слова «*Rassenideologie*» – расова ідеологія та «*rassenpolitischen Überlegungen*» – расовополітичні міркування. Вони є влучним прикладом синонімів, тому що обоє означають поділ людей на представників вищої раси і нижчих елементів.

Уривок з промови Ангели Меркель в статті сайту Die Bundeskanzlerin «Umfassendste Transformation seit der Industrialisierung»:

*In ihrem Gutachten befassen sich die Experten schwerpunktmäßig mit den aus ihrer Sicht für die Wirtschaft künftig wichtigsten Themen. Noch mehr Investitionen in Bildung sollen helfen, **Rückstände** aufzuholen. – У своїй доповіді експерти акцентують увагу на питаннях, які, на їхню думку, будуть найважливішими для економіки майбутнього. Ще більше інвестицій в освіту має допомогти подолати **відставання**.*

*Im Unterschied zu vergangenen **Rezessionen** ist in der Corona-Krise die Anzahl der Unternehmensschließungen gesunken und es wurden weniger Arbeitsverhältnisse beendet. – На відміну від попередніх **рецесій**, під час коронакризи кількість закриття компаній скоротилася, і менше робочих місць було звільнено [63].*

В наведеному прикладі синонімами виступають іменники «*der Rückstand*» – відставання та «*die Rezession*» – рецесія. Ці два приклади можна віднести до категорії синонімів, тому що обидва означають зниження економічної активності.

Явищем протилежним синонімії є антонімія. Антонімічність, як думає Л. О. Симоненко, виступає як особлива характеристика лексичного значення слів, як специфічне мовне відображення відмінностей і протиріч в предметах і явищах об'єктивного світу. Осмислення такої протилежності допомагає точніше визначити значення слів, їх взаємозв'язки та місце в лексичній системі мови [40, с. 74].

Поняття завжди виникають парами. Кожне з понять містить свою протилежність, що ґрунтується на відмінності всередині одного й того ж явища (властивості, стану, якості тощо).

Антонімію в термінології в даній роботі трактуємо як «особливу характеристику лексичного значення слова, особливе відображення протилежного в предметах і явищах об'єктивного світу» [25, с. 36].

Розглянемо явище антонімії на прикладах з промов німецьких політиків.

Уривок з промови Ангели Меркель в статті сайту die Bundeskanzlerin «Rede von Bundeskanzlerin Merkel im Rahmen der Veranstaltung «Außen- und Sicherheitspolitik in der deutschen EU-Ratspräsidentschaft“ der Konrad-Adenauer-Stiftung am 27. Mai 2020»:

*Zusätzlich werden sie das natürlich dadurch, dass China nicht irgendein **Partner und Wettbewerber** ist, sondern ein Land, mit dem es tiefgreifende Unterschiede in Fragen der Rechtsstaatlichkeit, Freiheit, Demokratie und der Menschenrechte gibt. – На додаток до цього Китай, звісно, є не просто якимось **партнером і конкурентом**, це – країна, з якою існують докорінні розбіжності в питаннях правової держави, свободи, демократії та прав людини [63].*

В даному прикладі іменники «*der Partner*» – партнер і «*der Wettbewerber*» – конкурент є антонімами, тому що партнер – це компаньйон, товариш у справі, а конкурент – це той, хто конкурує з кимось, тобто суперник. В такому разі, два наведених іменника є чудовим проявом антонімів.

Уривок з промови Йоахіма Гаука в статті сайту der Bundespräsident «Besuch in Offenbach zum Thema Integration: «Zusammenleben von Einheimischen und Zugewanderten»:

*Es gibt wohl kaum eine Stadt, in der es passender wäre, über das Zusammenleben von **Einheimischen und Zugewanderten** zu sprechen. – Навряд чи знайдеться місто, де доречніше було б говорити про співіснування **місцевих жителів та іммігрантів** [65].*

В наведеному прикладі іменники «*die Einheimische*» – місцевий житель та «*der Wanderer*» – іммігрант виступають в ролі антонімів, тому що місцевий житель це той, хто народився на певній території та проживає там, а іммігрант це іноземець, який приїхав в іншу країну на тимчасове, або постійне проживання.

В ході дослідження, ми виявили, що антонімія не властива німецькій політичній терміносистемі. Розглянувши велику кількість промов німецьких

політиків ми не знайшли прикладів антонімії у сфері політики, які б чітко відслідковувалися.

За ідеальних умов принципова однозначність у межах певної термінології залишається однією з головних вимог до терміну. Однак результати ґрунтовних досліджень політичної галузі доводять, що явище полісемії є поширеним у цій сфері [26, с. 67].

Полісемія, як вважає Л. В. Соґа, це «наявність різних лексичних значень у одного й того ж слова відповідно до різних контекстів. Це явище, що дозволяє значно розширити номінативний потенціал мови без збільшення кількості власне лексичних одиниць. Вжите у контексті слово завжди розуміється однозначно, контекст вирішує проблему багатозначності» [42, с. 8].

Не зважаючи на те, що бажаною ознакою будь-якої терміносистеми є однозначність терміну, зберігати односпрямованість семантичного поля терміну тривалий час практично неможливо, бо розвиток науки постійно поглиблює й удосконалює знання про навколишній світ, поповнюються й поглиблюються уявлення про поняття. Нові поняття потребують словесного вираження, тобто вони «відбиваються в мові, зокрема й у полісемії слова» [40, с. 121].

Розглянемо явище полісемії на прикладах з промов німецьких політиків.

Уривок з промови Хорст Келер в статті сайту der Bundespräsident «Ansprache von Bundespräsident Horst Köhler beim Weltverkehrsforum»:

*Wir müssen uns auch die Frage stellen, ob nicht in manchen **Bereichen** die internationale Arbeitsteilung zu weit gegangen ist. – Ми також повинні запитати себе, чи не зайшов надто далеко міжнародний поділ праці в деяких **областях*** [65].

В даному прикладі можна побачити, що слово «*der Bereich*» – область, має декілька значень. Перше – це область як «*територія*», а друге – «*сфера діяльності*». Тому що «*територія*» – сукупність земельних ділянок, які

використовуються для розміщення об'єктів, а «сфера діяльності» – це види робіт і послуг, які представляє людина, або компанія.

Уривок з промови Франк-Вальтера Штайнмайера в статті сайту der Bundespräsident «Entlassung der Bundesregierung»:

*Sie haben sich dieser **Aufgabe** gemeinsam gestellt, zum vierten Mal in der Geschichte der Bundesrepublik in einer sogenannten Großen Koalition. – Вони разом взяли на себе цю **задачу** вчетверте в історії Федеративної Республіки в рамках так званої великої коаліції [65].*

В наведеному прикладі чітко простежується явище полісемії в іменнику «*die Aufgabe*» – задача. Це слово полісемічне через те, що має декілька значень. В реченні воно виступає в значенні «доручення», але має додаткове значення «важке питання», адже «доручення» це справа, яку потрібно виконати, а «важке питання» – це проблема, яка потребує обмірковування.

Уривок з промови Ангели Меркель в статті сайту Die Bundeskanzlerin «Wie funktioniert die Kanzlerwahl?»:

***Der Ablauf** einer Kanzlerwahl im Bundestag ist genau festgelegt. – Процедура обрання канцлера в Бундестазі чітко визначена [63].*

В даному прикладі відтворюється явище полісемії в слові «*Der Ablauf*» – процедура. Це слово полісемічне через те, що має декілька значень. В реченні воно виступає в значенні «процес», тобто процес обрання канцлера та має додаткове значення «лікувальний захід, переважно призначений лікарем».

Уривок з промови Йохайма Гаука в статті сайту der Bundespräsident «Richterwechsel am Bundesverfassungsgericht – Entlassung und Ehrung von Reinhard Gaier sowie Ernennung von Yvonne Ott»:

*Das ist auch auf anderen **Gebieten** der öffentlichen Verwaltung so, aber bei Gerichten finde ich das besonders beklagenswert. – Те саме і в інших **сферах** державного управління, але я знаходжу це особливо прикрим у судах [65].*

В наведеному прикладі іменник *«das Gebiet»* – сфера, є влучним прикладом полісемії. В реченні воно виступає в значенні *«галузь, область»*, але має додаткове значення *«куля»*. Таким чином простежується багатозначність терміну.

Уривок з промови Хорста Келера в статті сайту der Bundespräsident *«Die Krise nicht verschwenden!»*:

*Er operiert vor allem mit Wetten und **Schulden**.* – Здебільшого він оперує ставками та боргами [65].

В даному прикладі іменник *«die Schuld»* – борг, відноситься до полісемії. В реченні він виступає в значенні *«те, що взяте в позику; позичене»*, та має додаткове значення *«борг перед країною»*, тобто фінансові та моральні забов'язання громадянина.

Отже, проаналізувавши явища синонімії, антонімії та полісемії, в пресі та промовах німецьких політиків можна зробити висновок, що вони є небажаним явищем в політичних промовах, та і взагалі в термінології. Особливо це стосується полісемії, адже термін повинен бути однозначним та з чіткою дефініцією, він повинен найточніше та найповніше характеризувати поняття. Проте оскільки промови політиків володіють більшою мовленнєвою емоційністю, то синонімія в них цілком можлива.

Також можна зробити висновок, що антонімія це специфічне мовне відображення відмінностей в термінологічних одиницях. В ході аналізу ми виявили, що вона не властива термінам політики. В такому разі, під час дослідження політичних промов ми не змогли знайти достатню кількість прикладів, які б чітко відтворювали явище антонімії.

В ході аналізу виявлено, що невелику кількість термінів також складають багатозначні слова, тобто політичній термінології присутня полісемія. Неможливо постійно зберігати однозначність терміну, адже політика, як і наука постійно розвивається, в результаті чого виникають нові поняття.

2.1.3. Процеси метафоризації, метонімізації політичної термінології

Метафора й метонімія завжди перебували в полі зору мовознавців. На сучасному етапі розвитку лінгвістичної думки дослідження зосереджуються навколо кількох стрижневих питань, пов'язаних з пізнавальною сутністю, функціями та стилістичними можливостями метафори й метонімії [45, с. 177].

Метафора, як правило, позначається як приховане (або скорочене) порівняння, яке проводиться шляхом застосування найменування одного предмета до іншого та виявляє певну важливу рису іншого. Згідно із О. О. Селівановою, «метафора закріплюється в мовній формі і виражає характерні ознаки позначуваного, концентрує досвід попередніх поколінь, визначає орієнтири і задає параметри осмислення дійсності» [39, с. 119].

Метафора – один з різновидів лексико-семантичного способу словотворення, тобто перенесення назви з одного предмета на інший на основі подібності [3, с. 88]. У політичній сфері, де центр уваги часто переноситься на емоційний вплив, можна знайти чималу кількість метафоричних виразів. Таким чином, комунікативною метою метафори є формування у читача чи слухача або позитивної, або негативної думки про ту чи іншу інформацію [3, с. 90].

Завдяки метафорі політичний текст стає виразнішим, з'являються нові висловлювання, нові прийоми та читач отримує чітку картину світу. Метафора є одним з основних риторичних засобів створення образності та емоційного забарвлення у мовленні політиків [46, с. 298].

Відомий перекладач Пітер Ньюмарк класифікує метафори за стилістичним забарвленням, поділяючи їх на [56, с. 117]:

1. Стерті метафори, які втратили свою образність:

В статті газети Focus «Müssen Krieg gewinnen: Ein Mr. Nobody wird zur Hoffnung von Ungarns Orbán-Gegnern», зустрічаються стерті метафори, наприклад:

An seiner Seite stand eine Reihe an Politikern, ebenso wie mehrere Verwandte (er ist Vater von sieben Kindern). – На його бок став ряд політиків, а також кілька родичів (він є батьком семи дітей) [72].

В наведеному прикладі метафорою виступає слово «*eine Reihe an Politikern*» – ряд політиків. Ряд політиків це не люди, які стоять в ряду один за одним, а сукупність людей.

2. Образні загальнономвні метафори:

В статті газети *Frankfurter Allgemeine Zeitung* «*Merkel lädt Scholz zu ihren bilateralen Treffen ein*», представлено образні загальнономвні метафори, наприклад:

Merkel habe den SPD-Politiker eingeladen, an ihren bilateralen Treffen mit anderen Staats- und Regierungschefs am Rande des Gipfels teilzunehmen, verlautete am Donnerstag aus Regierungskreisen in Berlin. – Меркель запросила політика СДПН взяти участь у її двосторонній зустрічі з іншими головами держав і урядів на полях саміту, повідомили в четвер урядові кола в Берліні [67].

В даному прикладі в ролі метафори вступає складний іменник «*die Regierungskreise*» – урядові кола, тому що це не уряди, які мають форму кола, а певна група політиків в уряді.

В статті газети *Der Spiegel* «*Was ein guter Finanzminister heute braucht*», наведений приклад метафори:

Da reicht das Aufsagen der Schuldenbremse ebenso wenig wie das Mantra, als so eine Art nationaler Wächter der Kegelkasse vor allem dafür zu sorgen, dass keiner in der Regierung zu viel ausgibt. – Висловлень про боргове гальмо так само недостатньо, як і мантри діяти в якості свого роду національного опікуна конусного фонду, щоб гарантувати, що ніхто в уряді не витрачає занадто багато [71].

В даному реченні метафору створює іменник «*die Schuldenbremse*» – боргове гальмо, тому що це словосполучення означає не борги, які гальмують в буквальному сенсі, а проблема погашення боргів.

3. Образні індивідуально-авторські метафори.

В промові Меркль із сайту die Bundeskanzlerin «Rede von Bundeskanzlerin Merkel im Rahmen der Veranstaltung «Außen- und Sicherheitspolitik in der deutschen EU-Ratspräsidentschaft» der Konrad-Adenauer-Stiftung am 27. Mai 2020», є приклади таких образних індивідуально-авторських метафор, наприклад:

Die Coronavirus-Pandemie hat unsere Welt auf den Kopf gestellt. – Пандемія коронавірусу перевернула наш світ шкереберть [63].

В наведеному прикладі метафорою виступає словосполчення «*Welt auf den Kopf*» – світ шкереберть, тому що світ не може перевернутись з гори до низу в буквальному сенсі. Це словосполчення означає те, що в світі відбуваються події протилежні до того, які мають бути, всупереч звичайному порядку.

Науковець Г. Радден розглядає метонімію як заміну одного слова іншим на основі суміжності (тобто тісного зв'язку) [37, с. 41]. Вона використовується для активізації тих чи інших символів в уяві для залучення уваги та досягнення прагматичної цілі, що багато у чому перегукується із функціями метафори у політичному дискурсі. В політичному дискурсі метонімія є невід'ємною складовою утворення легкої для сприйняття образності, переконливості та виразності.

Розрізняють такі різновиди метонімії [51, с. 171]:

1. Метонімія місця (в основі – заміщення назви об'єкта вказівкою на місце його перебування):

Zumindest in der SPD ist die Auffassung verbreitet, dass Scholz es ohne die Unterstützung der drei nicht hätte schaffen können, die lange zerstrittene SPD hinter seiner Kandidatur zu versammeln. – Принаймні в СДПН поширена точка зору, що без підтримки трьох Шольц не зміг би зібрати давно розділену СДПН, яка стоїть за своєю кандидатурою [67].

В даному прикладі чітко простежується приклад метонімії місця «*in der SPD ist die Auffassung verbreitet*» – в СДПН поширена точка зору, тому що

«СДПН» це просто назва партії, до якої належать політики, які в ній працюють. В такому разі, «*поширена точка зору*» не у назви партії, а у політиків. В наведеному прикладі влучно заміщується назва об'єкту вказівкою на місце його перебування.

2. Метонімія часу (в основі – заміщення назви події вказівкою на час, коли вона відбувалася):

Viel hat die Welt bewegt in diesem Jahr. – Цього року світ дуже змінився [65].

Словосполучення «*die Welt bewegt*» – світ змінився є гарним проявом метонімії часу. По-перше, світ вже змінився, тобто пройшов певний час, під час якого він змінювався. По-друге, світ не може змінюватись, тому що це не жива істота, а просто проміжок часу, а змінюються люди. В такому разі можна стверджувати, що відбулось заміщення назви події вказівкою на час, коли вона відбувалася.

3. Метонімія засобу (в основі – заміщення назви дії вказівкою на знаряддя, яким вона була здійснена):

Dabei braucht das Land gerade jetzt eine ruhige Hand – und besser zwei Bundeskanzler als gar keinen. – Прямо зараз країні потрібна тверда рука – і краще два федеральні канцлери, ніж нічого [72].

Словосполучення «*ruhige Hand*» – тверда рука є чудовим прикладом метонімії засобу, тому що по-перше, рука не може бути твердою, бо вона не з каменю, а по-друге, в даному прикладі простежується заміщення назви дії вказівкою на знаряддя, яким вона була здійснена, а саме «*твердою рукою*».

4. Метонімія належності (в основі – заміщення назви предмета вказівкою на ім'я його творця):

Die Republik hat gewählt: Was sind jetzt die Themen, die Deutschland bewegen, wie ist die Lage? – Республіка проголосувала: які теми зараз турбують Німеччину, яка ситуація [69].

В даному прикладі знаходиться дві метонімії належності, а саме «*Die Republik hat gewählt*» – Республіка проголосувала та «*die Themen, die*

Deutschland bewegen» – теми, які хвилюють Німеччину. Ці два приклади є влучним проявом метонімії належності, тому що по-перше, відбувається заміщення назви предмета вказівкою на ім'я його творця, а саме «Республіка» і «Німеччина». По-друге, «республіка» не може проголосувати, так як це форма державного правління, а голосує народ. Так само і з «Німеччиною», тому що «турбують теми» не країну, як територію, а її жителів, тобто громадян.

5. Метонімія матеріалу (в основі – заміщення предмета вказівкою на матеріал, з якого цей предмет зроблений):

«*Wenn es also zu harte **Kritik** gab, habe ich ein bisschen **mit Zuckerguss überzogen***», sagt er lachend. – «Тож якщо **критика** була надто різкою, я **покрив** її невеликою кількістю **глазурі**», – каже він зі сміхом [67].

В даному прикладі, одразу 2 метонімії у висловленні «*Kritik mit Zuckerguss überzogen*» – критика покрита глазур'ю, тому що по-перше, «критика» – це коментар, судження, яке не може бути чимось покрите. По-друге, «глазур» – це матеріал, на основі якого відбувається заміщення предмета, тобто «критика покрита глазур'ю» означає критику, яка пом'якшена більш нейтральними словами. Даний приклад взятий із промови Іоанніса Топалідіса зі статті політичної газети «Frankfurter Allgemeine Zeitung» і влучно демонструє метонімію матеріалу.

Також, явище метонімії можна розглянути на прикладах статей з німецьких газет:

В статті газети Focus «*Müssen Krieg gewinnen: Ein Mr. Nobody wird zur Hoffnung von Ungarns Orban-Gegnern*», є приклад метонімії:

«*Der 49-jährige Bürgermeister der kleinen, kaum **auszusprechenden Stadt Hodmezovasarhely** im Südosten Ungarns wurde von den Anhängern der sechs Oppositionsparteien zu ihrem Kandidaten für die Nachfolge des ungarischen Premierministers Viktor Orban bei den Parlamentswahlen im April gewählt*». – 49-річного мера маленького, майже **невимовного містечка** Ходмезовашархей на південному сході Угорщини підтримали шість

опозиційних партій своїм кандидатом на місце прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана на парламентських виборах у квітні [72].

В даному прикладі метонімією виступає словосполучення «*die auszusprechenden Stadt*» – невимовне містечко, тому що невимовним є не саме містечко, а його назва.

В статті газети Frankfurter Allgemeine Zeitung «Heizt Belarus den Flüchtlingsstrom weiter an?», присутня метонімія:

Deutschland und die EU werfen dem belarussischen Machthaber Alexandr Lukaschenko vor, Flüchtlinge aus dem Nahen Osten über die Grenzen von Polen, Litauen und Lettland in die EU zu schleusen, um auf diese Weise Vergeltung für europäische Sanktionen zu üben. – **Німеччина та ЄС звинувачують білоруського правителя Олександра Лукашенка у контрабанді біженців із Близького Сходу до ЄС через кордони Польщі, Литви та Латвії у відповідь на європейські санкції** [67].

В даному прикладі метонімією виступає «*Deutschland und die EU vorwerfen...*» – Німеччина та ЄС звинувачують. Це є чудовим прикладом метонімії, тому що країни не можуть в чомусь звинувачувати, так як це певна територія, а звинувачує уряд, тобто політики, які належать до нього. В цьому проявляється персоніфікація.

Також метонімія знаходиться в самій назві статті, а саме «*Belarus heizt den Flüchtlingsstrom an*» – Білорусь розпалює потік біженців. Цей приклад можна віднести до метонімії, тому що Білорусь – це не жива істота, а просто певна територія, яка не може щось чи когось розпалювати. Ця метонімія означає, що політики уряду допомагають біженцям.

В статті сайту Die Beauftragte der Bundesregierung für Migration, Flüchtlinge und Integration «Widmann-Mauz: Wir brauchen eine Integrationsklimapolitik», знаходиться метонімія, наприклад:

Opfer von Alltagsrassismus benötigen eine zentrale Anlaufstelle, die schnell und unbürokratisch hilft. – **Жертвам повсякденного расизму потрібен**

центральный контактный пункт, який допомагає швидко та без бюрократії [66].

В даному випадку, метонімією виступає «*zentrale Anlaufstelle hilft*» – центральний контактний пункт допомагає, тому що «*центральный контактный пункт*» це просто споруда, яка не може нікому допомагати, а допомагають, люди, які в ній працюють.

Отже, в ході аналізу було виявлено, що в політичних промовах найчастіше використовуються образні загальномовні метафори, так як вони дозволяють зробити інформацію більш зрозумілою для реципієнта. Щодо метонімії, то в політичних промовах найчастіше використовується метонімія належності, тобто заміщення назви предмета вказівкою на ім'я його творця, а найменше зустрічається метонімія матеріалу, тобто, заміщення предмета вказівкою на матеріал, з якого цей предмет зроблений.

Також встановлено, що частіше в промовах політиків зустрічається явище метонімії, так як метонімія є невід'ємною складовою утворення легкої для сприйняття образності, переконливості та виразності.

Згідно наведених прикладів можна зробити висновок, що метафора та метонімія використовуються в політичних промовах для акцентування та привернення уваги і надання промові емоційно-експресивного забарвлення. Ці явища викликають у свідомості аудиторії різні картини реальності, що й робить ці художні засоби політичним елементом впливу.

2.2. Словотворчі особливості формування політичних термінів

2.2.1. Словоскладання як спосіб творення німецької суспільно-політичної термінології

Основним процесом утворення нового слова в німецькій мові є словоскладання. Такий підхід є одним із найголовніших джерел поповнення

лексики за рахунок функціонально-структурних одиниць. Особливо добре словоскладання розвинулося в германських та інших індоєвропейських мовах [48, с. 15].

Лінгвіст О. Ф. Кирпун вважає, що «Словоскладання – це вид словотворення, в якому при з'єднанні двох коренів або основ утворюється нове слово, з або без додавання сполучуваного елемента» [16, с. 51]. Цей спосіб вважається одним з найпродуктивніших способів творення слів, тому і дослідження цієї галузі особливо актуальні.

Питання стосовно словоскладання, розглядали такі відомі науковці: Т. Р. Кияк, І. М. Кочан, Н. Ф. Клименко, С. В. Дружбяк та А. С. Д'яков [18; 23; 19; 8; 9].

Мовознавець Н. Ф. Клименко вважає, що першим етапом творення складних слів є словоскладання, а другим етапом є основоскладання [19, с. 112]. Але багато лінгвістів вважають словоскладання та основоскладання однаковими явищами. На нашу думку, це однакові явища, тому що всі слова складаються з основ, а якщо з'єднати дві основи отримаємо словоскладання.

Складне слово утворюється шляхом поєднання основного слова з одним або декількома визначальними словами, які уточнюють основне слово. Основне слово завжди буде останнім.

Розглянемо складні терміни, які можна побудувати у вигляді моделі $N+N$ на прикладах з суспільно-політичного глосарію:

der Wirtschaftskontakte – економічні контакти; *die Wiederholungswahl* – повторні вибори; *das Widerstandsrecht* – право на опір; *die Volkssouveränität* – народний суверенітет; *der Verwaltungsapparat* – управлінський апарат; *das Verfassungsrecht* – конституційне право громадян; *der Stimmzettel* – виборчий бюлетень; *der Stadtsenat* – магістрат; *der Regierungschef* – глава уряду.

Розглянемо складні терміни, які можна побудувати у вигляді моделі $N+N$ на прикладі статей політичних сайтів. В німецькій політичній лексиці є

частотні основи, що стають частиною багатьох складних іменників. Одним з таких частотних слів є «*der Staat*»,

Наприклад:

*Stärkung der gemeinschaftlichen Organisation von Frauen zur Förderung ihrer Rechte und Reduzierung sexualisierter Gewalt im **Bundesstaat** Veracruz, Mexiko. – Федеральний штат* [66].

*Die perverse Gesellschaftsutopie der Eurokraten“ sei der postnationale **Einheitsstaat** mit identitätslosen und beliebig manipulierbaren Einheitsmenschen. – Унітарна держава* [66].

*Während in Deutschland die Monarchie zur Republik wurde, der alte **Obrigkeitsstaat** zum **Volksstaat** umgeformt werden musste. – Авторитарна держава, держава народу* [66].

В наведених трьох прикладах терміни «*der Bundesstaat*» – федеральна держава, штат, «*der Einheitsstaat*» – унітарна держава, «*der Obrigkeitsstaat*» – авторитарна держава та «*der Volksstaat*» – держава народу, є складними термінами, тому що складаються з двох іменників «*der Bund-*, «*der Einheit-*, «*der Obrigkeit-*, «*der Volk-*» та основного слова «*der Staat*». При з'єднанні цих двох складників, а саме основного слова «*der Staat*» та визначального, утворилися кардинально різні слова по значенню.

Розглянемо складні терміни, які можна побудувати з використанням частотного слова «*das Recht*»:

*Sie haben nie aufgehört, an unseren Mut und unsere Verantwortung zu appellieren, wenn **Menschenrechte**, **Bürgerrechte** und Meinungsfreiheit eingeschränkt, wenn unsere freiheitlichen Werte infrage gestellt werden. – Права людини, громадянські права* [65].

*Ich denke dabei insbesondere an Ihren Einsatz für eine den **Grundrechten** verpflichtete Innenpolitik. – Основні права* [65].

*In Reden und Artikeln forderte sie die Frauen unermüdlich dazu auf, von ihrem **Wahlrecht** nun auch Gebrauch zu machen. – Виборче право* [65].

В наведених трьох прикладах терміни «*das Menschenrecht*» – права людини, «*das Bürgerrecht*» – громадянські права, «*das Grundrecht*» – основне право та «*das Wahlrecht*» – виборче право, є складними термінами, тому що складаються з двох іменників «*der Mensch-*, «*der Bürger-*, «*der Grund-*, «*die Wahl-*» та основного слова «*das Recht*». При з'єднанні цих двох складників, а саме основного слова «*das Recht*» та визначального, утворилися абсолютно різні слова по значенню.

Розглянемо складні терміни, які можна побудувати у вигляді моделі $N+N + N$ з поєднанням трьох іменників, на прикладах з суспільно-політичного глосарію:

die Dienstleistungsgesellschaft – постіндустріальне суспільство; *das Frauenwahlrecht* – виборче право для жінок; *der Landeshauptmann* – губернатор; *die Landwirtschaftspolitik* – аграрна політика; *die Menschenrechtskonventionen* – Конвенція про захист прав людини; *die Präsidentschaftswahlen* – вибори Президента.

Такі складні терміни з поєднанням трьох іменників, зустрічаються на політичних сайтах:

Bundesfinanzminister Christian Lindner betonte, dass der Zoll auch im Jahr 2021 eine wertvolle Arbeit im Dienst der Allgemeinheit geleistet habe. – **Федеральний міністр фінансів** [65].

В даному прикладі термін «*der Bundesfinanzminister*» – федеральний міністр фінансів є складним терміном, тому що складається з трьох іменників, а саме «*Bund + finanz + minister*». В даному терміні основним словом виступає «*der Minister*», а визначальними «*der Bund*» та «*die Finanz*».

Nachdem der nordrhein westfälische Landtagsabgeordnete der Grünen, Jamal Karsli, im März 2002 in einer Presseerklärung der israelischen Armee Nazi-Methoden vorgeworfen hatte... – **Депутат ландтагу** [65].

В наведеному прикладі термін «*der Landtagsabgeordnete*» – депутат ландтагу є складним терміном, тому що складається з трьох іменників, а саме

«*Land + tag + abgeordnete*». В даному терміні основним словом виступає «*die Abgeordnete*» – депутат, а визначальними «*der Land*» та «*der Tag*».

Die Richterinnen und Richter am Bundesverfassungsgericht werden auf 12 Jahre gewählt. – **Федеральний конституційний суд** [65].

В даному прикладі термін «*das Bundesverfassungsgericht*» – Федеральний конституційний суд, є складним терміном, тому що складається з трьох іменників, а саме «*Bund + verfassung + gericht*». В наведеному терміні основним словом виступає «*das Gericht*» – суд, а визначальними «*der Bund*» та «*die Verfassung*».

Erlass zur abschließenden Regelung der Rehabilitierung und Entschädigung von während des Zweiten Weltkrieges aufgrund der Tatbestände Wehrkraftzersetzung, Kriegsdienstverweigerung und Fahnenflucht Verurteilten. – **Дії, спрямовані на підриг військової сили, ухилення від військової служби** [65].

В наведеному прикладі терміни «*die Wehrkraftzersetzung*» – дії, спрямовані на підриг військової сили та «*die Kriegsdienstverweigerung*» – ухилення від військової служби, є складними термінами, тому що складаються з трьох іменників, а саме «*Wehr + kraft + zersetzung*» та «*Krieg + dienst + verweigerung*». В даних термінах основним словом виступає «*die Zersetzung*» та «*die Verweigerung*», а визначальними «*die Wehr*», «*die Kraft*» та «*der Krieg*», «*der Dienst*».

Можна зробити висновок, що для політичних термінів моделі $N+N$, типовим є складатися з двох та трьох складових іменників.

Прийнято вважати, що визначальним словом практично завжди є іменник, але це може бути і прикметник. Розглянемо складні терміни, які можна побудувати у вигляді моделі $N+A$ на прикладах з суспільно-політичного глосарію:

die Exekutivbehörde – орган виконавчої влади; *der Föderativstaat* – федеративна держава; *die Kolonialpolitik* – колоніалізм; *die Fernkommunikation* – дистанційне спілкування; *die Zivilbevölkerung* –

громадянське населення; *der Sozialpartner* – соціальний партнер; *die Geisteshaltung* – менталітет; *der Binnenmarkt* – внутрішній ринок.

Розглянемо складні терміни, які можна побудувати у вигляді моделі $N+A$ на прикладі термінів з політичного сайту:

*Mit Blick auf die deutsche **Innenpolitik** versuchen die russischen Dienste, Informationen zu parteipolitischen Strukturen...* – **Внутрішня політика** [66].

В даному прикладі термін «*die Innenpolitik*» – внутрішня політика, відноситься до категорії складних термінів, тому що складається з двох частин, а саме з головного слова «*die Politik*» та визначального прикметника «*innen*».

*Manche von Ihnen hier im Saal prangerten 1989 die Fälschungen bei den **Kommunalwahlen** an, gründeten das Neue Forum mit, ergriffen auf Straßen und Plätzen das Wort.* – **Муніципальні вибори** [66].

В даному прикладі термін «*die Kommunalwahl*» – муніципальні вибори відноситься до категорії складних термінів, тому що складається з двох частин, а саме «*Kommunal + Wahl*». Головним словом виступає «*die Wahl*», а визначальним прикметником «*kommunal*».

*Wie passt menschenrechtsbasierte **Außenpolitik** in die Zeit von Krieg, Ressourcen- und Handelskonflikten?* – **Зовнішня політика** [66].

В наведеному прикладі термін «*Außenpolitik*» – зовнішня політика, відноситься до категорії складних термінів, тому що складається з двох частин, а саме з головного слова «*die Politik*» та визначального прикметника «*außen*».

*Das Heilige Römische Reich deutscher Nation bestand aus **Territorialstaaten**, deren Grenzen nicht mit dem Gebiet des heutigen Deutschland identisch waren.* – **Територіальні держави** [66].

В наведеному прикладі термін «*der Territorialstaat*» – територіальна держава відноситься до категорії складних термінів, тому що складається з двох частин, а саме з прикметника «*territorial*» та іменника «*der Staat*». Головним словом виступає «*der Staat*», а визначальним «*territorial*».

*Beispielsweise wird zur Weiterentwicklung der gemeinsamen Agrarpolitik der EU, zur Bekämpfung des Welthungers und zur Erfüllung internationaler Übereinkommen geforscht. – **Аграрна політика** [65].*

В даному прикладі термін «*die Agrarpolitik*», чітко відносяться до категорії складних термінів, тому що складаються з двох частин, а саме з головного слова «*die Politik*» та визначального прикметника «*agrар*».

*Weiterhin ist ein Gespräch mit dem **Sondergesandten** für Klimaschutz des Generalsekretärs der Vereinten Nationen, Mark Carney, und Vertreterinnen und Vertretern von kanadischen Pensionsfonds geplant. – **Посол з особливих доручень** [66].*

В даному прикладі термін «*der Sondergesandte*» – посол з особливих доручень, відноситься до категорії складних термінів, тому що складається з двох частин, а саме з прикметника «*sonder*» та іменника «*der Gesandte*». Головним словом виступає «*der Gesandte*», а визначальним «*sonder*».

*Der angekündigte **Legislativvorschlag** der Europäischen Kommission wird weitreichende Auswirkungen auf die mögliche Ausgestaltung eines nationalen Verfahrens haben. – **Законодавча пропозиція** [65].*

В наведеному прикладі термін «*der Legislativvorschlag*» – законодавча пропозиція, відноситься до категорії складних термінів, тому що складається з двох частин, а саме з прикметника «*legislativ*» та іменника «*der Vorschlag*». Головним словом виступає «*der Vorschlag*», а визначальним «*legislativ*».

Розглянемо складні терміни, які можна побудувати у вигляді моделі $N+V$, на прикладі статей з політичних сайтів.

*... und zwar in jenen vier langen Jahren, die es abzuwarten gilt, bevor die Bürger wieder einen **Stimmzettel** in die Urne werfen dürfen. – **Бюлетень** [66].*

В наведеному прикладі, термін «*der Stimmzettel*» – виборчий бюлетень є складним, тому що в своїй основі містить головне слово «*der Zettel*» – записка, бюлетень, та визначальне дієслово «*stimmen*» – голосувати.

*Die Geschichte unserer Demokratie und ihre Protagonisten sollten ein selbstverständlicher Teil unserer **Gedenkkultur**, unserer republikanischen Tradition werden. – **Культура пам'яті** [66].*

В даному прикладі термін «*der Gedenkkultur*» – культура пам'яті, є складним терміном, тому що складається з двох частин, а саме з головного слова «*die Kultur*» – культура, та визначального дієслова «*gedenken*» – пам'ятати.

Група термінів, побудована у вигляді моделі $N+V$ є рідким явищем в політичній терміносистемі, тому не вдалося знайти достатньої кількості прикладів до даної категорії.

Отже, словоскладання – це спосіб творення нових слів за допомогою складання в одне ціле кількох основ. За допомогою нього утворюється складне слово, або композит.

Було визначено та проаналізовано на прикладах, що складне слово утворюється шляхом приєднання двох основ. Одна частина терміну є основною, а інша визначальною, яка буде уточнювати основне слово.

Під час роботи словоскладання в політичній сфері було поділено на три моделі, а саме по-перше, терміни, де головним і визначальним словом є іменник ($N+N$), по-друге, терміни де головним є іменник, а визначальним прикметник ($N+A$), по-третє, де головним є іменник, а визначальним дієслово ($N+V$). В ході аналізу було визначено, що найбільшу кількість термінів складає саме модель $N+N$, вона займає 52 % та може складатися з двох та трьох складових іменників. Середню кількість термінів займає модель $N+A$, а саме 36 %, а найменшу кількість термінів займає модель $N+V$, а саме 12 %.

Можна зробити висновок, що складні терміни є одним з найважливіших способів збагачення та вдосконалення словникового запасу мови. Вони здатні влучно відображати ознаки та характеристики різних термінів в межах однієї терміносистеми.

2.2.2. Префіксально-суфіксальні способи утворення політичних термінів

Одними з головних способів утворення політичної термінології та й взагалі всієї суспільно-політичної терміносистеми є афіксальний слововивід (префіксація і суфіксація) [57, с. 201].

Український мовознавець Т. І. Панько доводить, що «в морфологічній структурі слова-терміна, утвореного шляхом афіксації, органічно закладені основи структурної систематизації, які мають першочергове значення для термінології» [35, с. 138].

Ми погоджуємося з думкою Т. І. Панько, що саме афіксація, як один із способів утворення суспільно-політичної термінології, містить в своїй структурі системні зв'язки, що допомагають об'єднати терміни в межах однієї терміносистеми. В такому разі, вважаємо за необхідне подальше дослідження афіксації, а саме префіксально-суфіксального способу утворення політичних термінів.

Афіксація – це утворення слів за допомогою афіксів. Вона утворюється через приєднання до основи слова суфікса або префікса, в результаті чого виникає нове слово [50, с. 301].

Суфіксація існує у всіх частинах мови. Завдяки суфіксу, слова набувають ширше та повніше значення. Більшість суфіксів багатозначні, тому можуть показувати різні семантичні категорії [52, с. 139].

Під час аналізу політичних промов Ангели Меркель, Франк-Вальтера Штайнмайера, Йоахима Гаука, Крістіана Вульфа, Хорста Келера та Олафа Шольца на сайтах «der Bundespräsident», «die Bundeskanzlerin», «die Bundesregierung», «der Bundeskanzler» та з газет «Frankfurter Allgemeine Zeitung», «Die Welt», «Bild», «Der Spiegel», «Focus» [65; 63; 66; 67; 69; 62; 71; 72], було виявлено велику кількість термінів, утворених за допомогою суфіксального способу словотворення.

Терміни чоловічого роду, утворені за допомогою суфіксів: *-er; -ler; -ner; -ist; -at; -eur; -ant; -ent; -ier; -ieur; -or*:

der Besetzer – окупант; *der Bundeswahlleiter* – голова федеральної виборчої комісії; *der Einwanderer* – іммігрант; *der Finanzminister* – міністр фінансів, *der Liberaler* – ліберал; *der Oberbürgermeister* – обер-бургомістр; *der Parlamentarier* – член парламенту; *der Abgesandter* – емісар; *der Bundeskanzler* – канцлер; *der Auswanderer* – емігрант; *der Außenminister* – міністр закордонних справ; *der Entwicklungskader* – висуванець; *der Hoheitsträger* – представник влади; *der Regierungssprecher* – представник уряду; *der Selbstherrscher* – автократ; *der Staatsbürger* – громадянин; *der Monarchist* – монархіст, *der Internationalist* – інтернаціоналіст; *der Abgeordneten kandidat* – кандидат у депутати; *der Bundesstaat* – федеральна держава; *der Einheitsstaat* – унітарна держава; *der Föderativstaat* – федеративна держава; *der Gemeinderat* – рада місцевого самоврядування; *der Gewaltstaat* – диктатура; *der Magistrat* – муніципальна рада; *der Mehrvölkerstaat* – багатонаціональна держава; *der Ministerrat* – рада міністрів; *der Nuklearstaat* – ядерна держава; *der Staatsapparat* – державний апарат; *der Staatsverrat* – державна зрада; *der Stadtsenat* – магістрат; *der Verwaltungsapparat* – управлінський апарат; *der Vizegouverneur* – віце-губернатор; *der Agreement* – агреман; *der Bundespräsident* – Федеральний президент Німеччини; *der Parlamentarier* – член парламенту; *der Invasor* – агресор.

Згідно даного дослідження можна зробити висновок, що наведені терміни складають 32%. Представлені терміни позначають назви посад, установ та різних політичних процесів.

Терміни жіночого роду, утворені за допомогою суфіксів: *-ung; -ei(-erei); -heit(-keit); -schaft; -tion; -ion; -ur; -age; -tät; -ie*:

die Gleichheit – рівність; *die Landesobrigkeit* – верховна влада; *die Dienstleistungsgesellschaft* – постіндустріальне суспільство; *die Übergangsregierung* – тимчасовий уряд; *die Oppositionspartei* – опозиційна

partia; *die Informationsfreiheit* – свобода інформації; *die Abberufung* – звільнення від займаної посади; *die Abordnung* – депутація; *die Abstimmung* – балотування; *die Ausdehnung* – експансія; *die Auslieferung* – екстрадиція; *die Behinderung* – перешкоджання; *die Bevölkerung* – народонаселення; *die Bezirksleitung* – окружний комітет; *die Massenpartei* – масові партії; *die Oppositionspartei* – опозиційна партія; *die Partei* – партія; *die Rechtspartei* – права партія; *die Meinungsfreiheit* – свобода слова; *die Religionsfreiheit* – свобода віросповідання; *die Vereinigungsfreiheit* – свобода об'єднань; *die Versammlungsfreiheit* – свобода зібрань; *die Zweidrittelmehrheit* – більшість у дві третини (при голосуванні); *die Beschlussfähigkeit* – кворум; *die Ebenbürtigkeit* – рівноправність; *die Nachhaltigkeit* – сталий розвиток; *die Selbstständigkeit* – незалежність; *die Staatenlosigkeit* – безгромадянство; *die Unbestechlichkeit* – невідкупність; *die Vaterlandslosigkeit* – космополітизм; *die Doppelherrschaft* – двовладдя; *die Einheitsgewerkschaft* – об'єднана профспілка; *die Gewerkschaft* – профспілка; *die Herrschaft* – влада; *die Selbstherrschaft* – автократія; *die Tyrannenherrschaft* – тиранія; *die Vorherrschaft* – гегемонія; *die Völkerschaft* – народність; *die Zivilgesellschaft* – громадянське суспільство; *die Abolition* – аболіція; *die Dezentralisation* – децентралізація; *die Eskalation* – ескалація; *die Fraktion* – фракція; *die Indoktrination* – індоктринація; *die Inkorporation* – інкорпорація; *die Zensur* – цензура; *die Abgeordnetenimmunität* – депутатська недоторканність; *die Extensität* – екстенсивність; *die Exterritorialität* – дипломатичний імунітет.

Згідно даних прикладів можна зробити висновок, що наведені терміни складають 61%. Представлені приклади позначають абстрактні та збірні назви.

Терміни середнього роду, утворені за допомогою суфіксів: *-tum*; *-at*; *-ment*; *-ium*; *-nis*:

das Impeachment – імпічмент; *das Elektorat* – електорат; *das Abgeordnetenmandat* – депутатський мандат; *das Mandat* – мандат; *das Überhangmandat* – мандат на переуступку місць в парламенті; *das*

Machtinstrument – інструмент влади; *das Parlament* – парламент; *das Impeachment* – імпічмент; *das Ultimatum* – ультиматум; *das Bürgertum* – середні верстви суспільства; *das Eigentum* – власність; *das Volkseigentum* – загальнонародне надбання; *das Wachstum* – розвиток; *das Bündnis* – альянс; *das Fernmeldegeheimnis* – таємниця зв'язку; *das Postgeheimnis* – поштова таємниця; *das Wahlergebnis* – підсумки виборів;

Згідно даних прикладів можна зробити висновок, що наведені терміни складають 7%. Даної категорії термінів найменше. І в основному це інтернаціональні слова.

У префіксальному способу словотворення, префікс не є морфологічним показником граматичних категорій частин мови. Даному способу притаманно зберігання похідними словами граматичних парадигм основного слова [24, с. 156].

Під час аналізу політичних промов Ангели Меркель, Франк-Вальтера Штайнмайера, Йоахима Гаука, Крістіана Вульфа, Хорста Келера та Олафа Шольца [65; 66; 63], було виявлено велику кількість термінів, утворених за допомогою префіксального способу словотворення з такими префіксами як: *un-*, *miss-*, *ur-*, *ge-*, *anti-*, *ver-*, *ent-*. Наприклад:

die Unbestechlichkeit – невідкупність; *die Union* – спілка; *das Misstrauen* – в отум недовіри; *das Gedankengebilde* – ідеологема; *der Geflüchtete* – біженець; *das Geldmittel* – капітал; *die Urabstimmung* – попереднє голосування; *die Gemeinde* – громада; *der Gemeinderat* – рада місцевого самоврядування; *die Gendarmerie* – жандармерія; *das Genozid* – геноцид; *die Geopolitik* – геополітика; *das Gericht* – суд; *das Gesetz* – закон; *der Gesetzentwurf* – законопроект; *die Gewaltenteilung* – поділ влади; *das Gewaltmonopol* – монополія на застосування сили; *der Gewaltstaat* – диктатура; *die Gewerkschaft* – профспілка; *der Antifaschismus* – антифашизм; *der Antikommunismus* – антикомунізм; *der Antimilitarismus* – антимілітаризм; *der Antisemitismus* – антисемітизм; *die Verfassung* – конституція; *der Vermögensverfall* – банкрутство; *der Entlastungsvorstoß* –

відволікаючий удар; das Gedankengebilde – ідеологема; der Geflüchtete – біженець; das Gericht – суд; der Gesetzentwurf – законопроект.

Згідно даних прикладів можна зробити висновок, що велика кількість термінів утворена за допомогою префіксального способу словотворення з додаванням префіксів un-, miss-, ur-, ge-, anti-, ver-, ent-. Загалом, наведені терміни є іменниковими.

Отже, одними з головних способів утворення політичної термінології є префіксально-суфіксальний спосіб. Проаналізувавши політичні промови німецьких політиків було виявлено, що 32 % слів чоловічого роду, утворених за допомогою суфіксів -er, -ler, -ner, -ist, -at, -eur, -ant, -ent, -ier, -ieur, -or. 61 % займають терміни, утворені за допомогою суфіксів іменників жіночого роду -ung, -ei(-erei), -heit(-keit), -schaft, -tion, -ion, -ur, -age, -tät, -ie. 7 % термінів середнього роду, утворених за допомогою суфіксів -tum, -at, -ment, -ium, -nis.

Також продуктивним способом утворення політичних термінів є префіксальний спосіб словотворення. Найчастотнішими префіксами є: un-, miss-, ur-, ge-, anti-, ver-, ent-.

2.2.3. Скорочення

В межах словотвору, скорочення посідає важливе місце, адже це один з продуктивних способів утворення нових слів.

Науковець Д. Коблер-Трілль під скороченнями розуміє «утворення коротшого за формою семантичного дублета лексичної одиниці» [54, с. 144]. Найчастіше скорочення виступає головним елементом при поєднанні з іменником. Наприклад:

die EU-Skepsis – євроскептицизм; Ex-Gouverneur – екс-губернатор; UN-Behindertenrechtskonvention – Конвенція ООН про права людей з обмеженими можливостями; UNO-Sicherheitsrat – Рада Безпеки ООН.

Науковець Н. Ф. Клименко виділяє такі різновиди скорочень [19, с. 134]:

1. Складові скорочення:

*Dann die Trump-Jahre in den Vereinigten Staaten, der **Brexit**, der russische Krieg gegen die Ukraine: All das hat wieder eine völlig neue außen- und sicherheitspolitische Lage geschaffen. – Брексит (вихід Великобританії з ЄС) [66].*

В даному прикладі чітко простежується такий різновид як складові скорочення в терміні «*der Brexit*» – вихід Великобританії з ЄС, тому що в даному терміні скорочено перші декілька букв повнозначних слів, а саме англійські слова «*Britain*» і «*Exit*». Даний термін було запозичено з англійської мови в німецьку і об'єднано два слова в одне. В такому разі відбулось складове скорочення та було досягнуто лаконічність та точність.

2. Літерні скорочення:

*Er wusste 1948 in Berlin, dass **D-Linie** zwischen dem sowjetisch beherrschten Osten und dem amerikanisch kontrollierten Westen Deutschlands auf absehbare Zeit bestehen bleiben würde. – Демаркаційна лінія [66].*

В наведеному прикладі термін «*D-Linie*» – демаркаційна лінія є точним прикладом літерного скорочення, тому що перша частина слова скорочена до однієї букви, а інша частина залишилася без змін. Термін «*D-Linie*» розшифровується як «*die Demarkationslinie*» – демаркаційна лінія.

3. Усічені слова (усікаються будь-які частини):

*Der verlorene Krieg und der Versailler Vertrag, Wirtschaftskrise und Inflation, eine zutiefst gespaltene Gesellschaft, antiliberale Traditionen und die mörderische Gewalt, mit der **reakt.** das Land überzogen. – Реакціонери [66].*

В даному прикладі скорочений термін «*reakt.*» – реакціонер, чітко підпадає під категорію усічених слів, тому що в даному слові було «усічено» майже всю кінцівку слова. Наведений термін «*reakt.*» розшифровується як «*der Reaktionär*» – реакціонер.

В політичній сфері скорочуватись можуть назви політичних партій, рухів, організацій, посад, наприклад:

Sen. = *der Senat* – сенат; *FDGO* = *Freiheitlich Demokratische Grundordnung* – основи вільного демократичного устрою; *G7* = *Gruppe der Sieben* – «Велика сімка»; *MdB* = *Mitglied des Bundestages* – депутат бундестагу.

Абревіація вважається одним з продуктивних видів словотвору. Такий вид словотвору значно полегшує роботу в політичній сфері, економить час під час аналізування певних документів або виступу з промовою [39, с. 526].

Під час аналізу промов німецьких політиків та політичних сайтів і газет, було прийнято рішення виділити види абревіації:

1. Буквені абревіатури: утворюються з перших літер лексичних компонентів словосполучення:

Deutschland und Rumänien arbeiten als Partner in der EU und der NATO eng und vertrauensvoll zusammen. – *ЄС та НАТО* [65].

В наведеному прикладі зображено два приклади буквених абревіатур. Це простежується в термінах «*EU*» – євросоюз та «*NATO*» – Організація Північноатлантичного договору. Дані абревіатури розшифровуються як «*EU*» – *Europäische Union*; «*NATO*» – *North Atlantic Treaty Organization*. Вони утворені шляхом написання перших літер кожного слова.

... weil wir wissen, dass dieser Angriff ein Angriff auf die FDGO ist ... – *Основи вільного демократичного устрою ...* [65].

В даному прикладі термін «*FDGO*» – основи вільного демократичного устрою, влучно підпадає під категорію буквених абревіатур, тому що утворюється з перших літер лексичних компонентів словосполучення. Термін «*FDGO*» розшифровується як «*Freiheitlich Demokratische Grundordnung*».

Die leidenschaftliche Sehnsucht nach beidem und die Erfahrung des Prager Frühlings haben ihn, den jungen, angehenden Wissenschaftler, in der DDR zu einem politischen Menschen gemacht. – *НДР* [65].

В наведеному прикладі чітко простежується буквена абревіатура у терміні «*DDR*» – Народна Демократична Республіка, тому що даний термін утворений з перших літер лексичних компонентів словосполучення. Термін «*DDR*» розшифровується як «*Deutsche Demokratische Republik*».

2. Частково-скорочені слова: утворюються через поєднання першої частини одного компонента (або більше) і повного компонента:

... von der Einführung der Schulpflicht für Kinder mit geistiger Behinderung bis hin zur UN-Behindertenrechtskonvention – ... **Конвенції ООН про права людей з обмеженими можливостями** [65].

В наведеному прикладі термін «*UN-Behindertenrechtskonvention*» – конвенція ООН про права людей з обмеженими можливостями, є частково скороченим словом, тому що тільки його перша частина є скороченою, а саме «*UN*». Інша частина слова залишається без змін.

Wir müssen uns klarmachen, dass hinter der EU-Skepsis oft lediglich Wünsche nach Beheimatung, nach Verortung stecken. – **Скептицизм щодо ЄС** [66].

В даному прикладі термін «*die EU-Skepsis*» – євроскептицизм являє собою частково скорочене слово, тому що тільки перша частина даного іменника є скороченою, а саме «*EU*». Інша частина слова залишається без змін.

Der US-Verteidigungsetat umfasst mehr als 800 Milliarden Euro. – **Оборонний бюджет США** [65].

В наведеному прикладі термін «*der US-Verteidigungsetat*» – оборонний бюджет США, являє собою частково скорочене слово, тому що тільки перша частина даного терміну є скороченою, а саме «*US*». Інша частина слова залишається без змін.

3. Буквено-цифрові абревіатури: утворюються з перших літер слова та додавання цифри:

Am Montag wird der Kanzler nach Singapur weiterreisen und ab Dienstag am G20 auf Bali teilnehmen. – **Великій двадцятці** [66].

В даному прикладі термін «G20» – Велика двадцятка, влучно підпадає під категорію буквено-цифрової аббревіатури, тому що утворений з перших літер слова та додавання цифри. Даний термін розшифровується як «*Gruppe der Zwanzig*».

Beide drückten ihr Interesse an guter Zusammenarbeit und Partnerschaft in der EU, NATO und G7 aus. – Великій сімці [66].

В наведеному прикладі термін «G7» – Велика сімка, чітко відповідає категорії буквено-цифрові аббревіатури, тому що утворений з перших літер слова та додавання цифри. Даний термін розшифровується як «*Gruppe der Sieben*».

Проте, дана категорія термінів є надзвичайно рідким явищем.

Отже, скорочення є дуже популярним та зрозумілим способом утворення нових слів. Даний тип терміноутворення широко використовується під час політичних промов та написання суспільно-політичних статей. Саме аббревіатури та скорочення є зручним засобом для позначення особливих термінів в політичній сфері, адже зникає потреба їх розгорнутого пояснення. Так як політична мова повинна бути економною та лаконічною, аббревіатури та скорочення займають важливе місце в політичній сфері.

В ході аналізу скорочених слів слідом за Н. Ф. Клименко, ми поділили їх на складові та літерні скорочення і усічені слова. Даний поділ дозволив побачити різницю між даними термінами та побачити головні якості кожного виду скорочень.

Під час роботи було виділено основні види аббревіації такі як: буквені аббревіатури, частково-скорочені слова, буквено-цифрові аббревіатури. Дані види чітко та точно розкривають суть явища аббревіації та урізноманітнюють текст чи політичну промову цікавими зворотами.

Можна зробити висновок, що скорочення та аббревіація створюють важливий внесок в словниковий запас німецької суспільно-політичної термінології.

РОЗДІЛ 3

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

3.1. Способи перекладу політичних термінів

Суспільно-політичні терміни грають важливу роль в промовах політиків та інших публічних зверненнях до народу, що й викликає гостру необхідність правильного та доцільного перекладу [43, с. 133].

Під час перекладу тієї чи іншої термінології використовують завжди різні способи перекладу. Найголовніша задача перекладача полягає в правильності вибору даного способу та як його застосувати до того чи іншого терміну [38, с. 189]. Під час аналізу суспільно-політичної термінології у промовах німецьких політиків та у ЗМІ було визначено 3 прийоми перекладу політичних термінів, які найчастіше використовують перекладачі, а саме описовий переклад, калькування та транскрипція.

Описовий переклад застосовується, коли в мові перекладу не існує чіткого відповідника терміну. В такому разі необхідно звернутися до опису даного слова, щоб найбільш точно передати суть його значення та зробити зрозумілим для читача [11, с. 149].

Наприклад:

die Abberufung – звільнення від займаної посади; *das Asyl* – притулок для бездомних; *der Datenschutz* – захист інформації, що не підлягає оголошенню; *der Hammelsprung* – порядок голосування в парламенті; *die Urabstimmung* – таємне голосування членів профспілки з питання страйку; *das Überhangmandat* – мандат на переуступку місць в парламенті; *der Wahlanreiz* – стимул для участі людей у виборах.

Описовий переклад даних термінів чітко зображує весь зміст, що був закладений в оригіналі та дає ясне розуміння, що мав на увазі автор. Наведених термінів налічується 25 %.

Калькування – це вид перекладу, який застосовується коли не має чіткого та правильного відповідника в мові перекладу. В такому разі підбирається найперший відповідник кожного компонента слова в словнику [15, с. 441].

Наприклад:

die absolute Mehrheit – абсолютна більшість; *die administrativ-territoriale Gliederung* – адміністративно-територіальний устрій; *das aktives Wahlrecht* – активне виборче право; *das allgemeine Wahlrecht* – загальне виборче право; *das autonomes Gebiet* – автономна область; *das autoritäres Regime* – авторитарний режим; *der demokratischer Rechtsstaat* – демократична правова держава; *die direkte Demokratie* – пряма демократія; *die doppelte Staatsbürgerschaft* – подвійне громадянство; *der ehemaliger Gouverneur* – колишній губернатор; *der ethnischer Konflikt* – етнічний конфлікт; *die europäische Integration* – європейська інтеграція; *Freie Demokratische Partei* – вільна демократична партія; *die herrschende Elite* – правляча еліта; *die industrielle Revolution* – промислова революція; *die internationale Beziehungen* – міжнародні відносини; *die internationale Politik* – міжнародна політика; *der internationaler Terrorismus* – міжнародний тероризм; *die kollektive Sicherheit* – колективна безпека; *das konstruktives Mißtrauensvotum* – конструктивний вотум недовіри; *die liberale Demokratie* – ліберальна демократія; *die nationale Idee* – національна ідея; *die parlamentarische Opposition* – парламентська опозиція; *die parlamentarische Republik* – парламентська республіка; *die Politik der offenen Tür* – політика відкритих дверей; *die politische Elite* – політична еліта; *Politische Ideologie* – політична ідеологія; *die politische Krise* – політична криза; *der politische Kurs* – політичний курс.

В результаті перекладу термінів за допомогою калькування, зберігається початковий зміст слова та текст перекладу стає більш пристосованим та зрозумілим. Завдяки даній трансформації читач без

проблем усвідомить написане та не буде звертатись до тлумачного словника. Наведених термінів налічується 46 %.

Транскрипція – це особливий вид перекладу, який застосовується перекладачами для точного відтворення звукового складу терміну. Найчастіше транскрипція застосовуються саме при перекладі політичних реалій. До політичних реалій відносяться терміни, що позначають адміністративний устрій, органи влади, політичні партії та соціальні рухи, тощо [14, с. 33].

Наприклад:

der Demokrat – демократ; die Diktatur – диктатура; das Elektorat – електорат; das Genozid – геноцид; das Impeachment – імпичмент; der Internationalist – інтернаціоналіст; der Kanzler – канцлер; der Kodex – кодекс; der Kongress – конгрес; der Konsensus – консенсус; das Mandat – мандат; das Manifest – маніфест; der Monarchist – монархіст; das Parlament – парламент; das Politbüro – політбюро; das Referendum – референдум; die Reform – реформа; die Zensur – цензура.

Згідно даних прикладів можна побачити, що при транскрипції, чітко відтворюється звуковий склад терміну. Наведений спосіб перекладу значно спрощує розуміння тексту та більш пристосовує його до рідної мови читача. Наведених термінів налічується 29 %.

Отже, за допомогою досліджених способів перекладу, текст політичної сфери є адекватним та зрозумілим для будь-якої аудиторії. Різні способи перекладу застосовують або при відсутності еквівалента в мові перекладу або коли немає можливості адекватно відтворити зміст написаного, адже надзвичайно важливо правильно передати значення суспільно-політичного терміну. Вони допомагають подолати велику кількість труднощів при перекладі суспільно-політичних промов та насичують політичні терміни особливими виразами та лексичними зворотами.

В ході аналізу великої кількості суспільно-політичних термінів, було виділено 3 найбільш частотні способи перекладу цих термінів, такі як:

описовий переклад (25%), калькування (46%) та транскрипція (29%). Використання даних способів перекладу найбільш точно передає значення термінів та унеможлиблює виникнення помилок при перекладі. Перекладачі намагаються найповніше розкрити суть суспільно-політичного терміну, створюючи переклад лаконічним та зрозумілим для будь-якої аудиторії.

3.2. Перекладацькі трансформації

Зрозумілим є той факт, що задля досягнення адекватного перекладу тексту та терміну, перекладач обов'язково повинен застосовувати перекладацькі трансформації.

Перекладацькі трансформації застосовуються, коли в мові перекладу не має точних відповідників, та для того, щоб текст не мав дослівного перекладу.

Визначенням поняття перекладацькі трансформації займалися такі відомі українські науковці: Р. В. Іваницький, Т. Р. Кияк, С. Є. Максимов, К. І. Мізін та інші [13; 17; 28; 29]. Але так і не було чітко сформульовано спільної думки, що ж таке перекладацькі трансформації.

За класифікацією А. М. Фітермана та Т. Р. Левицької, перекладацькі трансформації поділяються на:

1) граматичні трансформації, до яких відносяться перестановки, опущення і розширення, контекстуальні заміни, синтаксичні перебудови речення та заміни речень;

2) стилістичні трансформації, до яких належать такі прийоми, як експресивація, архаїзація та логізація;

3) лексичні трансформації, які включають в себе конкретизацію, та генералізацію понять (цит. за: [11, с. 112]).

Для того, щоб визначити найбільш частотні трансформації, в дослідженні були проаналізовані декілька політичних статей німецькою та українською мовою.

Найчастіше перекладачі використовували такі граматичні трансформації:

Контекстуальна заміна:

Noch vor wenigen Wochen schien unvorstellbar, dass nur wenig später freiheitliche Demokratien umfangreiche Maßnahmen wie Ausgangs- und Kontaktbeschränkungen erlassen müssen. – *Ще декілька тижнів тому важко було уявити собі, що зовсім незабаром вільні демократії будуть змушені вживати масштабних заходів на кшталт обмежень на пересування та контакти [64].*

В даному прикладі, перекладач здійснив граматичну трансформацію контекстуальна заміна в терміні «*der Ausgang*». Початково, цей термін перекладається як «вихід; виїзд», але перекладач вирішив вдатися до контекстуальної заміни та перекласти даний термін як «пересування». Це було гарне рішення, адже інформація, яка закладена у всьому реченні не була порушеною, а тільки ще краще висвітлилась завдяки даному прийому.

Der Bundespräsident begründet Nord Stream 2 auch mit der besonderen Verpflichtung Deutschlands gegenüber Russland, die aus den Verbrechen des Nazi-Regimes erwachse. – *Федеральний президент [Франк-Вальтер Штайнмаєр] захищає проект «Північний потік-2», виправдовуючи його особливими зобов'язаннями Німеччини по відношенню до Росії, пов'язаними з [її виною] за злочини нацистського режиму [68].*

В наведеному реченні простежується використання перекладачем трансформації контекстуальна заміна. Дієслово «*begründen*» – *виправдовувати*, замінено на дієслово «*захищати*», тобто не «*виправдовувати проект*», а «*захищати*»; «*erwachsen*» – *виникати*, замінено на дієслово «*пов'язувати*», тобто не «*виникнутий з ...*», а «*пов'язаний з ...*». Дана трансформація була застосована перекладачем для більш точної

передачі змісту та уникнення дослівного перекладу. Вважаємо це влучним рішенням.

Diesen geostrategischen Gewinn für Moskau mit der Geschichte des Zweiten Weltkriegs zu entschuldigen ist deshalb nicht nur geschichtsvergessen... – Відбілювання такої геостратегічної вигоди для Москви за рахунок Другої світової війни не лише не має нічого спільного з історією... [68].

Приклад показав використання перекладачем трансформації контекстуальна заміна. Дієслово «*entschuldigen*» – *виправдовувати*, замінено на дієслово «*відбілювати*». За допомогою цієї трансформації зміст всього речення набув більшої виразності.

*In meinen **Gesprächen** erlebe ich immer wieder, dass Chinesen verwundert sind, wenn sie davon hören, dass viel vom Aufstieg ihres Landes gesprochen wird. – Під час **переговорів** я раз у раз спостерігаю за тим, як дивуються китайці, коли чують про те, що зараз багато говорять про розвиток їхньої країни [64].*

В представленому реченні перекладач вирішив застосувати перекладацьку трансформацію контекстуальна заміна, переклавши іменник «*das Gespräch*» як «*переговори*». Ми вважаємо застосування даної трансформації влучним рішенням, тому що при перекладі було повністю передано ідею, яку хотів донести автор в оригіналі.

Розширення:

*So wird auf der einen Seite von uns allen erwartet, dass wir zwischen Verwandten und Freunden... – Так, з одного боку від усіх нас очікується, що ми дотримуватимемося вимог щодо **уникнення** контактів і мінімальної відстані у **спілкуванні** з рідними та друзями... [64].*

В даному прикладі, перекладач вирішив застосувати граматичну трансформацію розширення. В такому разі було розширено переклад додавши в нього два іменника а саме «*уникнення (контактів)*» та «*спілкування (з рідними)*», в свою чергу привносячи в переклад більш повний зміст.

*Der Bundespräsident ist in seiner Zeit als Außenminister oft damit konfrontiert worden, welche Schmerzen die schlecht verheilten Wunden des 20. Jahrhunderts im Osten Europas bis heute bereiten. – Адже під час його перебування на посаді міністра закордонних справ Федеральний президент досить часто стикався з **усвідомленням** того болю, який і сьогодні відчувають у Східній Європі через погано загоєні рани ХХ століття [70].*

В наведеному прикладі, перекладач використав граматичну трансформацію розширення. В такому разі було розширено переклад іменником «усвідомлення». Це було вірним рішенням перекладача, адже без цієї трансформації переклад вийшов би не таким якісним та повним.

*Offensichtlich ist aber eine derartig verzerrte Geschichtsdeutung noch immer so präsent im deutschen Diskurs über Russland und Osteuropa, dass sie sogar ein Bundespräsident wie selbstverständlich weiterverbreitet. – Очевидно, саме таке цинічне перекручування історії настільки міцно закріпилося у німецькому дискурсі щодо Росії та **країн** Східної Європи, що навіть для Федерального президента [Штайнмаєра] воно виглядає нормою [68].*

В даному прикладі, перекладачем також було використано таку граматичну трансформацію, як розширення, таким чином розширивши переклад іменником «країн». Завдяки цьому рішенню, переклад став точнішим та не буквальною.

*Ganz so, als hätten andere Staaten der Ex-Sowjetunion nicht genauso oder sogar noch mehr gelitten. – **І робить він це так**, як нібито інші держави, які **постали на території** колишнього Радянського Союзу, не постраждали у такій же мірі або навіть ще набагато більше [68].*

В наведеному прикладі, застосовуючи перекладачем граматичну трансформацію розширення, переклад насичився двома фразами, а саме «*і робить він це так*» і «*постали на території*». Таким чином, переклад став точнішим та наповненим глибшим змістом.

Синтаксична перебудова речення:

Schließlich gehörten viele weitere Länder, die heute unabhängig sind, einst zur Sowjetunion. Etwa die baltischen Staaten und die Ukraine, in denen die Nazis besonders furchtbar gewütet haben. – *Врешті-решт, багато країн, які сьогодні отримали незалежність, свого часу входили до складу СРСР: насамперед балтійські держави та Україна, на територіях яких нацисти скоїли особливо тяжкі злочини* [68].

В цих двох реченнях перекладач вирішив застосувати таку граматичну трансформацію як синтаксична перебудова речення, а саме з'єднав два речення в одне складне. Вважаємо це рішення вдалим, так як завдяки даній трансформації в одному реченні закладено головний зміст з двох, та інформація подається вся відразу, а не розділена на окремі речення.

Опущення:

*In diesem Sinne wünsche ich uns allen viel Kraft bei den vor uns liegenden Aufgaben, danke der Konrad-Adenauer-Stiftung nochmals für die Einladung und **wünsche Ihnen jetzt noch eine gute Diskussion.*** – *Цьому сенсі бажаю всім нам багато сил для виконання завдань, що лежать перед нами, дякую ще раз Фонду Конрада Аденауера за запрошення* [64].

В представленому реченні перекладач прийняв рішення застосувати граматичну трансформацію опущення, а саме було прибрано в перекладі цілу фразу «*wünsche Ihnen jetzt noch eine gute Diskussion*». Ми погоджуємось з таким рішенням перекладача, тому що й самі вважаємо, що частина, яку прибрав в перекладі перекладач не є надзвичайно важливою, щоб при перекладі її залишати. Доречніше буде робити короткі речення при перекладі, без нагромадження великої кількості неважливої інформації, бо це може викликати у читача як нудьгу так і не розуміння.

Meine Damen und Herren, ein Virus mit einem Durchmesser von 140 Nanometern hat eine globale Wirkungsmacht entfaltet. – *Вірус діаметром у 140 нанометрів вивільнив силу глобальної дії* [64].

В цьому реченні гарним рішенням перекладача було застосувати перекладацьку трансформацію опущення, таким чином прибравши в перекладі звертання «*Meine Damen und Herren*». На нашу думку це правильне рішення, так як дане речення знаходиться в середині статті, тому це звертання зовсім не доречно при перекладі. Перекладач правильно зробив, що відразу почав надавати головну інформацію, опустивши не потрібне.

Щодо визначення найбільш частотних лексичних трансформацій, то найбільше використано саме конкретизацію:

*Schließlich hat dieses **Land** besonders schwer gelitten unter beiden Diktaturen, der sowjetischen genauso wie der deutschen.* – Зрештою саме **Україна** надзвичайно жорстоко постраждала від обидвох диктатур – нацистської та радянської [68].

В представленому прикладі влучним рішенням перекладача було застосувати лексичну трансформацію конкретизація в терміні «*der Land*». Цей іменник перекладач переклав більш вузьким значенням, а саме «Україна». Тобто, здійснив переклад від широкого значення «країна», адже країн дуже багато, до вузького «Україна», адже це конкретна країна. На нашу думку це правильне рішення, тому що в читачів не виникає сумнів та запитань про яку країну саме йде мова, а завдяки даній трансформації читач відразу зрозуміє про що речення.

*Konrad Adenauer hat mit seinem berühmten **Satz** Recht behalten, den ich zum Schluss zitieren möchte.* – Конрад Аденауер мав рацію, коли сказав свої відомі **слова**, що я хотіла б процитувати на завершення [64].

В цьому реченні перекладач також застосував перекладацьку трансформацію конкретизація, переклавши іменник «*der Satz*» як «слово». Тобто з широкого значення «речення», адже речення це велика та складна конструкція, він переклав в більш вузьке значення «слово». Ми вважаємо, що це було надзвичайно правильним рішенням, адже в такому разі переклад звучить набагато краще, насичений гарними виразами, та не допущено дослівний переклад.

Якщо розглядати стилістичні трансформації, то найбільше перекладач застосував:

Експресивація:

*Diesen geostrategischen Gewinn für Moskau mit der Geschichte des Zweiten Weltkriegs zu entschuldigen ist deshalb nicht nur geschichtsvergessen, es ist geradezu infam angesichts des Leids... – Відбілювання такої геостратегічної вигоди для Москви за рахунок Другої світової війни не лише не має нічого спільного з історією, але є **безсоромним кроком** у порівнянні з колосальними стражданнями [70].*

В представленому реченні перекладачем було застосовано стилістичну трансформацію експресивація, переклавши словосполучення «*geradezu infam*» – (це є) відверто ганебно, як «*безсоромний крок*». Ми вважаємо це влучним рішенням перекладача, тому що відбулась заміна нейтрального значення в мові оригіналу на більш емоційне так експресивне в мові перекладу.

*Gemeinsam wollen wir Europa zu neuer Stärke führen. – Ми хочемо разом вивести Європу **на новий рівень міцності** [64].*

В даному реченні також можна побачити, що було використано перекладацьку трансформацію експресивація. В мові оригіналу фраза «*zu neuer Stärke führen*», означає «(привести до) нових сил», а перекладач переклав «*на новий рівень міцності*». На нашу думку це було чудовим рішенням, тому що відбулась заміна нейтрального значення в мові оригіналу на більш емоційне так експресивне в мові перекладу.

*Steinmeier **verteidigt** dort die hochumstrittene Pipeline Nord Stream 2 als «fast die letzte Brücke zwischen Russland und Europa».* – У ньому Штайнмаєр **зухвало захищає** надзвичайно суперечливий проект газопроводу «Північний потік-2», називаючи його «майже останнім мостиком між Росією та Європою» [70].

В цьому реченні, перекладач також вдався до стилістичної трансформації експресивація, переклавши дієслово «*verteidigen*» – захищати

у вигляді епітету «зухвало захищати». Ми вважаємо це гарною ідеєю, тому що таким чином, речення набуло більшої експресивності та відбулась експресивація значення.

Архаїзація:

*Aber das sollte man ebenfalls **besser** bleibenlassen.* – Але і до цього **либонь** не варто вдаватися [68].

В представленому прикладі перекладач вирішив застосувати перекладацьку трансформацію архаїзація, шляхом перекладу прислівника «*besser*» – краще, на застарілий відповідник «*либонь*». На нашу думку це влучне рішення, тому що речення набуло більш цікавого та загадкового характеру. Можна стверджувати, що відбулась архаїзація значення.

Логізація:

*Etwa die baltischen Staaten und die Ukraine, in denen die Nazis **besonders furchtbar gewütet** haben.* – Насамперед балтійські держави та Україна, на територіях яких нацисти **скоїли особливо тяжкі злочини** [70].

В даному реченні перекладач застосував стилістичну трансформацію логізація, переклавши фразу «*besonders furchtbar gewütet*» – лютували особливо страшно, як «*скоїли особливо тяжкі злочини*». Ми погоджуємося з таким рішенням перекладача, тому що, як можна побачити, при перекладі відбулась заміна емоційно-експресивного виразу на більш нейтральний відповідник, що на нашу думку є гарною ідеєю.

Отже, можна зробити висновок, що перекладацькі трансформації є найкращим способом для досягнення якісного та адекватного перекладу. Так як іноді практично неможливо використати словниковий відповідник для перекладу терміну, трансформації стають в нагоді. Кожен перекладач зобов'язаний їх використовувати, адже без трансформацій можна досягти лише буквального перекладу, який буде зовсім не зрозумілим для читачів.

Проаналізувавши німецькомовні статті та їх переклади українською, ми визначили, що найбільш розповсюдженими є саме граматичні трансформації, такі як: контекстуальна заміна, розширення, синтаксична перебудова речення

та опущення. Серед лексичних трансформацій найбільше зустрічається конкретизація, а з огляду на стилістичні трансформації, найбільше переважають експресивація, архаїзація та логізація. Ми погоджуємося та вважаємо, що перекладачі влучно застосували ті, чи інші трансформації, так як переклади вийшли надзвичайно цікавими, багатими на лексичні звороти, емоційно-експресивні вирази та цілком зрозумілими для будь-якої аудиторії.

ВИСНОВКИ

Термінологічними дослідженнями займалися багато видатних зарубіжних та вітчизняних філологів, таких як L. Fesenmeier, M. Schwarz, A. Ulrich, А. Я. Коваленко, О. О. Тараненко, Т. Р. Кияк, Ю. А. Левенець та ін. Вони доклали багато зусиль до вироблення фахової термінології з різних наукових і технічних ділянок, прагнучи до того, щоб термінологія поєднувала елементи власне національного і міжнародного.

На основі аналізу дефініцій та теоретичних робіт різних вчених, можна визначити термін як слово або словосполучення, що виражає чітко окреслене поняття певної галузі науки, культури, техніки, мистецтва та суспільно-політичного життя. Термін забезпечує точність, ясність і розуміння наукової думки. Однак незважаючи на найважливіше місце цих понять в науці немає загальновизнаного визначення терміну.

За умови прискореного розвитку певних галузей науки чи техніки починається активне відображення їх досягнень засобами масового інформування, перехід окремих термінів зі спеціального використання в загальне, у зв'язку з чим терміни втрачають наукову точність, розширюються сфери їх використання.

Проаналізувавши особливості суспільно-політичної лексики, можна побачити, що вона охоплює досить широке коло слів, пов'язаних із суспільно-політичним ладом та ідеологією держави і суспільства, наприклад: *die administrativ-territoriale Gliederung* – адміністративно-територіальний устрій; *die Außenwirtschaftspolitik* – зовнішньоекономічна політика; *der demokratischer Rechtsstaat* – демократична правова держава; *der Hammelsprung* – порядок голосування в парламенті. Суспільно-політична лексика становить таку частину словника, яка особливо гостро реагує на зміни, що відбуваються у світі реалій. Зміни в соціальному житті суспільства одразу знаходять своє відображення в суспільно-політичній лексиці.

В суспільно-політичній лексиці, як частині лексичної системи мови, найбільш наочно виражені соціальна структура суспільства, світоглядні погляди носіїв мови, способи організації суспільного життя країни, у якій функціонує мова, наприклад: *die herrschende Elite* – правляча еліта; *der Hoheitsträger* – представник влади; *die Inaugurationsfeier* – інавгурація; *die internationale Politik* – міжнародна політика.

Використовуючи класифікацію суспільно-політичних термінів А. О. Бондаренко, яка повністю розкриває всі аспекти політики, та виділяє головні ознаки функціонування суспільно-політичної сфери, в роботі були виділені наступні лексико-семантичні групи політичних термінів: адміністративно-політична лексика, куди входить: номенклатурне найменування осіб, посад, статусів: *der Außenminister* – міністр закордонних справ; *der Finanzminister* – міністр фінансів; *der Parlamentarier* – член парламенту; *der Landtagsabgeordnete* – депутат ландтагу; назви відомств, органів, установ, територій, найменування політичних партій, рухів: *Freie Demokratische Partei* – Вільна демократична партія Німеччини; *der Magistrat* – муніципальна рада; *Werchowna Rada der Ukraine* – Верховна Рада України; *UNO-Vollversammlung* – Генеральна асамблея ООН; номінації державно-територіального устрою, знаків і символів країни, форм державної влади, форм правління та політичні режими: *die Wahlmonarchie* – виборна монархія; *das autoritäre Regime* – авторитарний режим; *das Staatswesen* – держава; *die Wahlmonarchie* – виборна монархія; реалії і поняття, пов'язані з державними перетвореннями, зумовленими змінами в суспільному ладі: *die staatliche Souveränität* – державний суверенітет; *die politische Repression* – політичні репресії; *die Annexion* – анексія; ряд філософських, культурологічних, соціологічних термінів, що позначають реалії, які мають велику суспільну значимість: *das Frauenwahlrecht* – виборче право для жінок; *die Rassenverfolgung* – расова дискримінація; *die Judenverfolgung* – переслідування євреїв; *die Religionsfreiheit* – свобода віросповідання; та назви

етнічних спільнот і станів: die Krimtataren – кримські татари; der Uigure – уйгур; der Ukrainer – українець; die Christlichkeit – християнство.

Хоча явища синонімії, антонімії, полісемії, метафори та метонімії взагалі то не присутні термінології, проте у промовах німецьких політиків, всі вони були виявлені як засоби стилістичного впливу, прагматичного впливу, задля більшої емоційної напруги та з іншими цілями. Яскравим прикладом синонімії є іменники «das Land» – країна та «der Staat» – держава, а також «der Rückstand» – відставання та «die Rezession» – рецесія. Влучний прояв антонімії простежується в прикладах «die Einheimische» – місцевий житель та «der Wanderer» – іммігрант». Полісемічними можна вважати терміни «der Bereich» – область, тому що має два значення, а саме «територія» та «сфера діяльності»; «die Schuld» – борг, тому що виступає в значенні «те, що взяте в позику; позичене», та має додаткове значення «борг перед країною», тобто фінансові та моральні забор'язання громадянина. В промовах німецьких політиків простежуються метафори «die Regierungskreise» – урядові кола; «eine Reihe an Politikern» – ряд політиків, та метонімії «Deutschland und die EU vorwerfen...» – Німеччина та ЄС звинувачують; «Belarus heizt den Flüchtlingsstrom an» – Білорусь розпалює потік біженців. Завдяки цим лексико-стилістичним засобам тексти політичних промов набувають експресивного забарвлення. Вони стають більш інформативними та емоційно-забарвленими, створюючи особливий вплив на слухача. Саме тому наведені лексико-стилістичні засоби здатні виступати потужним засобом створення експресії у політичному дискурсі.

В ході аналізу промов німецьких політиків, ми виявили, що найбільша кількість синонімів зустрічається в промовах Йохайма Гаука та Крістіана Вульфа. Антоніми відтворюються в промовах Ангели Меркель та Йохайма Гаука. Полісемія властива промовам Хорста Келера, а метафора та метонімія простежується, у великій кількості, в промовах Ангели Меркель.

Розглядаючи словотворчі особливості формування політичних термінів, були виділені словоскладання, префіксально-суфіксальні способи та скорочення головними аспектами в формуванні словотворення.

Складне слово утворюється шляхом приєднання двох основ. Одна частина терміну є основною, а інша визначальною, яка буде уточнювати основне слово. Під час роботи словоскладання було поділено на три моделі, а саме по-перше, терміни, де головним і визначальним словом є іменник (N+N) – 52 %, наприклад: *der Obrigkeitsstaat*; *das Wahlrecht*; *der Verwaltungsapparat*; *der Regierungschef*; по-друге, терміни де головним є іменник, а визначальним прикметник (N+A) – 36 %, наприклад: *die Kolonialpolitik*; *die Zivilbevölkerung*; *der Binnenmarkt*; *die Exekutivbehörde*; по-третє, де головним є іменник, а визначальним дієслово (N+V) – 12 %, наприклад: *der Stimmzettel*; *der Gedenkkultur*». Модель, яка представлена останньою займає найменшу кількість термінів.

З огляду на префіксально-суфіксальний спосіб творення політичної термінології було визначено, що 32 % слів чоловічого роду, утворені за допомогою суфіксів *-er*, *-ler*, *-ner*, *-ist*, *-at*, *-ant* та інших, наприклад: *der Oberbürgermeister*; *der Internationalist*; *der Magistrat* тощо, 61 % займають терміни, утворені за допомогою суфіксів іменників жіночого роду *-ung*, *-ei*, *-heit(-keit)*, *-schaft*, *-tion*, *-tät*, наприклад: *die Oppositionspartei*; *die Informationsfreiheit*; *die Abberufung*; *die Einheitsgewerkschaft* тощо; 7 % термінів середнього роду, утворені за допомогою суфіксів *-tum*, *-at*, *-ment*, *-nis*, наприклад: *das Impeachment*; *das Elektorat*; *das Bürgertum*; *das Postgeheimnis*.

Велика кількість термінів також утворені за допомогою префіксального способу словотворення. Найчастотніші з них: *un-*, *miss-*, *ur-*, *ge-*, *anti-*, *ver*, *ent-*: *die Unbestechlichkeit* – непідкупність; *das Misstrauen* – вотум недовіри; *die Urabstimmung* – попереднє голосування; *die Gemeinde* – громада та інші.

Під час аналізу скорочених слів, спираючись на думку Н. Ф. Клименка, їх було поділено на складові, наприклад: «*der Brexit*» – «*Britain*» і «*Exit*» та

літерні скорочення, наприклад: «D-Linie» – die **Demarkationslinie**» і усічені слова, наприклад: «reakt.» – «der **Reaktionär**». Завдяки даному поділу вдалося побачити різницю між даними термінами та побачити головні якості кожного виду скорочень.

В дослідженні виділені основні види абрєвіації такі як: буквені абрєвіатури, наприклад: «EU», «NATO»; частково-скорочені слова, наприклад: «UN-Behindertenrechtskonvention»; «der US-Verteidigungsetat»; цифрові абрєвіатури «G20», «G7».

Аналізуючи велику кількість суспільно-політичних термінів німецькою та українською мовою, було виділено 3 найбільш частотних способи перекладу, таких як: описовий переклад (25%), наприклад: der Datenschutz – захист інформації, що не підлягає оголошенню; der Hammelsprung – порядок голосування в парламенті; die Urabstimmung – таємне голосування членів профспілки з питання страйку; калькування (46%), наприклад: das allgemeine Wahlrecht – загальне виборче право; die herrschende Elite – правляча еліта; die nationale Idee – національна ідея; die politische Krise – політична криза; та транскрипція (29%), наприклад: der Konsensus – консенсус; das Mandat – мандат; der Demokrat – демократ; das Genozid – геноцид. На нашу думку, використання даних способів перекладу найбільш точно передає значення термінів та унеможливорює виникнення помилок при перекладі.

Працюючи над перекладацькими трансформаціями ми спирались на класифікацію науковців А. М. Фітермана та Т. Р. Левицької, які поділили трансформації на граматичні, до яких відносяться перестановки, опущення, розширення, контекстуальні заміни, синтаксичні перебудови речення та заміни речень; стилістичні, до яких належать такі прийоми, як експресивація, архаїзація та логізація; та лексичні, які включають в себе конкретизацію та генералізацію понять.

Після аналізу статей з політичних газет та їх перекладу українською мовою дійшли висновку, що найбільше використовуються саме граматичні трансформації, такі як: контекстуальна заміна, розширення, перебудова та

опущення. Але здебільшого трансформації носили комплексний характер: задля досягнення адекватності перекладачі застосовували декілька трансформацій одночасно. Всі трансформації були влучно та доречно застосовані перекладачами. Вони відповідали меті збереження відповідності комунікативного впливу на адресата.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Begriff «die Terminologie» weckt seit mehr als einem Dutzend Jahren das Interesse vieler Linguisten und Philologen. Dieses Thema hat immer eine Vielzahl von Meinungen provoziert, wodurch nur noch mehr Fragen auftauchten.

Viele herausragende ausländische und ukrainische Philologen, wie Fesenmeier, Schwarz, Ulrich, Kovalenko, Taranenko, Kochergan, Levenets und andere, waren an der terminologischen Forschung beteiligt. Die Menschheit hat mit Hilfe ihrer Forschung mehr über die Terminologie und ihre Hauptmerkmale gelernt.

Basierend auf den Meinungen verschiedener Wissenschaftler zur linguistischen Analyse des Fachwortschatz bestimmter Wissensgebiete wurde entschlossen, die politische Terminologie zu untersuchen.

Nach der Analyse der Merkmale des gesellschaftspolitischen Vokabulars zeigt sich, dass es sehr vielseitig ist und aus Wörtern, die sich auf das gesellschaftspolitische System und die Ideologie des Staates und der Gesellschaft beziehen, besteht, zum Beispiel: *der Besetzer; der Dachverband; der ethnischer Konflikt; die Kommunalwahl*. Wir kamen zu dem Schluss, dass die Terminologie des gesellschaftspolitischen Bereichs sehr schnell auf Veränderungen in der Welt reagiert.

Die Klassifikation gesellschaftspolitischer Begriffe von A. O. Bondarenko benutzend, die alle Aspekte der Politik vollständig offenlegt, wurden die folgenden lexikalisch-semantischen Gruppen politischer Begriffe ausgewählt: verwaltungspolitisches Vokabular, das Folgendes umfasst: Nomenklatur von Personen, Positionen, Status, zum Beispiel: *der Kanzler; der Bundespräsident; der Bundeswahlleiter; der Außenminister*; Namen von Ministerialbehörde, Behörde, Begründung, Territorien, Namen von politischen Parteien, Bewegungen, zum Beispiel: *das Ministerium des Inneren; das Bundeskabinett; der Binnenmarkt; das Bundesverfassungsgericht*; Benennungen des staatlich-territorialen Systems, Zeichen und Symbole des Landes, Formen der Staatsgewalt,

Regierungsformen und politische Regime, zum Beispiel: *das Staatswesen; der Gewaltstaat; das totalitäre Regime; der Faschismus*; Realitäten und Konzepte im Zusammenhang mit staatlichen Transformationen, die durch Änderungen in der sozialen Ordnung verursacht werden, zum Beispiel: *die Selbstständigkeit; die Demokratisierung; die politische Repression; die Wende*; eine Reihe philosophischer, kultureller und soziologischer Begriffe, die Realitäten von großer sozialer Bedeutung bezeichnen, zum Beispiel: *UN-Behindertenrechtskonvention; das Wahlrecht; die freie Meinungsäußerung; das Widerstandsrecht*; Benennungen ethnischer Gemeinschaften und Verfassung, zum Beispiel: *der Ukrainer; die Christlichkeit; der Volksstamm; der Uigure*.

In Anbetracht der Phänomene der Synonymie, Antonymie, Polysemie, Metapher und Metonymie sind wir zu dem Schluss gekommen, dass sie in der politischen Terminologie unerwünscht sind. In Reden und politischen Artikeln nutzen Politiker diese Phänomene jedoch für größere emotionale Spannungen. Gute Beispiele für Synonymie sind Substantive «*das Volk*» und «*die Gesellschaft*», sowie auch «*das Parlament*» und «*der Landtag*». Passende Beispiele für Antonyme sind «*der Partner*» und «*der Wettbewerber*», sowie auch «*die Einheimische*» und «*der Wanderer*». Ein erfolgreiches Beispiel für Polysemie ist ein Substantiv «*die Aufgabe*», weil es zwei Bedeutungen hat, nämlich «*die Anweisung*» und «*schwierige Frage*», sowie auch «*das Gebiet*», da es zwei Bedeutungen hat «*die Branche*» und eine zusätzliche Bedeutung «*die Sphäre*» enthält. Die Metapher kann in den Beispielen verfolgbar werden: *die Schuldenbremse; Welt auf den Kopf*; aber Metonymie kann in Phrasen gesehen werden, zum Beispiel: «*in der SPD ist die Auffassung verbreitet*»; «*die Welt bewegt*».

Unter Berücksichtigung der wortbildenden Merkmale der Formierung politischer Begriffe wurde entschieden, Wortbildung, Präfix-Suffix-Methoden und Abkürzungen als Hauptaspekte bei der Wortbildung herauszuheben. Das häufigste Model der Wortbildung ist (N+N): *der Verwaltungsapparat; das Verfassungsrecht; der Stimmzettel; die Exekutivbehörde*. Die meist gerauchten

Suffixe sind er, -ner,-ist, -ant, -ent, -ung, -heit(-keit), -schaft, -tion, -tum, -ment: **der Regierungssprecher; die Bevölkerung; das Bündnis; die Fraktion.** Zwischen Präfixen sind das un-, miss, ur-, ge-, anti-, ver-, ent-: **der Antifaschismus; die Verfassung; der Geflüchtete; die Gemeinde.** Ein gutes Beispiel für Abkürzungen sind: die EU-Skepsis; reakt.; FDGO – Freiheitlich Demokratische Grundordnung; Sen. – der Senat.

Nach der Analyse einer großen Anzahl gesellschaftspolitischer Begriffe in Deutsch und Ukrainisch wurde beschlossen, die 3 häufigsten Übersetzungsarten hervorzuheben, wie: beschreibende Übersetzung (25 %), die Lehnübersetzung (46 %) und Transkription (29 %). Diese Übersetzungsverfahren lassen die Bedeutung der Begriffe am genauesten wiedergeben und Übersetzungsfehler vermeiden.

Die Linguisten unterteilten Transformationen in grammatische Transformationen: die Umstellung, die Ausdehnung, die Erweiterungen, kontextuelle Substitutionen, syntaktische Satzrekonstruktionen und Satzersetzungen. Stilistische Transformationen, die Annahmen wie die Expressivität, die Archaisierung und Logisierung umfasst. Lexikalische Transformationen, die die Konkretisierung und Generalisierung von Begriffen umfassen.

Bei der Arbeit mit Artikeln aus politischen Zeitungen und deren Übersetzung durch Übersetzer wurde deutlich, dass am häufigsten die grammatische Transformationen verwendet werden, wie zum Beispiel: kontextuelle Substitution, die Erweiterungen, die Satzrekonstruktionen und die Ausdehnung. Die Transformationen, die wir in politischen Artikeln und Zeitungen gefunden haben, wurden von den Übersetzern korrekt und angemessen angewendet, wodurch die Übersetzung genau und klar wurde.

Deutsche sozial-politische Fachwörter, als getrennte Fachwörterssystem haben Perspektiven für die weitere Sprachforschung, weil diese Schicht der Wortschatz nicht ausreichend in einheimischen Sprachwissenschaft untersucht wird.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко А. О. Суспільно-політична лексика кримськотатарської мови як об'єкт перекладу // Вісник «Київського національного університету імені Тараса Шевченка». Сер. Філологія. Соціальні комунікації. Київ, 2020. С. 116–118.
2. Бурячок А. А. Формування спільного фонду соціально-політичної лексики східнослов'янських мов: назви відносин між державами, народами. К. : Наук. думка, 1983. 246 с.
3. Васильєва А. А. Метафора у сфері сучасної англійської політичної комунікації: перекладацький аспект // Вісник «Полтавського університету економіки і торгівлі», 2020. С. 77–79.
4. Волков О. Г. Суб'єкт політичного дискурсу : сутність та існування : дис. д-ра філос. наук: [спец.] 09.00.03 «Соціальна філософія» / Таврійський нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. Сімферополь, 2012. 360 с.
5. Волошук В. І., Кононенко А. Ю. Семантичні особливості німецьких політичних термінів // Науково-практична конференція «Актуальні проблеми перекладознавства, текстології і дискурсології». Запоріжжя, 2022. С. 86–88.
6. Волошук В. І., Кононенко А. Ю. Словоскладання та префіксально-суфіксальні способи утворення політичної термінології // Науково-практична конференція «Тиждень науки – 2022». Запоріжжя, 2022. С. 92–95.
7. Добко Т. В. До питання розвитку термінології бібліотечно-інформаційної сфери // Вісник Книжкової палати. Харків, 2011. С. 123–125.
8. Дружб'як С. В. Словоскладання у творенні сучасних німецьких економічних термінів // Вісник нац. ун-ту «Львівська політехніка». Сер. «Проблеми української термінології», 2010. С. 84–86.
9. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. К. : Academia, 2000. 217 с.
10. Жовтобрюх М. А. Українська літературна мова. К. : Наукова думка, 1984. 256 с.

11. Журавель Т. В, Хайдарі Н. І. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія, 2015. С. 101–103.
12. Іваницька Н. Б. Зіставне мовознавство в системі лінгвістичних дисциплін // Науковий вісник Інституту української мови. Сер. Філологія. Київ, 2014. С. 219–223.
13. Іваницький Р. В. Лексикографічні аспекти нормалізації термінів (на матеріалі німецьких, англійських, українських та російських термінологічних одиниць) // Науковий вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер. Філологія. Львів, 1995. С. 112–116.
14. Іващенко В. Л., Туровська Л. В. Слов'янське зіставне, порівняльне і типологічне термінознавство кінця ХХ – початку ХХІ століть // Науковий вісник Інституту української мови. Сер. Філологія. Київ, 2014. С. 201–206.
15. Карабута О. П. Сучасна суспільно-політична лексика: семантико-структурний аспект // Науковий вісник ХДУ. Херсон : Вид-во ХДУ, 2013. С. 94–99.
16. Кирпун О. Ф. Порівняльна типологія німецької і української мов // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер. Філологія. Миколаїв, 2015. С. 117–120.
17. Кияк Т. Р. Перекладознавство. Німецько-український напрям. Чернівці : ВД «Букрек», 2014. 640 с.
18. Кияк Т. Р. Вузькогалузеві терміни як основа формування та квазіреферування фахових текстів // Вісник національного університету «Львівська політехніка», 2008. С. 83–87.
19. Клименко Н. Ф. Неперервна філологія: класичні, візантинологічні та неоелліністичні студії в Україні ХХ століття. Львів : Вид-во Львівської Політехніки, 2014. 269 с.
20. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу. Київ : Інкос, 2001. 320 с.
21. Ковалів Ю. І. Термінологія. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 479 с.

22. Коршунова І. А. Переклад англомовних політичних виступів українською мовою (на матеріалі передвиборчих промов Д. Трампа та Дж. Байдена) // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Полтава, 2020. С. 69–74.

23. Кочан І. М. Динаміка і кодифікація термінів з міжнародними компонентами у сучасній українській мові. Львів : Видавн. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. 112 с.

24. Крижанівська А. В. Склад і структура термінологічної лексики. К. : Наук. думка, 1984. 196 с.

25. Куньч З. Й. Українська риторична термінологія: історія і сучасність. Львів : Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2006. С. 104–107.

26. Куньч З. Й. Полісемія в українській електроенергетичній термінології // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Львів, 2016. С. 88–92.

27. Левенець Ю. А., Шаповал Ю. І. Політична енциклопедія. К. : Парламентське видавництво, 2011. 808 с.

28. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання. К. : Ленвіт, 2006. 157 с.

29. Мізін К. І. Лінгвокультурологія і лінгвонаціоналізм: витоки дискусії // Вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. Переяслав, 2017. С. 103–105.

30. Мізін К. І. Нові напрями в українському мовознавстві: зіставна лінгвокультурологія. Кременчук : Філологія, 2012. С. 89–92.

31. Навальна М. І. Динаміка лексикону української періодики початку ХХІ ст. К. : Інститут української мови, 2011. 328 с.

32. Нагорна Л. П. Мова політична. К. : Парламентське видавництво, 2011. 460 с.

33. Огієнко І. І. Історія української літературної мови / [упоряд. М. С. Тимошик]. Київ : Наша культура і наука, 2004. 434 с.
34. Онуфрієнко О. В. Структура функцій держави: інструментальний підхід // Вісник Луганської академії внутрішніх справ. Луганськ, 2002. С. 211–214.
35. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство. Львів : Світ, 1994. 216 с.
36. Петренко В. В. Особливості визначення політичної мови // Науковий вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Київ, 2007. С. 71–75.
37. Радден Г., Ковешес З. Теорія метонімії. Метонімія в мові та думці. Амстердам : Видавнича компанія Джона Бенджамінса, 1999. 59 с.
38. Радчук В. Динаміка перекладності. Луцьк : Філологічні студії, 2007. 215 с.
39. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.
40. Симоненко Л. О. Формування української біологічної термінології. Київ : Наукова думка, 1991. 152 с.
41. Скороходько Е. Ф. Термін у науковому тексті. К. : Логос, 2006. 99 с.
42. Сога Л. В. Полісемія як мовна універсалія в системі європейських мов // Науковий вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди», 2016. С. 111–114.
43. Соловей Г. С. Політична лексика як об'єкт перекладу (на матеріалі текстів політичних заяв, звернень, промов, статей та анекдотів) // Науковий вісник Херсонського державного університету. Херсон, 2011. С. 223–225.
44. Стежко Ю. Г. Лексико-семантичні аспекти проблеми перекладу науково-технічної термінології // Науковий вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка, 2014. С. 79–82.

45. Тараненко О. О. Метонімія. Українська мова // Науковий вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Київ, 2004. С. 110–113.

46. Тікан Я. Г., Волик І. С. Функціонування та переклад англомовних метафор-неологізмів у суспільно-політичних текстах // Науковий вісник Київського політехнічного інституту. Київ, 2016. С. 88–92.

47. Цимбал Н. Сучасна українська термінологія органічної хімії. Умань : РВЦ «Софія», 2007. 135 с.

48. Щигло Л. В. Словотвірна система німецької мови: синхронія, діахронія, еволюція // Науковий вісник Сумського державного університету. Суми, 2020. С. 121–124.

49. Юкало В. Я. Нейтральні та емоційно-експресивні терміни в працях з культури мови М. Левицького // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Мовознавство, 2004. С. 115–118.

50. Юрченко Н. С., Жукова Л. В. Афіксація в німецькій мові. Наголошування словотворчих афіксів в різних ситуаціях. Актуальні проблеми лінгвістики і методики викладання іноземних мов // Наукові записки Національного університету біоресурсів та природокористування України. Київ, 2011. С. 81–84.

51. Feyaerts K. Die Metonymie als konzeptuelles Strukturprinzip: eine kognitivsemantische Analyse deutscher Dummheitsausdrücke. Baltmannsweiler : Schneider-Verlag, 1999. 189 S.

52. Fleischer W. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache. Tübingen : VEB Bibliographisches Institut, 1992. 256 S.

53. Katharina J. Das diskurslinguistische Potential salienter politischer Sätze, in: Barbara Beßlich, Ekkehard Felder, Geschichte(n) fiktional und faktual. Bern : Peter Lang AG, 2016. 353 S.

54. Kobler-Trill D. Das Kurzwort im Deutschen. Eine Untersuchung zu Definition, Typologie und Entwicklung. Reihe Germanistische Linguistik, Bd. 149. Tübingen : Niemeyer, 1994. 238 S.

55. Militz H. Gesellschaftspolitischer Wortschatz und «discours politique». Sprachwissenschaftliche Information. Berlin : Dussmann, 1983. 118 S.

56. Newmark P. More Paragraphs on Translation. California : Multilingual Matters, 1998. 226 p.

57. Ludwig, M. Eichinger Deutsche Wortbildung: eine Einführung. Tübingen : Narr., 2000. 255 S.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

58. Посольство України у Федеративній Республіці Німеччина. Переклад статті шеф-кореспондента німецької газети «Die Welt» Клеменса Вергіна «Злочини нацистів в Україні: Захист Штайнмаєром «Північного потоку – 2» є перекручуванням історії» : електрон. версія. URL : <https://bit.ly/3VCPRLR> (дата звернення: 15.11.2022).

59. Посольство України у Федеративній Республіці Німеччина. Переклад статті кореспондента німецької газети «Frankfurter Allgemeine Zeitung» Райнгарда Фезера «Промашка Ф.-В. Штайнмаєра» : електрон. версія. URL : <https://bit.ly/3W1xq1Z> (дата звернення: 15.11.2022).

60. Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні. Переклад тексту промови з політичного сайту Die Bundeskanzlerin «Зовнішня політика та політика безпеки під час головування Німеччини в раді ЄС» : електрон. версія. URL : <https://bit.ly/3FQKQbV> (дата звернення: 15.11.2022).

61. Словник української мови : електрон. версія. URL: <http://sum.in.ua/s/efekt> (дата звернення: 9.10.2022).

62. Bild Hrsg. Johannes Boie, Alexandra Würzbach. Hamburg : Axel Springer SE, Elektronische Ressource. URL : www.bild.de (дата звернення: 27.11.2022).

63. Die Bundeskanzlerin Presse-und Informationsamt der Bundesregierung, Elektronische Ressource. URL : <https://www.bundeskanzlerin.de/bkin-de/aktuelles>. (дата звернення: 15.11.2022).

64. Die Bundeskanzlerin. Rede von Bundeskanzlerin Merkel im Rahmen der Veranstaltung „Außen- und Sicherheitspolitik in der deutschen EU-Ratspräsidentschaft“ der Konrad-Adenauer-Stiftung am 27. Mai 2020, Elektronische Ressource. URL : <https://bit.ly/3V4Nj6p> (дата звернення: 03.12.2022).

65. Der Bundespräsident Bundespräsidialamt, Elektronische Ressource. URL : https://www.bundespraesident.de/DE/Home/home_node.html (дата звернення: 23.10.2022).

66. Die Bundesregierung Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, Elektronische Ressource. URL : <https://www.bundesregierung.de/breg-de> (дата звернення: 20.10.2022).

67. Frankfurter Allgemeine Zeitung Hrsg. Werner D'Inka, Jürgen Kaube. Frankfurt am Main : Frankfurter Allgemeine Zeitung GmbH, Elektronische Ressource. URL : <https://www.faz.net> (дата звернення: 10.09.2022).

68. Frankfurter Allgemeine Zeitung Hrsg. Steinmeiers Fehltritt, Elektronische Ressource. URL : <https://bit.ly/3j11NXQ> (дата звернення: 03.12.2022).

69. Die Welt Hrsg. Jan-Eric Peters. Hamburg : Axel Springer SE, Elektronische Ressource. URL : www.welt.de (дата звернення: 10.09.2022).

70. Die Welt Hrsg. Steinmeiers Verteidigung von Nord Stream 2 ist Geschichtsklitterung, Elektronische Ressource. URL : <https://bit.ly/3FTPvJP> (дата звернення: 03.12.2022).

71. Der Spiegel Hrsg. Wolfgang Büchner. Hamburg : SPIEGEL-Verlag, Elektronische Ressource. URL : www.spiegel.de (дата звернення: 17.09.2022).

72. Focus Hrsg. Robert Schneider. Berlin : Hubert Burda Media, Elektronische Ressource. URL : www.focus.de (дата звернення: 16.09.2022).

ДОДАТКИ

Додаток А

Словник термінів політичної терміносистеми

1.	die Abberufung	звільнення від займаної посади
2.	das Abgeordnetenhaus	палата депутатів
3.	die Abgeordnetenimmunität	депутатська недоторканність
4.	der Abgeordneten kandidat	кандидат у депутати
5.	das Abgeordnetenmandat	депутатський мандат
6.	das Abgesandter	емісар
7.	die Abolition	аболіція
8.	der Abolitionsmus	аболіціонізм
9.	die Abordnung	депутація
10.	die absolute Mehrheit	абсолютна більшість
11.	der Absolutismus	монархія
12.	die Abstimmung	балотування
13.	die administrativ-territoriale Gliederung	адміністративно-територіальний устрій
14.	Agent des Einflusses	агент впливу
15.	der Agreement	агреман
16.	das aktives Wahlrecht	активне виборче право
17.	das allgemeine Wahlrecht	загальне виборче право
18.	die Allparteienregierung	уряд національної єдності
19.	die alternativlose Wahlen	безальтернативні вибори
20.	die amtierende Führung	чинна влада
21.	der Amtsenthebungsprozess	імпічмент
22.	die Anarchie	анархія
23.	der Anarchismus	анархізм

24.	die Angriffspolitik	агресивна політика
25.	die Annexion	анексія
26.	die Anpassungspolitik	опортунізм
27.	der Antifaschismus	антифашизм
28.	der Antikommunismus	антикомунізм
29.	der Antimilitarismus	антимілітаризм
30.	der Antisemitismus	антисемітизм
31.	Anzahl der Wahlteilnehmer	виборча квота
32.	der Apolid	апатрид
33.	das Arbeitsgesetzbuch	Трудовий кодекс
34.	das Asyl	притулок для бездомних
35.	das Atomkampfmittel	ядерна зброя
36.	die Ausdehnung	експансія
37.	die Auskunftsperson	інформатор
38.	die Auslieferung	екстрадиція
39.	der Auswanderer	емігрант
40.	der Außenminister	міністр закордонних справ
41.	die Außenpolitik	зовнішня політика
42.	die Außenwirtschaftspolitik	зовнішньоекономічна політика
43.	die außerparlamentarische Partei	непарламентські партії
44.	die Autarkie	автаркія
45.	das autonomes Gebiet	автономна область
46.	der Autoritarismus	авторитаризм
47.	das autoritäres Regime	авторитарний режим
48.	die Basisdemokratie	демократія широких мас
49.	die Behinderung	перешкоджання
50.	die Besatzungszone	зона окупації
51.	die Beschlussfähigkeit	кворум

52.	der Besetzer	окупант
53.	die Bevölkerung	народонаселення
54.	die Bezirksleitung	окружний комітет
55.	der Binnenmarkt	внутрішній ринок
56.	die Boykottmaßnahmen	бойкот
57.	der Brexit	вихід Великобританії з ЄС
58.	die Briefwahl	заочне голосування
59.	das Bundesgebiet	територія федерації
60.	das Bundeskabinett	федеральний уряд
61.	das Bundesland	федеральна земля
62.	der Bundespräsident	Федеральний президент Німеччини
63.	die Bundesregierung	реформа
64.	die Bundesrepublik	федеративна республіка
65.	der Bundesstaat	федеральна держава
66.	das Bundesverfassungsgericht	Федеральний конституційний суд
67.	der Bundeswahlleiter	голова федеральної виборчої комісії
68.	das Bündnis	альянс
69.	das Bürgerrecht	громадянські права
70.	das bürgerschaftliches Engagement	громадянська участь
71.	die Bürgerschaftswahl	вибори до бюргершафту
72.	die Bürokratie	бюрократія
73.	die Charta	статут
74.	der Cyberterrorism	кібертероризм
75.	der Dachverband	конфедерація
76.	der Datenschutz	захист інформації, що не підлягає оголошенню

77.	die Debatte	дебати
78.	die Dekolonialisierung	деколонізація
79.	die Delegation	делегація
80.	die Delegation	делегування
81.	die Delegitimierung	делегітимація
82.	die Demagogie	демагогія
83.	die Demarche	демарш
84.	der Demokrat	демократ
85.	die Demokratie	демократія
86.	der demokratischer Rechtsstaat	демократична правова держава
87.	die Demokratisierung	демократизація
88.	die Desintegration	дезінтеграція
89.	die Despotie	деспотія
90.	der Despotismus	деспотизм
91.	die Dezentralisation	децентралізація
92.	die Dienstleistungsgesellschaft	Постіндустріальне суспільство
93.	die Diktatur	диктатура
94.	die direkte Demokratie	пряма демократія
95.	die Diskriminierung	дискримінація
96.	die Doppelherrschaft	двовладдя
97.	die doppelte Staatsbürgerschaft	подвійне громадянство
98.	der Drittstaatsangehörige	громадяни третіх країн
99.	die Ebenbürtigkeit	рівноправність
100.	der Egalitarismus	егалітаризм
101.	der ehemaliger Gouverneur	колишній губернатор
102.	die Einheitsgewerkschaft	об'єднана профспілка
103.	der Einheitsstaat	унітарна держава

104.	das Einkammersystem	однопалатна парламентська система
105.	die Einmischung	інтервенція
106.	das Einspruchsrecht	вето
107.	der Einwanderer	іммігрант
108.	die Einwanderung	імміграція
109.	das Elektorat	електорат
110.	die Emanzipierung	емансипація
111.	der Entlastungsvorstoß	відволікаючий удар
112.	der Entrismus	ентризм
113.	der Entwicklungskader	висуванець
114.	die Eskalation	ескалація
115.	der Etatismus	етатизм
116.	der ethnischer Konflikt	етнічний конфлікт
117.	die europäische Integration	європейська інтеграція
118.	Europäische Kommission	Європейська комісія
119.	das Europäische Parlament	Європейський парламент
120.	die EU-Skepsis	євроскептицизм
121.	die Exekutivbehörde	орган виконавчої влади
122.	die Exekutive	виконавча влада
123.	Ex-Gouverneur	екс-губернатор
124.	die Extensität	екстенсивність
125.	die Exterritorialität	дипломатичний імунітет
126.	der Extremismus	екстремізм
127.	der Fanatismus	фанатизм
128.	der Faschismus	фашизм
129.	FDGO (Freiheitlich Demokratische Grundordnung)	основи вільного демократичного устрою
130.	der Feminismus	фемінізм

131.	das Fernmeldegeheimnis	таємниця зв'язку
132.	der Finanzminister	міністр фінансів
133.	die Fiskalpolitik	фіскальна політика
134.	der Föderativstaat	федеративна держава
135.	die Fraktion	фракція
136.	das Frauenwahlrecht	виборче право для жінок
137.	Freie Demokratische Partei	вільна демократична партія
138.	die freie Meinungsäußerung	свобода слова
139.	das Freiheitsrecht	під охороною правом свобода
140.	G7 (Gruppe der Sieben)	«Велика сімка»
141.	das Gedankengebilde	ідеологема
142.	der Geflüchtete	біженець
143.	die gegenseitige Kontrolle	система стримувань і противаг
144.	das Geldmittel	капітал
145.	die Gemeinde	громада
146.	der Gemeinderat	рада місцевого самоврядування
147.	die Gendarmerie	жандармерія
148.	das Genozid	геноцид
149.	die Geopolitik	геополітика
150.	das Gericht	суд
151.	das Gesetz	закон
152.	die gesellschaftliche Vereinigung	громадське об'єднання
153.	der Gesetzentwurf	законопроект
154.	die gesetzgebende Gewalt	законодавча влада
155.	die gesetzgebende Versammlung	законодавчі збори
156.	die Gewaltenteilung	поділ влади
157.	die Gewaltentrennung	поділ влади

158.	das Gewaltmonopol	монополія на застосування сили
159.	der Gewaltstaat	диктатура
160.	die Gewerkschaft	профспілка
161.	die Gipfelkonferenz	саміт
162.	die Gleichheit	рівність
163.	die Globalisierung	глобалізація
164.	der Globalismus	глобалізм
165.	die Globalistik	глобалістика
166.	die Gouverneurswahl	вибори губернатора
167.	der Grenzpunkt	кордон
168.	die Grenzvermarkung	демаркація кордонів
169.	die Großmachtstellung	великодержавність
170.	das Grundgesetz	конституційний закон
171.	das Grundrecht	земельне право
172.	GUS (Gemeinschaft unabhängiger Staaten)	Співдружність незалежних держав
173.	der Hammelsprung	порядок голосування в парламенті
174.	der Haushaltsplan	державний бюджет
175.	der Hegemon	гегемон
176.	die Heimat	Батьківщина
177.	die Herrschaft	влада
178.	die herrschende Elite	правляча еліта
179.	die Hochburg	цитадель
180.	das Hoheitsrecht	суверенітет
181.	das Hoheitssymbol	державна символіка
182.	der Hoheitsträger	представник влади
183.	der Humanismus	гуманізм

184.	die Ideologie	ідеологія
185.	die Immunität	недоторканність (депутата, дипломата)
186.	das Impeachment	імпічмент
187.	die Implementierung	імплементация
188.	die Inaugurationsfeier	інавгурація
189.	die Indoktrination	індоктринація
190.	die industrielle Revolution	промислова революція
191.	die Informationsfreiheit	свобода інформації
192.	die Inkorporation	інкорпорація
193.	die Innenpolitik	внутрішня політика
194.	die Inquisition	інквізиція
195.	der Institutionalismus	інституціоналізм
196.	die Integration	інтеграція
197.	die Interaktion	інтерація
198.	die Interessengruppe	лобі
199.	die internationale Beziehungen	міжнародні відносини
200.	die internationale Körperschaft	міжнародні організації
201.	die internationale Politik	міжнародна політика
202.	der internationaler Terrorismus	міжнародний тероризм
203.	der Internationalismus	інтернаціоналізм
204.	der Interntionalist	інтернаціоналіст
205.	der Invasor	агресор
206.	der Isolationismus	ізоляційність
207.	die Judenverfolgung	переслідування євреїв
208.	die Judikative	судова влада
209.	der Kanzler	начальник державної канцелярії
210.	der Kapitalismus	капіталізм

211.	der Klimawandel	кліматична катастрофа
212.	die Koalition	коаліція
213.	der Kodex	кодекс
214.	die kollektive Sicherheit	колективна безпека
215.	die Kolonialpolitik	колоніалізм
216.	die Kommunalwahl	муніципальні вибори
217.	die Kommune	адміністративна одиниця
218.	das Kommuniqué	комюніке
219.	der Kommunismus	комунізм
220.	Kommunistische Partei Deutschlands	Комуністична партія Німеччини
221.	die Konformität	конформізм
222.	die Konfrontation	конфронтація
223.	der Kongress	конгрес
224.	der Konsensus	консенсус
225.	der Konsensus-Grundsatz	принцип консенсусу
226.	der Konservatismus	консерватизм
227.	das konstruktives Mißtrauensvotum	конструктивний вотум недовіри
228.	die Konterrevolution	контрреволюція
229.	die Kooptation	кооптація
230.	die Korruption	корупція
231.	die körperliche Unversehrtheit	фізична цілісність
232.	der Krieg	війна
233.	die Kriegsdienstverweigerung	ухилення від військової служби
234.	die Krise	криза
235.	die Kundgebung	мітинг
236.	der Landeshauptmann	губернатор

237.	das Landeskabinett	Уряд федеральної землі
238.	die Landesliste	партійний список
239.	die Landesobrigkeit	верховна влада
240.	die Landesregierung	уряд землі
241.	der Landtag	парламент землі
242.	der Landtagsabgeordnete	депутат ландтагу
243.	die Landtagswahl	вибори в парламент землі
244.	die Landwirtschaftspolitik	аграрна політика
245.	die Legislative	законодавча палата
246.	die Legitimität	легітимність
247.	die liberale Demokratie	ліберальна демократія
248.	das Liberaler	ліберал
249.	die Linke	ліві
250.	der Linksliberalismus	соціал-лібералізм
251.	der Lobbyismus	лобізм
252.	die lokale Behörde	місцевий орган влади
253.	der Machiavellismus	макіавеллізм
254.	die Macht	влада
255.	Macht des Volkes	влада народу
256.	die Machtelite	владна еліта
257.	die Machtergreifung	взяття влади
258.	der Machtgefäll	падіння влади
259.	das Machtinstrument	інструмент влади
260.	die Machtumsturz	переворот влади
261.	die Machtusurpation	узурпація влади
262.	die Machtvertikale	вертикаль влади
263.	der Magistrat	муніципальна рада
264.	das Mandat	мандат
265.	das Manifest	маніфест

266.	der Marxismus	марксизм
267.	die Massenbewegung	масові рухи
268.	das Massenbewusstsein	масова свідомість
269.	die Massenpartei	масові партії
270.	die Medienpolitik	медіаполітика
271.	die Mediensperre	інформаційна блокада
272.	das Mehrheitswahlsystem	мажоритарна виборча система
273.	das Mehrparteiensystem	багатопартійна система
274.	der Mehrvölkerstaat	багатонаціональна держава
275.	die Meinungsfreiheit	свобода слова
276.	der Meinungsstreit	дебати
277.	das Menschenrecht	права людини
278.	Die Menschenrechtskonventionen	Конвенція про захист прав людини
279.	die Menschenwürde	гідність особистості
280.	die Meritokratie	меритократія
281.	das Metropolland	метрополія
282.	die Minderheitsbewegung	рух національних меншин
283.	die Minderheitsregierung	уряд меншості
284.	das Ministerium des Inneren	міністерство внутрішніх справ
285.	das Ministerkabinett	кабінет міністрів
286.	der Ministerrat	рада міністрів
287.	das Misstrauen	вотум недовіри
288.	Mitglied einer Abordnung	депутат
289.	die Modernisierung	модернізація
290.	der Monarchist	монархіст
291.	die Nachabstimmung	повторне голосування

292.	die Nachhaltigkeit	сталий розвиток
293.	die Nachwahlbefragung	екзитпол
294.	die Nation	нація
295.	die nationale Idee	національна ідея
296.	der Nationalismus	націоналізм
297.	NATO (North Atlantic Treaty Organization)	Організація Північноатлантичного договору
298.	Nichtteilnahme an Wahlen	абсентеїзм
299.	NPD (Nationaldemokratische Partei Deutschlands)	Національно-демократична партія Німеччини
300.	der Nuklearstaat	ядерна держава
301.	der Oberbürgermeister	обер-бургомістр
302.	das Oberhaus	верхня палата
303.	der Obrigkeitsstaat	авторитарна держава
304.	die Oligarchie	олігархія
305.	die Oppositionspartei	опозиційна партія
306.	Organisation der Vereinten Nationen für Erziehung, Wissenschaft und Kultur	Організація Об'єднаних Націй з питань освіти; науки та культури
307.	die öffentliche Ordnung	громадський порядок
308.	der öffentlicher Dienst	державна служба
309.	Ökonomische Theorie der Politik	теорія суспільного вибору
310.	die örtliche Staatsverwaltung	місцева державна адміністрація
311.	der Pakt	договір
312.	der Panslawismus	панславізм
313.	die Parität	паритет
314.	das Parlament	парламент

315.	der Parlamentarier	член парламенту
316.	die parlamentarische Opposition	парламентська опозиція
317.	die parlamentarische Republik	парламентська республіка
318.	der parlamentarischer Staatssekretär	парламентський статс-секретар
319.	der Parlamentarismus	парламентаризм
320.	die Parlamentsfraktion	парламентська фракція
321.	die Partei	партія
322.	die Parteikonferenz	партійна конференція
323.	das Parteiprogramm	програма партії
324.	die Parteipropaganda	партійна пропаганда
325.	der Partikularismus	партикуляризм
326.	der Pazifismus	пацифізм
327.	die Petition	петиція
328.	das Politbüro	політбюро
329.	die Politik der offenen Tür	політика відкритих дверей
330.	der Politiker	політик
331.	die politische Elite	політична еліта
332.	Politische Ideologie	політична ідеологія
333.	die politische Indifferenz	аполітичність
334.	die politische Krise	політична криза
335.	der politische Kurs	політичний курс
336.	Politische Lehrmeinung	політична доктрина
337.	das politische Programm	політична програма
338.	die politische Repression	політичні репресії
339.	der politischen Kontakte	політичні контакти
340.	die politischen Spitzen	політичні лідери
341.	der politischer Bankrott	політичне банкрутство
342.	ein politisches Schlagwort	політичний лозунг

343.	der Populismus	популізм
344.	das Positionspapier	меморандум
345.	das Postgeheimnis	поштова таємниця
346.	die Präsidentschaftswahlen	вибори Президента
347.	der Präsidentschaftswahlkampf	президентська виборча кампанія
348.	die Probeabstimmung	пробне голосування
349.	die Publizität	гласність
350.	die qualifizierte Mehrheit	кваліфікована більшість
351.	der Radikalismus	радикалізм
352.	die Rassenverfolgung	расова дискримінація
353.	der Rassismus	расизм
354.	die Rechtspartei	права партія
355.	der Rechtsstaat	правова держава
356.	das Referendum	референдум
357.	die Reform	реформа
358.	die regierende Partei	правляча партія
359.	die Regierung	уряд
360.	der Regierungschef	глава уряду
361.	der Regierungssprecher	представник уряду
362.	die Religionsfreiheit	свобода віросповідання
363.	Revolutionär Sozialistischer Bund	Револуційна соціалістична ліга
364.	die Sanktion	санкція
365.	das Schattenkabinett	тіньовий уряд
366.	Schengener Abkommen	шенгенська угода
367.	die Selbstherrschaft	автократія
368.	der Selbstherrscher	автократ
369.	die Selbstregierung	автономія

370.	die Selbstständigkeit	незалежність
371.	die Selbstversorgung	автаркія
372.	das Selbstverwaltungsorgan	орган місцевого самоврядування
373.	Sozialdemokratische Partei Deutschlands	соціал-демократична партія Німеччини
374.	der soziale Konflikt	соціальний конфлікт
375.	die soziale Stigmatisierung	соціальна стигматизація
376.	der Sozialismus	соціалізм
377.	der Sozialstaat	соціальна держава
378.	die Sperre	блокада
379.	die Staatenlosigkeit	апатрид
380.	ein Staat im Staate	держава у державі
381.	die staatliche Souveränität	державний суверенітет
382.	der Staatsapparat	державний апарат
383.	der Staatsbürger	громадянин
384.	das Staatsduma	державна дума
385.	die Staatsform	форма державного устрою
386.	das Staatsgeheimnis	державна таємниця
387.	die Staatsgrenze	державний кордон
388.	der Staatsnotstand	надзвичайне положення
389.	der Staatsstreich	державний переворот
390.	der Staatsterrorismus	державний тероризм
391.	die Staatsumwälzung	державний переворот
392.	die Staatsverfassung	державний устрій
393.	der Staatsverrat	державна зрада
394.	das Staatswesen	державний устрій
395.	der Stadtkreis	міський округ
396.	der Stadtsenat	магістрат

397.	der stellvertretende Gouverneur	заступник губернатора
398.	die Steuer	податок
399.	das Stillhalteabkommen	мораторій
400.	die Stimmabgabe	голосування
401.	die Stimme	голос
402.	der Stimmzettel	виборчий бюлетень
403.	Strategische Frühaufklärung	форсайт
404.	die subversive Tätigkeit	підривна діяльність
405.	die Teilrepublik	республіка
406.	der Territorialstaat	територіальна держава
407.	der Terrorstaat	держава-терорист
408.	die Theokratie	теократія
409.	der Totalitarismus	тоталітаризм
410.	das totalitäre Regime	тоталітарний режим
411.	Treffen der Staatschefs	зустріч глав держав
412.	die Tyrannenherrschaft	тиранія
413.	das Ultimatum	ультиматум
414.	der Umbruch	переворот
415.	das Umfragedaten	дані опитування
416.	UN-Behindertenrechtskonvention	Конвенція ООН про права людей з обмеженими можливостями
417.	die Unbestechlichkeit	непідкупність
418.	die unerwünschte Person	персона нон грата
419.	die Union	союз
420.	United Nations Organizations	Організація Об'єднаних Націй
421.	die unmittelbare Demokratie	безпосередня демократія
422.	UNO-Sicherheitsrat	Рада Безпеки ООН
423.	UNO-Vollversammlung	Генеральна асамблея ООН

424.	die Urabstimmung	таємне голосування членів профспілки з питання страйку
425.	die Übergangsregierung	тимчасовий уряд
426.	das Überhangmandat	мандат на переуступку місць в парламенті
427.	die Vaterlandsliebe	патріотизм
428.	die Vaterlandslosigkeit	відсутність почуття патріотизму
429.	Verbrechen gegen den Frieden	злочин проти миру
430.	die Vereinigungsfreiheit	свобода об'єднань
431.	die Verfassung	конституція
432.	die Verfassungsänderung	зміна конституції
433.	der Verfassungsgefüge	конституційний лад
434.	das Verfassungsorgan	конституційні органи
435.	das Verfassungsrecht	конституційне право громадян
436.	die Verfassungsurkunde	конституція
437.	der Vermögensverfall	банкрутство
438.	die Vermittlung	посередництво
439.	die Versammlung	асамблея
440.	die Versammlungsfreiheit	свобода зібрань
441.	die Verschwörungstheorie	теорія змови
442.	die Vertrauenserklärung	вотум довіри
443.	der Verwaltungsapparat	управлінський апарат
444.	die verwaltungsrechtliche Haftung	адміністративна відповідальність
445.	das Verwaltungsressourcen	адміністративний ресурс
446.	der Vizegouverneur	віце-губернатор
447.	die Volksabstimmung	референдум

448.	die Volksdiplomatie	народна дипломатія
449.	die Volksfront	народний фронт
450.	die Volksgruppe	етнічна група
451.	die Volksmacht	влада народу
452.	das Volksreferendum	плебісцит
453.	die Volksrepräsentation	народне представництво
454.	die Volkssouveränität	народний суверенітет
455.	die Vollgewalt	абсолютизм
456.	das vollstreckendes Organ	органи виконавчої влади
457.	die vollziehende Gewalt	виконавча влада
458.	die Vorgängerregierung	попередній уряд
459.	die vorgezogene Neuwahlen	позачергові вибори
460.	die Vorherrschaft	гегемонія
461.	die vorzeitige Stimmabgabe	дострокове голосування
462.	der Völkermord	геноцид
463.	die Völkerschaft	народність
464.	die völkische Minderheit	етнічна меншина
465.	der Wahlanreiz	стимул для участі людей у виборах
466.	der Wahlausgang	результат виборів
467.	die Wahlen	вибори
468.	das Wahlergebnis	підсумки виборів
469.	der Wahlhelfer	агітатор
470.	die Wahlkampagne	виборча кампанія
471.	der Wahlkampf	виборча боротьба
472.	die Wahlkommission	виборча комісія
473.	der Wahlkreis	виборчий округ
474.	das Wahllokal	виборчий пункт
475.	die Wahlmonarchie	виборна монархія

476.	der Wahlprozess	виборчий процес
477.	das Wahlrecht	виборче право
478.	das Wahlversprechen	передвиборні обіцянки
479.	WASG (Wahlalternative Arbeit und soziale Gerechtigkeit)	Виборна робота та соціальна справедливість
480.	die Währungsreform	валютна реформа
481.	der Wehrdienst	військова служба
482.	die Wende	перебудова
483.	das Widerstandsrecht	право на опір
484.	die Wiederholungswahl	повторні вибори
485.	die Willkür	деспотизм
486.	der Wirtschaftskontakte	економічні контакти
487.	das Wunschdenken	волютаризм
488.	die Zahlungsbilanz	розрахунковий баланс
489.	der Zarismus	царизм
490.	die Zensur	цензура
491.	der Zensus	ценз
492.	Zentraleuropäisches Freihandelsabkommen	Центральноєвропейська угода про вільну торгівлю
493.	die Zentralisierung	централізація
494.	die Zivilgesellschaft	громадянське суспільство
495.	Zustimmung durch Zuruf	аккламація
496.	die Zweidrittelmehrheit	більшість у дві третини (при голосуванні)
497.	das Zweikammersystem	двопалатна парламентська система
498.	das Zweiparteiensystem	двопартійна система
499.	der zweiter Wahlgang	другий тур виборів
500.	die Zweitstimme	другий голос

Додаток Б**Текст оригіналу промови Представництва Фонду Конрада Аденауера в
Україні**

Rede von Bundeskanzlerin Merkel im Rahmen der Veranstaltung «Außen- und Sicherheitspolitik in der deutschen EU-Ratspräsidentschaft» der Konrad-Adenauer-Stiftung am 27. Mai 2020

Sehr geehrte Frau Botschafterin, liebe Frau Descôtes,
sehr geehrter Herr Vorsitzender, lieber Norbert Lammert,
lieber Johann Wadephul,
sehr geehrter Herr Huotari,
meine Damen und Herren,
die Sie vereinzelt in der Konrad-Adenauer-Stiftung sitzen, aber uns auch per Livestream folgen,

als die Konrad-Adenauer-Stiftung die heute stattfindende Veranstaltung plante, war die Welt noch eine andere. Ein neues Jahrzehnt brach gerade erst an; und mit einer solchen Wegmarke verbindet sich auch immer die Hoffnung auf mehr Frieden, Stabilität und Wohlstand in der Welt. Noch vor wenigen Wochen befanden sich die Mitgliedstaaten der Eurozone auf einem soliden wirtschaftlichen Wachstumskurs. Deutschland steuerte auf das sechste Jahr mit einem ausgeglichenen Bundeshaushalt zu. Mit großer Selbstverständlichkeit reisten die Bürgerinnen und Bürger der Europäischen Union zwischen den Binnengrenzen des Schengenraums, geschäftlich oder privat, ohne Grenzkontrollen, ohne Mundschutz.

Noch vor wenigen Wochen schien unvorstellbar, dass nur wenig später freiheitliche Demokratien umfangreiche Maßnahmen wie Ausgangs- und Kontaktbeschränkungen erlassen müssen, die auch hierzulande den härtesten Einschnitt in die Freiheitsrechte der Bürgerinnen und Bürger seit Gründung der Bundesrepublik Deutschland darstellen. Diese Entscheidungen gehörten zu den schwersten meiner ganzen Amtszeit als Bundeskanzlerin der Bundesrepublik Deutschland. Denn dieses Virus ist und bleibt eine demokratische Zumutung.

Die Coronavirus-Pandemie hat unsere Welt auf den Kopf gestellt – und so auch die Planungen für die deutsche EU-Ratspräsidentschaft, die wir am 1. Juli turnusgemäß für ein halbes Jahr übernehmen werden. Die Krisenbewältigung ist in den Mittelpunkt gerückt. Zugleich aber wollen wir in diesem Rahmen auch die bisher geplanten Schwerpunkte und Zukunftsthemen weiterverfolgen, also insbesondere dazu, wie unsere Wirtschaft klimaneutral wiedererstarken kann, wie wir die Digitalisierung voranbringen und die Rolle Europas als Stabilitätsanker in der Welt stärken. Die Coronavirus-Pandemie zeigt, wie grundlegende, tiefgreifende Verschiebungen uns in einem vergleichsweise kurzen Zeitraum zu Entscheidungen mit sehr langfristigen Folgen herausfordern.

Ich danke der Konrad-Adenauer-Stiftung für die Einladung zu dieser Veranstaltung, die die Gelegenheit bietet, diese wahrlich transformativen Entwicklungen gerade auch für den Bereich der Außen- und Sicherheitspolitik einzuordnen. Diese Einordnung, der Sie sich mit der heutigen Veranstaltung widmen, ist auch deshalb so wichtig, weil wir ja in widerstrebenden Anforderungen politisch denken und handeln müssen.

So wird auf der einen Seite von uns allen erwartet, dass wir zwischen Verwandten und Freunden, Bekannten und Kollegen, also mit allen Menschen, mit denen wir nicht unter einem Dach leben, Kontakt- und Mindestabstandsvorgaben einhalten und damit Fürsorge durch Distanz ermöglichen. Auf der anderen Seite kommt es in dieser Krise ganz entscheidend darauf an, dass die europäische Familie noch näher zusammenrückt. Denn das Virus kennt keine Grenzen; und so darf auch unsere Antwort als Europäische Union nicht an nationalstaatlichen Grenzen haltmachen. Wir müssen einander helfen, wo immer dies möglich ist. Denn wir wissen, dass es auch Deutschland auf Dauer nur dann gut geht, wenn es auch Europa gut geht. Umgekehrt ist es auch für Europa gut, wenn Deutschland wirtschaftlich und politisch stark ist.

Trotz aller Unsicherheiten, mit denen wir uns konfrontiert sehen, ist eines für mich bereits jetzt klar: Europa kann aus der Krise stärker hervorgehen, als es in sie hineingegangen ist. Damit wir diesem Anspruch gerecht werden können, gibt

es für mich ein Leitmotiv, und zwar: europäischer Zusammenhalt und europäische Solidarität – gerade auch in dieser Pandemie. Es ist dieses Leitmotiv der gemeinschaftlichen und zukunftsgerichteten Krisenbewältigung, das die deutsche EU-Ratspräsidentschaft prägen wird.

Zu Beginn der Pandemie musste Solidarität ganz schnell und praktisch gelebt werden, als es zum Beispiel darum ging, medizinische Ausrüstung für besonders betroffene europäische Partner zu liefern, schwerkranke Patienten aus diesen Ländern aufzunehmen und zusammen mit vielen deutschen Staatsbürgern auch Staatsbürger anderer europäischer Staaten in einer beispiellosen Rückholaktion aus dem Ausland nach Hause zu holen.

Für eine nachhaltige wirtschaftliche Erholung, die auch Konvergenz und Zusammenhalt sichert, ist aber natürlich weit mehr erforderlich. Wir brauchen eine außergewöhnliche Kraftanstrengung als Antwort auf diese außergewöhnliche Herausforderung. Diesem Ziel dienen auch die Vorschläge, die der französische Präsident Emmanuel Macron und ich vor einigen Tagen vorgestellt haben. Heute hat die EU-Kommission ihren Vorschlag hinzugefügt. Ich freue mich schon auf die weiteren Beratungen im Kreis der EU-Staats- und Regierungschefs, in denen Deutschland und Frankreich gemeinsam und zielorientiert agieren werden.

Meine Damen und Herren, ich wünsche mir aber noch mehr. Ich wünsche mir, dass die Europäische Union gerade in Krisenzeiten auch global Solidarität zeigt und vermehrt Verantwortung übernimmt. Die Pandemie wird vielerorts zu einer Verschärfung bestehender Konflikte und Probleme führen und ist damit auch eine Belastungsprobe für die außen- und sicherheitspolitische Handlungsfähigkeit der Europäischen Union. Umso mehr müssen wir die Werte, für die wir innerhalb der Europäischen Union stehen – Solidarität, Demokratie, Freiheit und Schutz der Würde jedes Menschen – auch in der Welt vertreten. Dies gilt auch für die Zusammenarbeit mit unseren Partnern in der Welt, die möglicherweise noch stärker von den Auswirkungen der Corona-Pandemie betroffen sein werden als wir.

Während unserer Ratspräsidentschaft wird der Blick also einerseits nach innen gerichtet sein, wobei uns knappe Kassen und der Wiederaufbau unserer Volkswirtschaften vor schwierige Abwägungen stellen. Andererseits sollten wir jedoch stets beachten, wie wichtig gerade auch in der jetzigen Situation unser weltweites Engagement ist.

Europa hat sich in den letzten Jahren den Ruf eines verlässlichen Partners erworben – sei es als vertrauenswürdiger Gesprächspartner in internationalen Foren oder zum Beispiel im Iran-Dossier, bei zivilen Missionen in der Ukraine oder bei Trainingsmissionen in Mali. Darauf müssen wir aufbauen. Gerade in einer destabilisierten Welt ist es in unserem europäischen Interesse, als Stabilitätsanker dienen zu können. Die Europäische Union als Projekt zwischen einzelnen Staaten ist inhärent ein Unterstützer eines regelbasierten multilateralen Miteinanders. Dies gilt in der Krise mehr denn je.

Dass wir als Europäische Union eine globale Kraftanstrengung anführen können, zeigte jüngst eine von der Europäischen Kommission initiierte Geberkonferenz. Acht Milliarden US-Dollar wurden für die Entwicklung, die Herstellung und die Verteilung von Impfstoffen, Therapeutika und Diagnostika eingeworben. Deutschland und Frankreich haben sich hieran in herausragender Weise beteiligt.

Ich sehe unsere deutsche Ratspräsidentschaft als Chance, Europa als solidarische, handlungsfähige und gestaltende Kraft weiterzuentwickeln, die Verantwortung für Frieden und Sicherheit in der Welt übernimmt.

Vor diesem Hintergrund wird zum Beispiel auch das europäische Verhältnis zu China ein außenpolitischer Schwerpunkt unserer EU-Ratspräsidentschaft sein. Die Europäische Union hat ein großes strategisches Interesse daran, die Zusammenarbeit mit China, einem der wesentlichen Akteure dieses Jahrhunderts, aktiv zu gestalten. In meinen Gesprächen erlebe ich immer wieder, dass Chinesen verwundert sind, wenn sie davon hören, dass viel vom Aufstieg ihres Landes gesprochen wird. Denn in ihrer Selbstwahrnehmung kehrt diese 5.000 Jahre alte Zivilisation lediglich zu jenem zentralen Platz auf der Weltbühne zurück, den es

Jahrhunderte innehatte. Bei der zukünftigen Gestaltung unserer Beziehungen wird es deshalb nicht allein um den Ausbau von Handelsvolumina oder protokollarische Beziehungspflege gehen, sondern darum, dass wir Europäer erkennen müssen, mit welcher Entschlossenheit China einen führenden Platz in den existierenden Strukturen der internationalen Architektur beansprucht. Wir sollten das aber nicht nur erkennen, sondern diese Herausforderung selbstbewusst annehmen.

Während unserer Ratspräsidentschaft steht deshalb eine Reihe von Themen für unser Verhältnis zu China auf der Tagesordnung. Wir wollen den Abschluss des Investitionsabkommens erreichen, das schon viele Jahre verhandelt wird. Das ist, zugegeben, ein sehr ambitioniertes Vorhaben. Wir wollen Fortschritte bei den Themen Klima- und Umweltschutz erreichen. Wir wollen die globale Gesundheit voranbringen und uns etwa dazu austauschen, wie wir bei Transparenzmaßstäben in globalen Pandemien besser werden können. Darüber hinaus wollen wir uns zu unserem jeweiligen Verhältnis zu Afrika austauschen und erarbeiten, wie wir unser Engagement besser koordinieren und dabei die richtigen Standards setzen, die eine nachhaltige Entwicklung ermöglichen.

All diese Themen der EU-China-Beziehungen sind für sich genommen schon anspruchsvoll genug. Zusätzlich werden sie das natürlich dadurch, dass China nicht irgendein Partner und Wettbewerber ist, sondern ein Land, mit dem es tiefgreifende Unterschiede in Fragen der Rechtsstaatlichkeit, Freiheit, Demokratie und der Menschenrechte gibt; denken wir allein an die Lage in Hongkong mit Blick auf das Prinzip «Ein Land, zwei Systeme». Diese Tatsache, dass uns sehr Grundsätzliches trennt, sollte jedoch kein Argument gegen Austausch, Dialog und Zusammenarbeit sein – ganz besonders nicht in einer Zeit, in der wir eine an Schärfe zunehmende Auseinandersetzung zwischen den USA und China erleben. Vielmehr sind offener, kritisch-konstruktiver Dialog wichtiger denn je, um unsere europäischen Werte und Interessen zu behaupten.

Meine Damen und Herren, ein weiterer Schwerpunkt unserer Außenpolitik in diesem Jahr ist Afrika. Für Oktober ist ein Gipfel der EU mit der Afrikanischen Union geplant. Er dient dem Ziel einer vertieften partnerschaftlichen

Zusammenarbeit. Dabei wird natürlich auch – aber nicht nur – das gemeinsame Vorgehen gegen das Coronavirus eine Rolle spielen müssen. Bereits jetzt ist aber absehbar, dass viele Länder Afrikas massiv unter den sozioökonomischen Folgen der Pandemie leiden werden. Wir müssen also gemeinsam eine Antwort auf die Frage finden, wie diese Folgen abgemildert werden können. Gleichzeitig können wir aber auch viel von afrikanischen Ländern lernen, die eigene Erfahrungen im Umgang mit Pandemien besitzen. Auch die Themen Klima, Migration, nachhaltige Wirtschaftsentwicklung und natürlich Frieden und Sicherheit – um nur einige Beispiele zu nennen – werden Eingang in unsere Gespräche mit Afrika finden.

Dies alles sind Bereiche, in denen Deutschland und Europa in den letzten Jahren ihr politisches Engagement deutlich verstärkt haben.

Betrachten wir beispielsweise den Bürgerkrieg in Libyen. Die Berliner Libyen-Konferenz im Januar hat einen Beitrag dafür geleistet, die Friedensbemühungen der Vereinten Nationen zu unterstützen. Die Entwicklungen in Libyen in den letzten Wochen unterstreichen, dass es eine Chance, das Land zu stabilisieren, nur dann gibt, wenn die Parteien dem von den Vereinten Nationen ausgehandelten Entwurf für einen Waffenstillstand zustimmen und zum Verhandlungstisch zurückkehren. Auch über Libyen hinaus wird es darauf ankommen, im Rahmen der Gemeinsamen Sicherheits- und Verteidigungspolitik der Europäischen Union dafür Sorge zu tragen, dass die europäischen Operationen und Missionen soweit wie möglich weitergeführt werden. Dies wird nur in enger Abstimmung mit Partnern wie den Vereinten Nationen zu erreichen sein.

Meine Damen und Herren, die skizzierten Herausforderungen kann Europa nicht allein auf der Weltbühne bestehen. Europa braucht Partner und Verbündete, um mit gemeinsamen Kräften den zentralen Herausforderungen unserer Zeit zu begegnen und an ihnen zu wachsen.

Der wichtigste Partner Europas sind die Vereinigten Staaten von Amerika. Dabei ist mir natürlich bewusst, dass die Zusammenarbeit mit Amerika derzeit schwieriger ist, als wir uns dies wünschen würden. Dies gilt für die Klima- ebenso wie für die Handelspolitik und aktuell auch für die Frage der Bedeutung

internationaler Organisationen bei der Bekämpfung der Coronavirus-Pandemie. Dennoch bin ich zutiefst davon überzeugt, dass die transatlantischen Beziehungen, die Zusammenarbeit und das Bündnis mit den USA und in der NATO ein zentraler, tragender Pfeiler unserer Außen- und Sicherheitspolitik sind und bleiben. Diesen Pfeiler nicht nur zu erhalten, sondern ihn zu stärken, ist in unserem ureigenen nationalen und europäischen Interesse. Denn für die globale Ordnung, für Frieden und Stabilität, für die Bewältigung der großen Fragen unserer Zeit sind wir aufeinander angewiesen. Nur so können wir unseren Anliegen in der Welt mit Nachdruck Geltung verschaffen.

Wir sollten nie vergessen, dass Europa nicht neutral ist. Europa ist Teil des politischen Westens. Wenn Europa sich und seine Werte in der Welt behaupten will – und das wollen wir; das müssen wir –, gelingt uns das nur, wenn wir sowohl stärker als früher unser Schicksal in die eigene Hand nehmen als auch als verlässlicher Partner der westlichen Werte- und Interessengemeinschaft agieren. Beides gehört für mich zusammen. Beides sind die zwei Seiten einer Medaille.

Das prägt natürlich auch unser Verhältnis zu Russland. Es gibt zahlreiche wichtige Gründe, gute Beziehungen mit Russland anzustreben. Dazu zählen die geografische Nähe und gemeinsame Geschichte, globale Herausforderungen und wechselseitige Wirtschaftsbeziehungen. Das größte Land der Erde hat seinerseits natürlich auch zahlreiche gute Gründe für konstruktive Beziehungen zur Europäischen Union und zu Deutschland.

Daher setze ich mich seit Beginn meiner Kanzlerschaft für einen kritisch-konstruktiven Dialog und ein friedliches Miteinander ein. Grundlage dafür kann nur das Verständnis davon sein, dass in den internationalen Beziehungen nicht das Recht des Stärkeren, sondern die Stärke des Rechts gelten. Zu diesem Selbstverständnis unserer auswärtigen Beziehungen gehört beispielsweise ein Bekenntnis zur Schlussakte von Helsinki und zur Europäischen Menschenrechtskonvention. Diesen Kanon an Werten und Regeln hat Russland wiederholt verletzt. Russland hat in seiner unmittelbaren Nachbarschaft einen Gürtel ungelöster Konflikte geschaffen und die ukrainische Halbinsel Krim

völkerrechtswidrig annektiert. Es unterstützt Marionettenregime in Teilen der Ostukraine und greift westliche Demokratien mit hybriden Mitteln an, darunter auch Deutschland.

Zweifelsfrei wird auch Russland uns während der EU-Ratspräsidentschaft weiterhin beschäftigen. Wo fundamentale Regeln des Völkerrechts missachtet werden, werden wir dies benennen. Falls Fortschritte im Minsk-Prozess ausbleiben, müssen wir die bestehenden Sanktionen aufrechterhalten.

Andererseits gibt uns die Ratspräsidentschaft die Gelegenheit, neue Impulse in den Beziehungen zu setzen. Denken wir allein an die Themenfelder Libyen, Syrien, Klimaschutz, globale Gesundheit. So verschaffen wir sowohl mit unseren Prinzipien als auch mit unserem Engagement unseren Werten Ausdruck.

Meine Damen und Herren, ein Virus mit einem Durchmesser von 140 Nanometern hat eine globale Wirkungsmacht entfaltet. Die Folgen der Pandemie werden auch unsere gemeinsame europäische Außen- und Sicherheitspolitik auf unbestimmte Zeit maßgeblich prägen. Wir wollen während unserer Ratspräsidentschaft dazu beitragen, dass Europa nach innen gestärkt wird, damit wir auch nach außen in der Welt als solidarischer Stabilitätsanker auftreten können. Gemeinsam wollen wir Europa zu neuer Stärke führen.

Konrad Adenauer hat mit seinem berühmten Satz Recht behalten, den ich zum Schluss zitieren möchte: «Die Einheit Europas war ein Traum von wenigen. Sie wurde eine Hoffnung für viele. Sie ist heute eine Notwendigkeit für uns alle.» In diesem Sinne wünsche ich uns allen viel Kraft bei den vor uns liegenden Aufgaben, danke der Konrad-Adenauer-Stiftung nochmals für die Einladung und wünsche Ihnen jetzt noch eine gute Diskussion.

Текст оригиналу статі шеф-кореспондента німецької газети «Die Welt»**Клеменса Вергіна**

Steinmeiers Fehltritt

Frank-Walter Steinmeier hätte sein Plädoyer für die Gaspipeline nicht mit der Erinnerung an den deutschen Vernichtungskrieg gegen die Sowjetunion verknüpfen dürfen. Damit hat er schlecht verheilte Wunden aufgerissen.

Frank-Walter Steinmeier weiß es eigentlich besser. Der Bundespräsident ist in seiner Zeit als Außenminister oft damit konfrontiert worden, welche Schmerzen die schlecht verheilten Wunden des 20. Jahrhunderts im Osten Europas bis heute bereiten. Umso unverständlicher ist der Fehltritt, der ihm unterlief, als er sein Plädoyer für die Gaspipeline Nord Stream 2 mit der Erinnerung an den deutschen Überfall auf die Sowjetunion und die weit mehr als zwanzig Millionen Toten verknüpfte, die der Krieg unter ihrer Bevölkerung gefordert hat.

Der Kreml betreibt eine an sowjetische Mythen anknüpfende Geschichtspolitik. Er beansprucht alle Opfer des nationalsozialistischen Vernichtungskriegs und alle Heldentaten im Kampf gegen Hitler-Deutschland für Russland. Zugleich diffamiert Moskau Ukrainer – und bei aktuellem politischem Bedarf auch andere Osteuropäer – als Nazi-Kollaborateure. Tatsächlich wurde jedoch der größte Teil der von Deutschen im Krieg gegen die Sowjetunion begangenen Verbrechen auf den Gebieten der Ukraine und Belarus' verübt.

Das mindert nicht den Terror, den die Russen erlitten haben. Es zeigt aber, dass die Schrecken jener Zeit nicht nur im Verhältnis zu Russland beachtet werden müssen. Wollte man Steinmeiers Logik folgen, könnte umgekehrt die historische Verantwortung Deutschlands gegenüber der Ukraine auch als Argument gegen Nord Stream 2 verwendet werden. Aber das sollte man ebenfalls besser bleibenlassen.

**Текст оригіналу статі кореспондента німецької газети «Frankfurter
Allgemeine Zeitung» Райнгарда Фезера**

Steinmeiers Verteidigung von Nord Stream 2 ist Geschichtsklitterung

Der Bundespräsident begründet Nord Stream 2 auch mit der besonderen Verpflichtung Deutschlands gegenüber Russland, die aus den Verbrechen des Nazi-Regimes erwachse. Ganz so, als hätten andere Staaten der Ex-Sowjetunion nicht genauso oder sogar noch mehr gelitten.

Wenn Politikern die Argumente ausgehen, dann greifen sie gerne mal zu schiefen historischen Vergleichen. Es passiert jedoch nicht alle Tage, dass der höchste Amtsträger der Bundesrepublik quasi ex cathedra Geschichtsklitterung betreibt, wie es Präsident Frank-Walter Steinmeier im Interview mit der «Rheinischen Post» tut. Steinmeier verteidigt dort die hochumstrittene Pipeline Nord Stream 2 als «fast die letzte Brücke zwischen Russland und Europa». Das ist fragwürdig genug.

Dabei belässt es Steinmeier aber nicht, sondern er plädiert für Nachsicht mit Russland gerade von deutscher Seite angesichts der 20 Millionen Toten in der Sowjetunion durch die Gräueltaten der Nazis. «Ja, wir leben in der Gegenwart eines schwierigen Verhältnisses», sagt Steinmeier, «aber es gibt eine Vergangenheit davor und eine Zukunft danach.»

Nur: Wenn man schon die Geschichte bemüht, dann sollte man sie nicht als Steinbruch behandeln, aus dem man beliebig Einzelteile herausbricht und diese dann zu einer verfälschten Erinnerung zusammenbaut. Ja, die Sowjetunion war ein russisches Projekt und quasi die Fortführung des russischen Imperialismus mit anderen Mitteln. Richtig ist auch, dass Russland in vielerlei Hinsicht die Rechtsnachfolge der Sowjetunion angetreten hat.

Das bedeutet aber keineswegs, wie Steinmeier impliziert, dass die deutschen Verbrechen auf dem Gebiet der Sowjetunion eine höhere moralische Verpflichtung gegenüber Moskau begründen würde als gegenüber anderen Staaten Osteuropas.

Schließlich gehörten viele weitere Länder, die heute unabhängig sind, einst zur Sowjetunion. Etwa die baltischen Staaten und die Ukraine, in denen die Nazis besonders furchtbar gewütet haben.

Die Ukraine hat sich deshalb zu Recht gewehrt gegen Steinmeiers Russland-apologetische Geschichtsdeutung. Schließlich hat dieses Land besonders schwer gelitten unter beiden Diktaturen, der sowjetischen genauso wie der deutschen. «Bloodlands» hat der Historiker Timothy Snyder jenes Gebiet zwischen Zentralpolen und dem westlichen Russland genannt, in dem der Stalinismus, die deutsch-sowjetische Besetzung Polens und der Zweite Weltkrieg Verheerungen unfassbaren Ausmaßes angerichtet haben. Die Ukraine war Anfang der 30er-Jahre erst Opfer des von den Sowjets angeordneten Hunger-Genozids an der ukrainischen Bevölkerung, dem sogenannten Holodomor, und später dann Schauplatz grausamster Nazi-Verbrechen.

Die Ukraine hat deshalb eigentlich unsere doppelte Solidarität verdient, die aus der deutschen Geschichte erwachsende genauso wie Hilfe dabei, nicht erneut zum Opfer russischen Expansions- und Machtstrebens zu werden, wie es sich gerade auf der Krim und in der Ostukraine manifestiert. Nord Stream 2 stellt jedoch genau das Gegenteil dar, weil es die durch die Ukraine führenden Gaspipelines nach Europa umgeht und Moskau damit neue Erpressungsmittel gegenüber Kiew in die Hand gibt.

Diesen geostrategischen Gewinn für Moskau mit der Geschichte des Zweiten Weltkriegs zu entschuldigen ist deshalb nicht nur geschichtsvergessen, es ist geradezu infam angesichts des Leids, das sowohl Nazi-Deutschland wie auch der russische Sowjetimperialismus in Osteuropa und den nicht russischen Teilen der Sowjetunion angerichtet haben.

Offensichtlich ist aber eine derartig verzerrte Geschichtsdeutung noch immer so präsent im deutschen Diskurs über Russland und Osteuropa, dass sie sogar ein Bundespräsident wie selbstverständlich weiterverbreitet. Das ist intellektuell und moralisch beschämend.

Додаток В

Текст перекладу промови Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні

Зовнішня політика та політика безпеки під час головування Німеччини в
раді ЄС

[*] Коли Фонд Конрада Аденауера планував захід, що відбувається сьогодні, світ був іншим. Нещодавно розпочалося нове десятиріччя, а з такими моментами завжди пов'язуються сподівання на те, що у світі буде більше миру, стабільності та добробуту. Ще декілька тижнів тому країни-члени Євросоюзу впевнено ішли курсом економічного зростання. Німеччина виходила на шостий рік із збалансованим федеральним бюджетом. Само собою зрозумілими стали для громадян Європейського Союзу поїздки в межах Шенгенської зони – у справах або приватні, без контролю на внутрішніх кордонах, без медичних масок.

Ще декілька тижнів тому важко було уявити собі, що зовсім незабаром вільні демократії будуть змушені вживати масштабних заходів на кшталт обмежень на пересування та контакти, що і в нашій країні стало найсерйознішим обмеженням прав громадян на свободу з часів створення Федеративної Республіки Німеччина. Ці рішення належать до найскладніших за весь час мого перебування на посаді Федерального канцлера Федеративної Республіки Німеччина. Адже цей вірус є й залишиться зневагою демократії.

Пандемія коронавірусу перевернула наш світ шкереберть, а разом із цим – і плани на час головування Німеччині в Раді ЄС, що за планом розпочинається 1 липня й триватиме півроку. У центрі уваги опинилося подолання кризи. Але водночас ми хочемо й надалі відстежувати в цих рамках раніше заплановані напрямки та теми майбутнього, зокрема, щодо того, як нам розвивати діджиталізацію та зміцнювати роль Європи як якоря стабільності у світі. Пандемія коронавірусу показала, як фундаментальні,

докорінні зрушення примушують нас ухвалювати короткострокові рішення з дуже довгостроковими наслідками.

Дякую Фонду Конрада Аденауера за запрошення на захід, що надає можливість зрозуміти, яке місце цей справді трансформуючий розвиток подій посідає у сфері зовнішньої політики та політики безпеки. Розуміння цього місця, якому Ви присвятили нинішній захід, важливе й тому, що неприємні виклики вимагають від нас політичних мислення та дій.

Так, з одного боку від усіх нас очікується, що ми дотримуватимемося вимог щодо уникнення контактів і мінімальної відстані у спілкуванні з рідними та друзями, знайомими та колегами, тобто з усіма людьми, з якими живемо не під одним дахом, тим самим через дистанцію виявляючи свою турботу. З іншого боку в умовах кризи вирішальною є можливість зробити європейську сім'ю ще більш згуртованою. Адже вірус не знає кордонів, і тому наша відповідь як Європейського Союзу полягає в тому, що ми не маємо замикатися в межах національних кордонів окремих держав. Ми повинні допомагати одне одному скрізь, де можливо. Адже ми знаємо, що і Німеччині в довгостроковій перспективі йдеться добре тільки тоді, коли добре йдеться Європі. І навпаки: Європі добре, коли Німеччина сильна в економічному та політичному плані.

Попри всю невизначеність, з якою ми зіткнулися, одне для мене ясно вже зараз: Європа може вийти з кризи сильнішою, ніж увійшла в неї. А для того, щоб відповідати цій вимозі, для мене існує така мета, як європейська згуртованість і європейська солідарність – зокрема, саме під час цієї пандемії. Це – мета спільного та спрямованого в майбутнє подолання кризи, що визначатиме головування Німеччини в Раді ЄС.

На початку пандемії солідарність мусила швидко і на практиці стати частиною нашого життя, коли йшлося, наприклад, про постачання медичного обладнання для особливо сильно уражених європейських партнерів, прийняття важко хворих пацієнтів із цих країн і безпрецедентна акція

повернення спільно з багатьма німецькими громадянами, зокрема, і громадян інших європейських держав з-за кордону додому.

Для сталого економічного відновлення, що забезпечувало б взаємне наближення та згуртованість, звичайно, потрібно значно більше. Нам потрібно докласти неймовірних зусиль для того, щоб дати відповідь на цей неймовірний виклик. Цій меті слугують і пропозиції, представлені декілька днів тому французьким Президентом Емманюелем Макроном і мною. Сьогодні свою пропозицію додала і Європейська Комісія. Я вже зараз радію подальшим консультаціям у колі глав держав і урядів країн ЄС, на яких Німеччина та Франція діятимуть спільно та цілеспрямовано.

Але мені хочеться ще більшого. Мені хочеться, щоб Європейський Союз саме під час кризи продемонстрував також глобальну солідарність і взяв на себе ще більшу відповідальність. Багато де пандемія призведе до загострення існуючих конфліктів і проблем, тому вона виступає випробуванням на міцність дієздатності Європейського Союзу в реалізації зовнішньої політики та політики безпеки. Тим більше ми повинні відстоювати цінності, за які виступаємо в рамках Європейського Союзу – солідарність, демократію, свободу та захист гідності кожної людини – і у світі. Це стосується і співпраці з нашими партнерами у світі, які, можливо, ще сильніше за нас будуть уражені наслідками пандемії коронавірусу.

Отже, з одного боку під час головування в Раді ЄС наш погляд буде спрямований всередину, де нестача фінансів і відбудова економіки країн ставитимуть нас перед необхідністю приймати важкі й виважені рішення. З іншого боку нам завжди треба буде пам'ятати про те, наскільки важливою саме в теперішній ситуації є наша діяльність у всьому світі.

Європа здобула собі за минулі роки славу надійного партнера – гідного довіри партнера по переговорах на міжнародних форумах або, наприклад, в «Іранському досє», у консультативній місії з реформування цивільної безпеки в Україні або в місії з навчання військових у Малі. З цього нам і треба виходити. Саме у світі, що втратив стабільність, наш європейський

інтерес і полягає в тому, щоб стати якорем стабільності. Європейському Союзу як проекту окремих держав притаманно підтримувати співіснування багатьох сторін на основі певних правил. Під час кризи це має більше значення, ніж будь-коли.

Те, що ми як Європейський Союз зможемо виступити лідером у глобальному докладанні зусиль, нещодавно показала конференція країн-донорів, ініційована Європейською Комісією. Вісім мільярдів доларів США було зібрано на розробку, виготовлення та поширення вакцини, терапевтичних препаратів і діагностичних засобів. Німеччина та Франція масштабно долучилися до цієї справи.

Я бачу в головуванні Німеччини в Раді ЄС шанс ще більше розвинути Європу як солідарну, дієву та формуючу силу, що візьме на себе відповідальність за мир і безпеку у світі.

З огляду на це одним із напрямків зовнішньої політики під час нашого головування в Раді ЄС стануть, наприклад, відносини Європи з Китаєм. Європейський Союз має великий стратегічний інтерес у тому, щоб активно розбудовувати співпрацю з Китаєм – одним із важливих гравців цього сторіччя. Під час переговорів я раз у раз спостерігаю за тим, як дивуються китайці, коли чують про те, що зараз багато говорять про розвиток їхньої країни. Тому що у їхньому самосприйнятті ця цивілізація, що налічує 5 000 років, тільки-но повертається на центральне місце світової арени, що вона займала протягом століть. Тому при розвитку наших відносин у майбутньому йтиметься не лише про розбудову обсягів торгівлі або підтримку протокольних стосунків, а і про те, що ми, європейці, маємо усвідомити, з якою рішучістю Китай претендує на провідне місце в існуючих структурах міжнародної архітектури. Але ми маємо не тільки усвідомити це, а з упевненістю у власних силах прийняти цей виклик.

Тому під час нашого головування в Раді ЄС на порядку денному перебуватиме низка тем щодо наших відносин із Китаєм. Ми хочемо вийти на підписання інвестиційної угоди, переговори про яку тривають уже багато

років. Визнаю, це – дуже амбітні наміри. Ми хочемо досягти поступу в галузі захисту клімату та довкілля. Ми хочемо сприяти розвитку глобального здоров'я та обмінюватися думками про те, як ми можемо підвищити нашу прозорість при глобальних пандеміях. Окрім цього, ми хочемо обмінятися думками щодо існуючих відносин із Африкою та розробити заходи щодо покращення координації нашої діяльності з використанням необхідних стандартів, що забезпечуватимуть сталий розвиток.

Всі ці теми навколо відносин між ЄС і Китаєм, власне кажучи, є доволі амбітними. На додаток до цього Китай, звісно, є не просто якимось партнером і конкурентом, це – країна, з якою існують докорінні розбіжності в питаннях правової держави, свободи, демократії та прав людини, варто згадати лише про ситуацію в Гонконзі та про принцип «Одна країна, дві системи». Але той факт, що нас розділяють фундаментальні підходи, не може стати аргументом проти обміну думками, діалогу та співпраці, особливо в часи, коли ми переживаємо загострення протистояння між США та Китаєм. Навпаки, відкритий, критично-конструктивний діалог зараз важливіший, ніж будь-коли, для ствердження наших європейських цінностей і інтересів.

Наступним напрямком нашої зовнішньої політики в цьому році стане Африка. На жовтень запланований саміт ЄС із Африканським Союзом. Він слугує меті поглибленого партнерського співробітництва. При цьому свою роль відіграватиме, звичайно – але не тільки – спільна боротьба з коронавірусом. Утім, уже зараз можна передбачити, що багато країн Африки серйозно потерпатимуть через соціально-економічні наслідки пандемії. Тобто нам треба спільно знайти відповідь на запитання, як можна пом'якшити ці наслідки. Водночас ми можемо багато в чому повчитися від африканських країн, що мають власний досвід у обходженні з пандеміями. Такі теми, як клімат, міграція, сталий економічний розвиток і, звісно, мир та безпека – і це лише декілька прикладів – стануть предметом наших перемовин із Африкою.

Усе це – сфери, у яких Німеччина та Європа значно посилили свою політичну активність протягом останніх років.

Подивимося, наприклад, на громадянську війну в Лівії. На Берлінській конференції з питань Лівії у січні було зроблено внесок до підтримки мирних ініціатив Організації Об'єднаних Націй. Розвиток ситуації в Лівії протягом останніх тижнів показав, що шанс стабілізувати країну з'явиться лише тоді, коли сторони погодяться з узгодженим із Організацією Об'єднаних Націй проектом угоди про припинення вогню й повернуться за стіл переговорів. Крім Лівії, у рамках Спільної політики безпеки та оборони Європейського Союзу треба опікуватися тим, щоб європейські операції та місії продовжувалися, наскільки це є можливим. Цього можна буде досягти лише у щільній узгодженості дій із такими партнерами, як Організація Об'єднаних Націй.

З окресленими викликами на світовій арені Європа не зможе впоратися самотужки. Європі потрібні партнери та союзники, щоб спільними зусиллями долати ключові виклики нашого часу та зростати завдяки цьому.

Основним партнером Європи є Сполучені Штати Америки. При цьому я, звичайно, усвідомлюю, що співпраця з Америкою зараз розвивається складніше, ніж ми цього бажали б. Це стосується як кліматичної, так і торговельної політики, а зараз – ще й питання щодо значення міжнародних організацій у боротьбі з пандемією коронавірусу. Тим не менше я глибоко переконана в тому, що трансатлантичні відносини, співпраця та союз із США та НАТО є і залишаться центральною, несучою опорою нашої зовнішньої політики та політики безпеки. Не лише збереження, а зміцнення цієї опори відповідає нашим споконвічним національним і європейським інтересам. Адже у підтримці глобального порядку, миру та стабільності, у подоланні серйозних питань нашого часу ми залежимо одне від одного. Лише так ми зможемо надати нашим завданням у світі переконливості та значущості.

Нам не можна забувати, що Європа не є нейтральною. Європа – частина політичного Заходу. Якщо Європа хоче ствердитися сама та ствердити свої цінності у світі, – а ми хочемо цього, ми маємо це зробити – то ми повинні розуміти, що це вдасться лише тоді, коли ми ще сильніше, ніж

раніше, візьмемо свою долю у власні руки, а також діятимемо як надійний партнер західної спільноти цінностей і інтересів. Для мене і те, і інше – одне ціле. Це – дві сторони однієї медалі.

Це, звісно, визначає і наші відносини з Росією. Є чимало вагомих причин для того, щоб бути зацікавленим у добрих відносинах із Росією. До них належать географічна наближеність і спільна історія, глобальні виклики та економічні взаємозв'язки. Зі свого боку найбільша країна Землі, звичайно, також має багато резонних причин для конструктивних відносин із Європейським Союзом і Німеччиною.

Тому я з самого початку перебування на посаді канцлера виступаю за критичноконструктивний діалог і мирне співіснування. Підставою для цього може бути лише розуміння того, що в міжнародних відносинах чинним є не право сильнішого, а сила права. Для нас, наприклад, само собою зрозумілим у зовнішніх відносинах є дотримання Гельсінського заключного акту та Європейської конвенції з прав людини. Цей канон цінностей і правил Росія знову порушила. Росія створила безпосередньо по сусідству із собою пояс нерозв'язаних конфліктів і всупереч нормам міжнародного права анексувала український півострів Крим. Вона підтримує маріонеточний режим у районах Східної України й атакує західні демократії гібридними засобами, зокрема, і Німеччину.

Безсумнівно, ми й надалі опікуватимемося Росією під час головування в Раді ЄС. Ми називатимемо випадки нехтування фундаментальних правил міжнародного права своїми іменами. У разі, якщо не буде поступу в мінському процесі, нам доведеться зберегти в силі існуючі санкції.

З іншого боку, головування в Раді ЄС створює можливість надання нових імпульсів цим відносинам. Варто згадати лише про такі напрямки, як Лівія, Сирія, захист клімату, глобальне здоров'я... Так ми, спираючись на наші принципи та проявляючи активність, надамо виразності нашим цінностям.

Вірус діаметром у 140 нанометрів вивільнив силу глобальної дії. Наслідки пандемії великою мірою визначатимуть спільну європейську зовнішню політику та політику безпеки протягом невизначеного часу. Під час нашого головування в Раді ЄС ми хочемо зробити свій внесок до внутрішнього зміцнення Європи, щоб і у відносинах зі світом ми могли виступати як солідарний якір стабільності. Ми хочемо разом вивести Європу на новий рівень міцності.

Конрад Аденауер мав рацію, коли сказав свої відомі слова, що я хотіла б процитувати на завершення: «Єдність Європи була мрією кількох людей. Вона стала надією багатьох. Сьогодні це – необхідність для нас усіх». У цьому сенсі бажаю всім нам багато сил для виконання завдань, що лежать перед нами, дякую ще раз Фонду Конрада Аденауера за запрошення!

**Текст перекладу статті шеф-кореспондента німецької газети «Die Welt»
Клеменса Вергіна**

Помилка Штайнмаєра

Франк-Вальтер Штайнмаєр не мав права пов'язувати свою полум'яну промову на користь газопроводу [«Північний потік-2»] із історичною пам'яттю про війну Німеччини на винищення проти Радянського Союзу. Цим він лише роз'ятрив рани, які ще зовсім не загоїлися.

Франк-Вальтер Штайнмаєр мав би і справді набагато краще розуміти окремі речі. Адже під час його перебування на посаді міністра закордонних справ Федеральний президент досить часто стикався з усвідомленням того болю, який і сьогодні відчувають у Східній Європі через погано загоєні рани ХХ століття. Тим більше незрозумілим видається той прокол, якого він допустився, пов'язуючи свій заклик на користь газопроводу «Північний потік-2» зі спогадами про німецький збройний напад на Радянський Союз та про більше ніж двадцять мільйонів вбитих, до яких призвела ця війна серед його мешканців.

Сьогодні Кремль проводить історичну політику, засновану на радянських міфах. Він присвоює виключно для Росії всі жертви нацистської війни на винищення, а також усі героїчні подвиги у боротьбі проти гітлерівської Німеччини.

Одночасно Москва оббріхує усіх українців – а за зручної нагоди й інших східноєвропейців – як колаборантів та нацистів. Насправді ж найбільша кількість злочинів, скоєних німцями у війні проти Радянського Союзу, була вчинена саме на територіях України та Білорусі.

Звичайно, це жодною мірою не применшує той терор, якого зазнали росіяни. Але це наочно демонструє, що жахіття того часу повинні братися до уваги не лише у відносинах із Росією. Адже, якщо слідувати логіці Ф.-В.Штайнмаєра, то – якраз навпаки – історична відповідальність Німеччини

перед Україною могла б так само бути використана у якості аргументу проти «Північного потоку – 2». Але і до цього либонь не варто вдаватися.

Текст перекладу статі кореспондента німецької газети «Frankfurter Allgemeine Zeitung» Райнгарда Фезера

Захист Штайнмаєром «Північного потоку-2» є фальсифікацією історії

Федеральний президент [Франк-Вальтер Штайнмаєр] захищає проект «Північний потік-2», виправдовуючи його особливими зобов'язаннями Німеччини по відношенню до Росії, пов'язаними з [її виною] за злочини нацистського режиму. І робить він це так, як нібито інші держави, які постали на території колишнього Радянського Союзу, не постраждали у такій же мірі або навіть ще набагато більше.

Коли у політиків закінчуються аргументи, то вони залюбки вдаються до невдалих історичних порівнянь. Проте не щодня трапляється ситуація, коли б найвища офіційна особа Німеччини, виступаючи нібито з університетської кафедри, займалася б таким відвертим перекручуванням історії, як це зробив Президент Франк-Вальтер Штайнмаєр в інтерв'ю газеті «Rheinische Post». У ньому Штайнмаєр зухвало захищає надзвичайно суперечливий проект газопроводу «Північний потік-2», називаючи його «майже останнім мостиком між Росією та Європою». Вже навіть така постановка питання є більш ніж суперечливою.

Однак на цьому Штайнмаєр не зупиняється, більше того – він закликає до поблажливості у відносинах з Росією, особливо з боку німецької сторони, з огляду на 20 мільйонів убитих на території Радянського Союзу внаслідок звірств нацистів. «Так, ми зараз є свідками непростих відносин», – зазначає Штайнмаєр, – «але ми маємо минуле до цього та матимемо майбутнє після цього».

Водночас, якщо таки й говорити про історію, то її НЕ можна розглядати як свого роду каменоломню, з якої навмання виколупують окремі елементи, а потім їх складають до купи у перекручену історичну пам'ять. Так, Радянський Союз був російським проектом, що мав на меті продовження

російського імперіалізму іншими засобами. Так само відповідає дійсності і той факт, що Росія у багатьох відношеннях стала правонаступницею Радянського Союзу.

Проте це жодним чином не може означати, як про це натякає Штайнмаєр, що німецькі злочини на території Радянського Союзу є обґрунтуванням для більшого морального зобов'язання по відношенню до Москви аніж до інших держав Східної Європи. Врешті-решт, багато країн, які сьогодні отримали незалежність, свого часу входили до складу СРСР: насамперед балтійські держави та Україна, на територіях яких нацисти скоїли особливо тяжкі злочини.

Саме Україна – цілком справедливо – виступила проти апологетичного тлумачення Штайнмаєром історії на користь Росії. Зрештою саме Україна надзвичайно жорстоко постраждала від обидвох диктатур – нацистської та радянської.

«Землі, залиті кров'ю» (Bloodlands) – саме так історик Тімоті Снайдер називає території між Центральною Польщею та Західною Росією, на якій сталінізм, німецько-російська окупація Польщі та Друга світова війна нанесли спустошення неймовірного розмаху. На початку 1930-х років Україна стала спершу жертвою Голодомору – геноциду голодом, який був організований за наказом радянського керівництва і спрямований саме проти українського населення, згодом же Україна перетворилася на плацдарм найжахливіших нацистських злочинів.

Саме тому Україна заслуговує на подвійну солідарність, яка впливає із цієї історії Німеччини, рівно ж як на німецьку допомогу, щоб не стати повторно жертвою нової російської експансії та жаги [Кремля] до панування, що вже матеріалізувалася на прикладах окупації Криму і Сходу України. Разом з тим, проект газопроводу «Північний потік-2» якраз і виступає повною протилежністю для такого бачення, адже він пролягатиме до Європи в обхід України та надасть Росії нові засоби шантажу по відношенню до офіційного Києва.

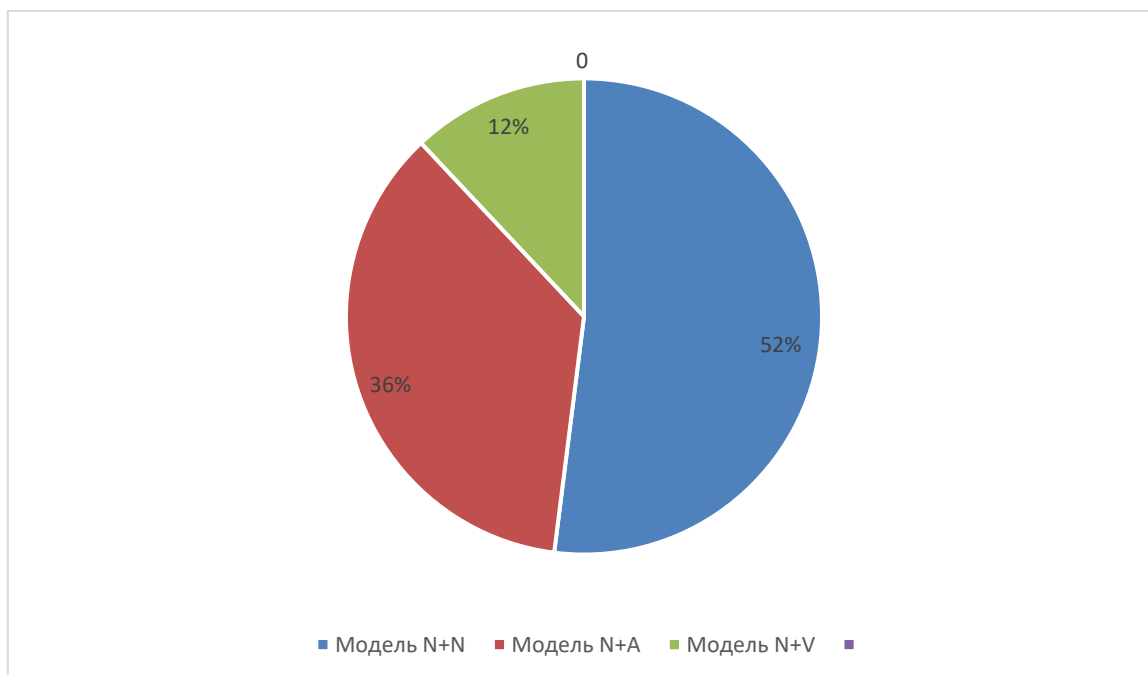
Відбілювання такої геостратегічної вигоди для Москви за рахунок Другої світової війни не лише не має нічого спільного з історією, але є безсоромним кроком у порівнянні з колосальними стражданнями, які понесли країни Східної Європи та неросійські екс-республіки Радянського Союзу від нацистської Німеччини та російського радянського імперіалізму.

Очевидно, саме таке цинічне перекручування історії настільки міцно закріпилося у німецькому дискурсі щодо Росії та країн Східної Європи, що навіть для Федерального президента [Штайнмаєра] воно виглядає нормою. Проте як з інтелектуальної, так і моральної точок зору подібні наративи є просто ганебними».

Додаток Г

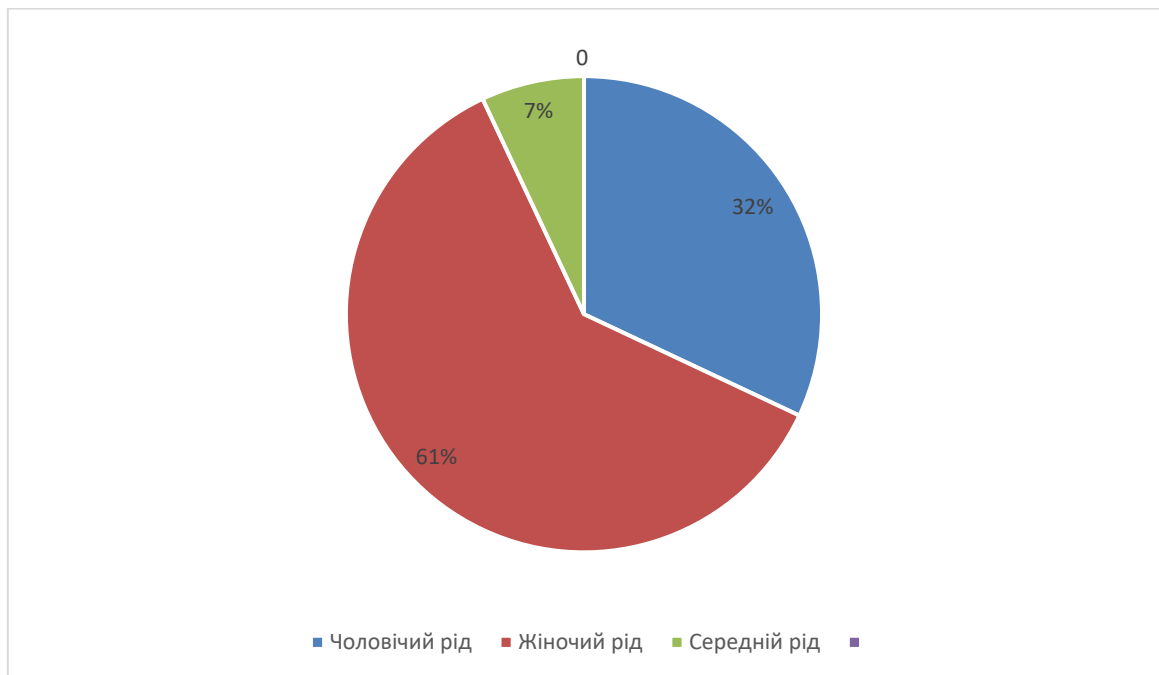
Діаграми

Діаграма «Словоскладання як спосіб творення німецької суспільно-політичної термінології»

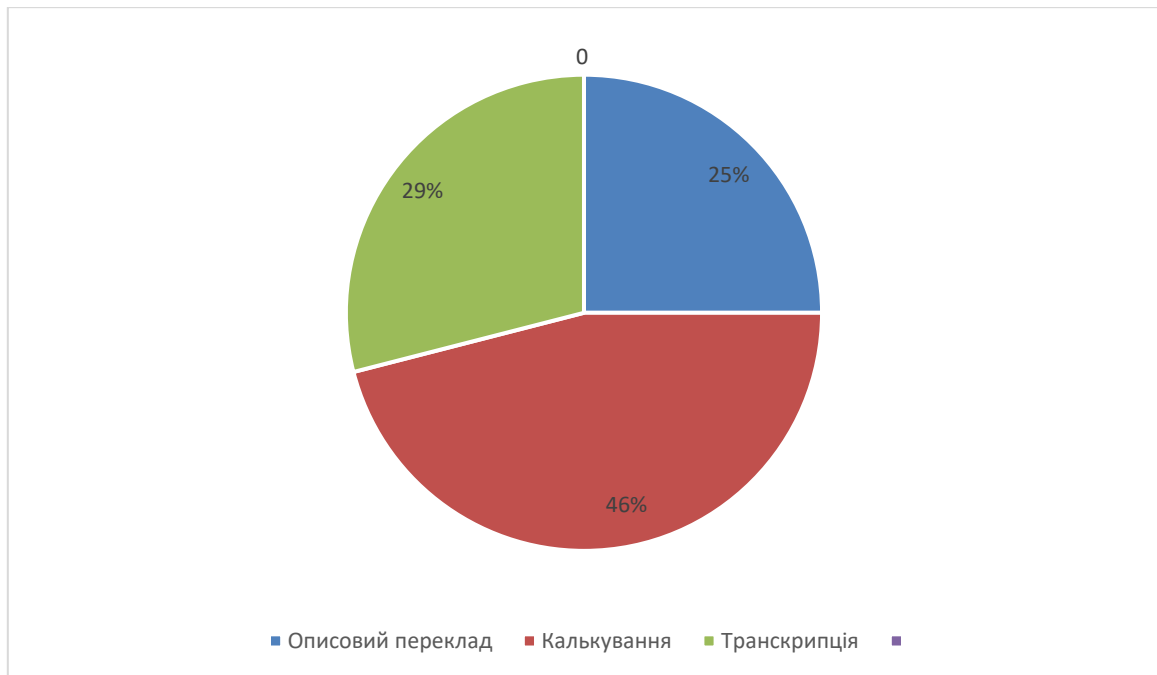
1. Модель N+N – 52%
2. Модель N+A – 36%
3. Модель N+V – 12%

Діаграма «Суфіксальний спосіб словотворення суспільно-політичної термінології»

1. Терміни чоловічого роду, утворені за допомогою суфіксів -er, -ler, -ner, -ist, -at, -eur, -ant, -ent, -ier, -ieur, -or – 32%.
2. Терміни жіночого роду, утворені за допомогою суфіксів -ung, -ei (-erei), -heit(-keit), -schaft, -tion, -ion, -ur, -age, -tät, -ie – 61%.
3. Терміни середнього роду, утворені за допомогою суфіксів -tum, -at, -ment, -ium, -nis – 7%.

Діаграма «Способи перекладу політичних термінів»

1. Описовий переклад – 25%.
2. Калькування – 46%.
3. Транскрипція – 29%.

Додаток Д
Тези за темою роботи для конференції

УДК 811.112.2'27'373.46:32

Волошук В. І.1 , Кононенко А. Ю.2

1 проф. НУ «Запорізька політехніка»

2 студ. гр. ГФ-311м НУ «Запорізька політехніка»

**СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ
ТЕРМІНІВ**

Політична лексика є однією з галузей, що найбурхливіше розвиваються останнім часом. Вона являє собою складне багатовимірне явище, науковий аналіз якого неминуче викликає сполучення різних областей гуманітарних знань (лінгвістики, політології, історії, соціології).

Предметом даного дослідження є суспільно-політична термінологія. У передмові до словника іншомовних слів за редакцією О. С. Мельничука, розуміння політичної термінології було сформульовано таким чином: «Суспільно-політична термінологія словника представлена найважливішими і найпоширенішими політичними, економічними, філософськими, історичними, соціологічними термінами іншомовного походження» [1, с. 88].

Політична (суспільно-політична) мова є складною та динамічною системою, оскільки перебуває в постійному русі, розвиваючись і удосконалюючись. Вона призначена для політичної комунікації, отже, і для просування певних ідей, емоційного впливу на громадян, вироблення суспільного консенсусу, а тому динамічно відображає політичну реальність, коригується нею і водночас бере участь в її створенні та видозмінюванні. Найяскравіше політична лексика відтворюється саме в промовах політиків.

Для аналізу лексико-семантичної структури, політичні терміни німецької мови були поділені на 5 груп термінів, що формують семантичне

поле в галузі політики: 1) Адміністративно-політична лексика, куди входить:
 а) номенклатурне найменування осіб, посад, статусів: *der Parlamentarier* – член парламенту; *der Bundespräsident* – Федеральний президент Німеччини;
 б) назви відомств, органів, установ, територій, найменування політичних партій, рухів: *Werchowna Rada der Ukraine* – Верховна Рада України; *das Ministerium des Inneren* – міністерство внутрішніх справ; 2) Номінації державно-територіального устрою, знаків і символів країни, форм державної влади та форм правління та політичні режими: *das Staatswesen* – держава; *der Absolutismus* – монархія; 3) Реалії і поняття, пов'язані з державними перетвореннями, зумовленими змінами в суспільному ладі: *die Selbstständigkeit* – незалежність; *die Demokratisierung* – демократизація; 4) Тематично до суспільно-політичної групи примикає ряд філософських, культурологічних, соціологічних термінів, що позначають реалії, які мають велику суспільну значимість: *die Judenverfolgung* – переслідування євреїв; *UN-Behindertenrechtskonvention* – Конвенція ООН про права людей з обмеженими можливостями; 5) Назви етнічних спільнот, станів: *die Volksgruppe* – етнічна група; *die Krimtataren* – кримські татари;

До семантичних особливостей в промовах німецьких політиків також можна віднести явища синонімії, антонімії, полісемії, а також наявність метафор та метонімії, які зазвичай рідко пов'язані з термінами.

Синонімія в термінології має риси, які відрізняють її від синонімії в загальноживаній лексиці [4, с. 18]. Насамперед, це відсутність експресивних конотацій, стилістична диференціація в межах наукового стилю, диференціація за сферами використання: *Land* – країна та *Staat* – держава. Обидва терміни реалізують свої повноваження на певній території через систему спеціально створених організацій, за допомогою яких здійснюється управління суспільством.

Антонімічність виступає як особлива характеристика лексичного значення слів, як специфічне мовне відображення відмінностей і протиріч в предметах і явищах об'єктивного світу [10, с. 342]. Наприклад: *Einheimischen*

– *місцевий житель та Zugewanderten – іммігрант*. Місцевий житель це той, хто народився на певній території та проживає там, а іммігрант це іноземець, який приїхав в іншу країну на тимчасове, або постійне проживання.

Полісемія – це явище, що дозволяє значно розширити номінативний потенціал мови без збільшення кількості власне лексичних одиниць [5, с. 22]. Наприклад: *der Bereich – область*. Дане слово має декілька значень. Перше – це область як «територія», а друге – «сфера діяльності». Тому що «територія» – сукупність земельних ділянок, які використовуються для розміщення об'єктів, а «сфера діяльності» – це види робіт і послуг, які представляє людина, або компанія.

Метафора є одним з основних риторичних засобів створення образності та емоційного забарвлення у мовленні політиків [6, с. 115]. Наприклад: *eine Reihe an Politikern – ряд політиків*. Ряд політиків це не люди, які стоять в ряду один за одним, а сукупність людей. *die Regierungskreise – урядові кола*, тому що це не уряди, які мають форму кола, а певна група політиків в уряді.

В політичному дискурсі метонімія є невід'ємною складовою утворення легкої для сприйняття образності, переконливості та виразності [2, с. 57]. Наприклад: *Deutschland und die EU vorwerfen...* – Німеччина та ЄС звинувачують. Країни не можуть в чомусь звинувачувати, так як це певна територія, а звинувачує уряд, тобто політики, які належать до нього.

Отже, політична лексика є складною та динамічною системою, оскільки перебуває в постійному русі, розвиваючись і удосконалюючись. Вона призначена для політичної комунікації, емоційного впливу на громадян, а тому динамічно відображає політичну реальність, коригується нею і водночас бере участь в її створенні та видозмінюванні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мельничук, О. С. Словник іншомовних слів. 2-е вид., випр. і доп. [Текст] / О. С. Мельничук. – К. : Гол. Ред. 'Українська рад. енциклопедія^а (УРЕ), 1985. – 155 с.

2. Радден, Г., Ковешес, З. Теорія метонімії. Метонімія в мові та думці [Текст] / Г. Радден, З. Ковешес. – Амстердам : Видавнича компанія Джона Бенджамінса, 1999. – 59 с.

3. Тараненко, О. О. Антонімія. Українська мова: Енциклопедія. 3-тє вид. зі змінами і доп. [Текст] / О. О. Тараненко. – К. : Вид-во «Укр. Енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007. – 852 с.

4. Терещенко, Л. В. Лексична синонімія: спроба аналізу функціональної тотожності [Текст] / Л. В. Терещенко. – К. : Диво слово, 2000. – 30 с.

5. Ulrich, A. Polysemie fordert einen noch erkennbaren Zusammenhang der Bedeutungen [Text] / A. Ulrich. – Schwarz, Chur : Semantik, 2007. – 56 S.

6. Wahlbrinck, B. Tote Metaphern leben länger. Mit einer Anleitung zur Wiederbelebung derselben [Text] / B. Wahlbrinck. – Tumbelwied, 2018. – 161 S.

Кононенко А. Ю., студент

Волошук В. І., професор

Національний університет «Запорізька політехніка»

СЛОВОСКЛАДАННЯ ТА ПРЕФІКСАЛЬНО-СУФІКСАЛЬНІ СПОСОБИ УТВОРЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Політична лексика є однією з галузей, що найбурхливіше розвиваються останнім часом. Вона являє собою складне багатовимірне явище, науковий аналіз якого неминуче викликає сполучення різних областей гуманітарних знань (лінгвістики, політології, історії, соціології).

Предметом даного дослідження є суспільно-політична термінологія. У науковця І. В. Холявко, розуміння політичної термінології було сформульовано таким чином: «Суспільно-політична лексика – неоднорідна за складом макроструктура одиниць різного походження, спрямованих ідеологічно та спеціалізованих лексично, семантично і фразеологічно для вираження понять із галузі суспільного, політичного, соціального, економічного, морально-етичного життя соціуму». [1, с. 18].

Словоскладання – це вид словотворення, в якому при з'єднанні двох коренів або основ утворюється нове слово, з або без додавання сполучуваного елемента. В результаті словоскладання утворюються складні слова, або композити [2, с. 185].

Складне слово утворюється шляхом поєднання основного слова з одним або декількома визначальними словами, які уточнюють основне слово. Основне слово завжди буде останнім. Розглянемо складні терміни, які можна побудувати у вигляді моделі $N+N$, з використанням основного слова «*der Staat*», додаючи різні визначальні слова, наприклад: *der Staat = Bundesstaat; Einheitsstaat; Obrigkeitsstaat; Volksstaat*. Дані терміни відносяться до словоскладання, тому що складаються з двох іменників «*der Bund-, der Einheit-, der Obrigkeit-, der Volk-*» та основного слова «*der Staat*». При

з'єднанні цих двох складників, а саме основного слова «*der Staat*» та визначального, утворилися кардинально різні слова по значенню. Розглянемо терміни, які можна побудувати у вигляді моделі $N+A$, з використанням основного слова «*die Politik*», наприклад: *die Politik = die Angriffspolitik; die Außenpolitik; die Fiskalpolitik*. Дані слова чітко відносяться до категорії словоскладання, тому що складаються з двох частин, а саме з головного слова «*die Politik*» та визначального прикметника «*angriffs, außen, fiskal*». Розглянемо терміни, які можна побудувати у вигляді моделі $N+V$, наприклад: *die Konterrevolution*. Даний термін підпадає під дану категорію, тому що складається з двох частин, а саме з головного слова «*die Revolution*» – революція, та визначального дієслова «*kontern*» – заперечувати; протидіяти. *der Stimmzettel* – виборчий бюлетень, відноситься до словоскладання тому що в своїй основі містить головне слово «*der Zettel*» – записка, бюлетень, та визначальне дієслово «*stimmen*» – голосувати.

Ще одним з головних способів творення слів є афіксація. Афіксація – це утворення слів за допомогою афіксів. У німецькій мові афіксація відбувається через приєднання до основи слова суфікса або префікса, в результаті чого утворюється нове слово. У мові ЗМІ політичні терміни переважно утворені суфіксальним і префіксальним способами.

В ході аналізу політичних статей та промов політиків було виявлено 4 % слів чоловічого роду, утворених за допомогою суфіксів -er, -ler, -ner, -aner, -enser: *der Besetzer* – окупант; *der Bundeswahlleiter* – голова федеральної виборчої комісії; *der Einwanderer* – іммігрант. 14 % займають терміни, утворені за допомогою суфіксів іменників жіночого роду -ung, -ei(-erei), -heit(-keit), -schaft і суфікс середнього роду -tum. Загалом це абстрактні та збірні назви: *die Gleichheit* – рівність; *die Landesobrigkeit* – верховна влада; *die Dienstleistungsgesellschaft* – постіндустріальне суспільство. Досліджуючи промови політиків було виявлено, що 28 % термінів утворені з додаванням суфіксів чоловічого роду -ist, -at, -eur, -ant, -ent, -ier, -ieur, -or; жіночого роду -

tion, -ion, -ur, -age, -tät, -ie; та середнього роду -at, -ment, -ium: *der Demokrat* – демократ; *das Impeachment* – імпичмент; *die Delegation* – делегація.

У префіксальному способу словотворення, префікс не є морфологічним показником граматичних категорій частин мови. Даному способу притаманно зберігання похідними словами граматичних парадигм основного слова [9, с. 222].

В якості дослідження було поділено префікси на іменникові (8%), які в своєму складі мають префікси (un-, miss-, ur-, erz-, ge-, anti-, neo-): *der Antifaschismus* – антифашизм; *der Antikommunismus*; *der Antimilitarismus* – антимілітаризм; та дієслівні (5%) (miss-, zer-, er-, ver-, be-, ent-, emp-, ge-): *der Gesetzentwurf* – законопроект; *das Verbrechen* – злочин; *die Verfassung* – конституція. Можна зробити висновок, що іменникових префіксів більше ніж дієслівних.

Отже, словоскладання є легким та простим в утворенні, за допомогою якого терміни можуть мати найрізноманітніші значення. Утворені терміни здатні влучно відобразити ознаки та характеристики різних термінів в межах однієї терміносистеми. Словоскладання перш за все за рахунок іменників є типовим для німецької мови, де складний іменник може складатися з трьох чи чотирьох основ. Завдяки афіксам є можливість переносу основного слова в іншу частину мови та зміни його значення. Можна без сумніву вважати, що суфікси та префікси створюють значний внесок в словниковий запас німецької мови, що неминуче його урізноманітнює.

ЛІТЕРАТУРА

1. Холявко І. В. Суспільно-політична лексика у пресі 90-х років ХХ ст. (семантично-функціональний аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / І. В. Холявко. – Кіровоград, 2004. – 20 с.

2. Ludwig M. Eichinger Deutsche Wortbildung: eine Einführung. Tübingen: Narr., 2000. 255 s.

3. Paul H. Deutsche Grammatik, Aufl. Halle (Saale), 1957. 329 s.